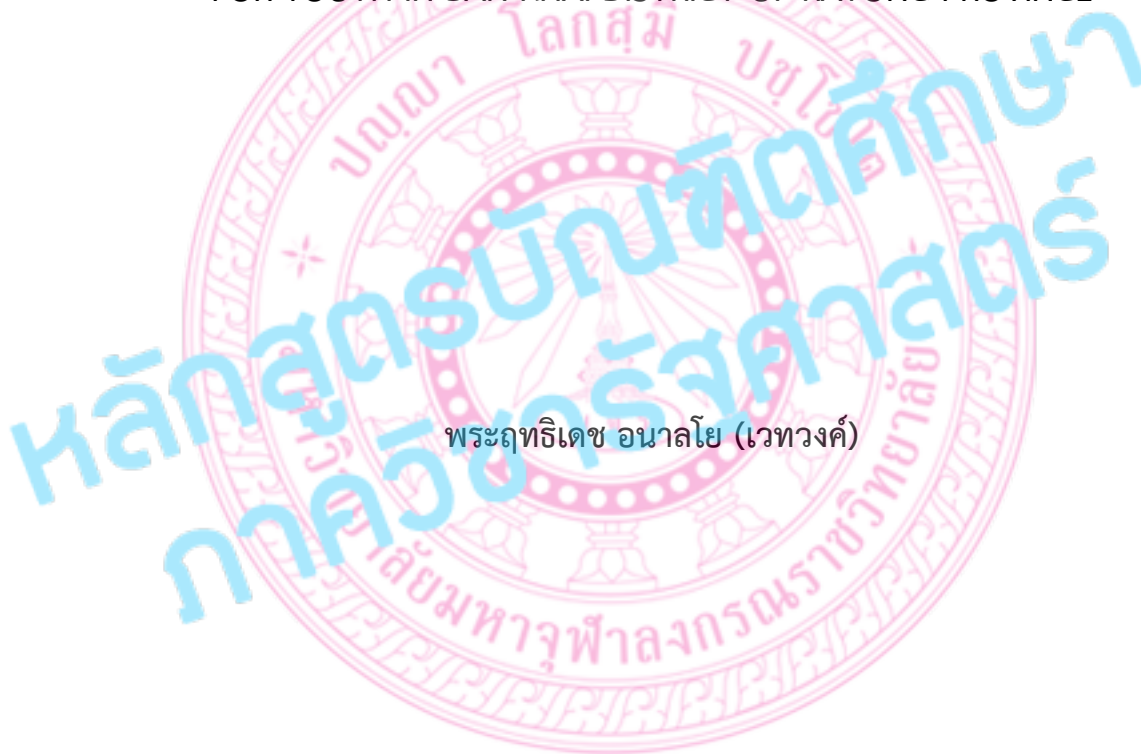

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน
ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

THE ROLE OF MONKS AND THE PROMOTION OF FAITH IN BUDDHISM
FOR YOUTH IN BAN KHAI DISTRICT OF RAYONG PROVINCE

พระฤทธิเดช อนุโลม (เวทวงศ์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน
ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

พระฤทธิเดช อนาลโย (เวทวงศ์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Role of Monks and the Promotion of Faith In Buddhism
for Youth in Ban Khai District of Rayong Province

Phra Ritthidet Analayo (Wetwong)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2024

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์
เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัด
ระยอง” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระเมธาวิไนยรส, รศ.ดร.)

กรรมการ

(รศ. ดร.สุรพล สุยะพรหม)

กรรมการ

(พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลา)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลา

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พระฤทธิเดช อนาลโย

(พระฤทธิเดช อนาลโย)

- ชื่อสารนิพนธ์** : บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- ผู้วิจัย** : พระฤทธิเดช อนาลโย (เวทวงศ์)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ. ดร. ป.ธ. ๗, พธ.บ. (ศาสนา)
 - ศศ.ม. (การบริหารองค์การ), DODT. (การพัฒนาและการปฏิรูปองค์กร), Ph.D. (ปรัชญา), DM. (การจัดการภาครัฐ)
 - : ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลา, พธ.บ. (การบริหารรัฐกิจ)
 - พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๒๗ กับกลุ่มตัวอย่างคือ เยาวชนชั้นมัธยมตอนปลาย อำเภอบ้านค่าย จำนวน ๒๖๐ คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๙ รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปของบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16, S.D.=0.385$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.32, S.D.=0.376$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เช่นกัน

๒. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เยาวชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง พบว่า ปัญหา อุปสรรค พระสงฆ์มีการสอนที่แตกต่างกันไป และยากต่อความเข้าใจของเยาวชน ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายและความซื่อสัตย์ในการทำงาน เยาวชนมีความชื่นชอบเพศตรงข้ามที่มีเจ้าของแล้วหรือแอบรักคนมีเจ้าของ เยาวชนมีการพูดแก้ตัวปกป้องตัวเองเพื่อให้ตนเองพ้นความผิดที่ได้กระทำเอง เยาวชนยังขาดการควบคุมตนเองในขณะที่มีอารมณ์โกรธหรือขณะไม่พอใจ ส่วนข้อเสนอแนะควรจัดให้การสอนที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน พระสงฆ์ควรแนะนำอบรมเยาวชนให้ตระหนักถึงหน้าที่และความสำคัญก่อนหลัง พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนในการมีความรักในวัยเรียน พระสงฆ์ควรแนะนำว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดที่ผิด ไม่พูดจา เพื่อเจ้า พระสงฆ์ควรแนะนำการทำงานอย่างมีสติ และมีสมาธิในการทำงานนั้น ๆ

Research Paper Title : The Role of Monks and the Promotion of Faith in Buddhism for Youth in Ban Khai District of Rayong Province

Researcher : Phra Ritthidet Analayo (Wetwong)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phasutivirabandit, Assoc. Prof. Dr., Pali VII,
B.A. (Religions), M.A. (Organization Administration)
Ph.D. (Philosophy), DM. (Public Management)

: Assoc. Prof. Dr. Prasert Thilao,
B.A. (Public Administration), M.A. (Public Administration)
Ph.D. (Public Administration)

Date of Graduation : July 2, 2024

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the general conditions of the role of monks and promoting faith in Buddhism to youth in Ban Khai District, Rayong Province; 2) to compare the role of monks and promoting faith in Buddhism to youth in Ban Khai District, Rayong Province. Rayong, classified according to personal factors and 3) To study problems, obstacles, and suggestions regarding the role of monks and promoting faith in Buddhism to youth in Ban Khai District, Rayong Province. The research method is a combined method. During quantitative research It was a survey using a questionnaire with a confidence value of 0.827 with a sample group of High school youth Ban Khai District, 260 people. Data analysis was done with a social science package. Statistics used were percentages, averages, standard deviations. T-test and F-value test with one-way analysis of variance method and qualitative research Data were collected using interviews with 9 key informants or people and analyzed using content analysis techniques. Summarized in an essay

The results are as follow:

1. The general condition of the role of monks and promoting faith in Buddhism to youth in Ban Khai District, Rayong Province, found that youth have opinions on The role of monks and promoting faith in Buddhism among youth is overall at a high level ($\bar{X}=4.16, S.D.=0.385$) and when considered in each aspect it is found that It is at a high level in every aspect. As for promoting faith in Buddhism to youth in Ban Khai District, Rayong Province, overall it is at a high level ($\bar{X}=4.32, S.D.=0.376$)

and when considering each aspect it is found that It is at a high level in every aspect as well.

2. Compare the role of monks and promoting faith in Buddhism to youth in Ban Khai District, Rayong Province, classified according to personal factors. It was found that youth with personal factors of gender, age, and educational level had different opinions on The role of monks and promoting faith in Buddhism to youth in Ban Khai District, Rayong Province, is no different. Therefore, the research hypothesis was rejected.

3. Problems, obstacles, and suggestions regarding the role of monks in promoting faith in Buddhism to youth in Ban Khai District, Rayong Province. It was found that the problems, obstacles, and monks teach different teaching methods. and difficult for youth to understand Lack of responsibility to perform assigned duties and honesty in work Youth have a preference for someone of the opposite sex who is already owned or secretly loves someone who is owned. Youth make excuses to protect themselves in order to escape their own crimes. Youth lack self-control when angry or dissatisfied. Suggestion section Teaching should be arranged in the same way. Monks should advise and train young people to be aware of their duties and priorities. Monks should guide young people in having love while they are in school. Monks should advise on what is right and what is wrong, not talk nonsense. Monks should advise on working mindfully, and concentrate on doing that work

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จาก รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้คำแนะนำและข้อเสนออันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์และ ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว กรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลา ช่วยเหลือให้คำปรึกษาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้เนื้อหาของงานวิจัยมีความถูกต้องชัดเจน และสมบูรณ์ยิ่งขึ้นนับตั้งแต่ผู้วิจัยได้เริ่มทำงานวิจัยด้วยความตั้งใจเต็มใจปรารถนาดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุตวุฒิคุณบัณฑิต, ผศ.ดร., เจริญพร ผศ.ดร.สุรียา รักษาเมือง, ผศ.ดร.อภิญา ฉัตรช่อฟ้า, ผศ.ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ และ ผศ.ดร.นิกร ศรีราช ที่ช่วยอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์, ดร., พระครูสังฆวิสุทธิคุณ, ดร., พระอธิการลำยอง อนุโคณ, พระประวิทย์ โชติธมโม, เจริญพร ดร.ดำรงค์ ศรีอร่าม, นายวัชรพงษ์ สุขเสี่ยม, นางสาวคุณัญญา ชำนาญ, นายอาชิ แผ่นสุวรรณ, นางสาวธนัญชนก ธรรมเกสร, ที่เมตตาให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่คุณอุปัชฌาอาจารย์ บิดา มารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน ทั้งที่ได้เอ่ยนามและมีได้เอ่ยนามที่มีส่วนต่อความสำเร็จของข้าพเจ้าด้วยความรู้สึกรักขอบพระคุณจากใจ

พระฤทธิเดช อนุบาลโย (เวทวงศ์)

๒๕๖๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์	๘
๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา	๒๐
๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔๔
๒.๔. ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๕๖
๒.๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๘
๒.๖. กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑. รูปแบบการวิจัย	๘๕
๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ	๘๖
๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๖
๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๗
๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๙
๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๙๐
๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๙๐
๑.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๑
๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๑
๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๒
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	๙๔
๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๑๐๗
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	๑๑๑
๔.๕ องค์ความรู้	๑๒๗
๔.๕.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๗
๔.๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย	๑๓๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๑
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๔๑
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๑๔๑
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๔๑
บรรณานุกรม	๑๔๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	๑๔๙
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	๑๕๐
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๕๘
ภาคผนวก ค ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๖๑
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try Out)	๑๖๓
ภาคผนวก จ ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)	๑๖๕
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	๑๖๗
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๗๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๗

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์	๑๒
๒.๒	สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๑๕
๒.๓	สรุปบทบาทของพระสงฆ์	๑๙
๒.๔	สรุปความหมายของศรัทธา	๒๒
๒.๕	สรุปลักษณะของศรัทธา	๒๗
๒.๖	สรุปมูลเหตุให้เกิดศรัทธา	๓๐
๒.๗	สรุปความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	๓๔
๒.๘	สรุปการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน	๔๓
๒.๙	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๕๒
๒.๑๐	ตารางแสดงจำนวนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	๕๗
๒.๑๑	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์	๖๕
๒.๑๒	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา	๗๒
๒.๑๓	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๘๒
๓.๑	แสดงจำนวนเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	๘๗
๔.๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๔
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยภาพรวม	๙๖
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสันติศาสนา ชี้แจงให้เห็นชัด	๙๗
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสมาธิภาวนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ	๙๘
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสมุทเตชนา ใฝ่ใจให้อาณาญาญ	๙๙
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสัมปหังสนา ปล่อยใจโลมใจให้สดชื่นร่าเริง	๑๐๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม	๑๐๑
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากรุณา	๑๐๒
๔.๙	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ	๑๐๓
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร	๑๐๔
๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ	๑๐๕
๔.๑๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ	๑๐๖
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเพศ	๑๐๗
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ	๑๐๘
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับชั้นการศึกษา	๑๐๙
๔.๑๖	สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๑๐
๔.๑๗	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากรุณา	๑๑๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๘	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ	๑๑๒
๔.๑๙	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร	๑๑๓
๔.๒๐	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ	๑๑๔
๔.๒๑	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ	๑๑๕
๔.๒๒	สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากรุณา	๑๑๗
๔.๒๓	สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ	๑๒๐
๔.๒๔	สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร	๑๒๒
๔.๒๕	สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ	๑๒๔
๔.๒๖	สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ	๑๒๖
๔.๒๗		๑๒๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๔
๔.๑	ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากรุณา	๑๑๘
๔.๒	ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ	๑๒๐
๔.๓	ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร	๑๒๒
๔.๔	ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ	๑๒๔
๔.๕	ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ	๑๒๖
๔.๖	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๘
๔.๗	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๑๓๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

การอ้างอิงพระไตรปิฎก จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๔/๖๓, หมายถึง วินยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๔ ข้อ ๕๔ หน้า ๖๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	พระวินัยปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	= วินยปิฎก ภิกขุวิภังค์	ภาษาไทย
วิ.ม. (ไทย)	= วินยปิฎก มหาวรรค	ภาษาไทย

คำย่อ	พระสุตตันตปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีสักขันธวรรค	ภาษาไทย
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	ภาษาไทย
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	ภาษาไทย
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก สยสูตรนิกาย มหาวรรค	ภาษาไทย
อง.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	ภาษาไทย
อง.ติก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	ภาษาไทย
อง.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	ภาษาไทย
อง.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	ภาษาไทย
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธัมมบท	ภาษาไทย
ขุ.อุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	ภาษาไทย
ขุ.ชา.เอกก (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก	ภาษาไทย

คำย่อ	พระอภิธรรมปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภิ.ปุ. (ไทย)	= อภิธัมมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	ภาษาไทย

๒. คำอธิบายคำย่อในภาษาอังกฤษ

บัญชีคำย่อที่สำคัญเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย	หมายเหตุ
ed.	editor edited by	บรรณาธิการ, ผู้จัดพิมพ์ จัดพิมพ์โดย	พหูพจน์ใช้ eds.
p.	page	หน้า	พหูพจน์ใช้ pp

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

ศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาช้านาน ในระยะแรกศาสนาเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อจัดความหวาดกลัวสิ่งต่าง ๆ ที่ล้อมรอบตัวของมนุษย์ คิดว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้มีฤทธิ์มากกว่าตน เมื่อมนุษย์เริ่มเรียนรู้ธรรมชาติมากขึ้นและเกิดเป็นศาสนาที่มีเหตุผลเข้ามาเป็นแบบแผนและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ความเชื่อศรัทธาในกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละศาสนาก็กลายมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมที่ทำสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ศาสนาทุกศาสนาจะเป็นที่พึ่งทางใจของมนุษย์ มีหลักธรรมคำสั่งสอนที่มุ่งหมายสั่งสอนให้คนที่เป็นสมาชิกในสังคมเป็นคนดี มีคุณธรรมมีเหตุผลและศรัทธาในความถูกต้อง จึงได้ยึดหลักธรรมมาเป็นพื้นฐานของชีวิตเพื่อที่จะนำไปสู่ความมั่นคงของศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักธรรมกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ สามารถจูงใจและผูกใจคนไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น^๑

หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตซึ่งทุกศาสนามีความสอดคล้องกัน โดยการยึดมั่นในการทำความดี ความสอดคล้องกันของหลักธรรมของแต่ละศาสนาทำให้บุคคลเข้าใจกันอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข หลักธรรมที่ศาสนิกชนสามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คณะสงฆ์ โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช จึงมีดำริที่จะสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความสงบสันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว ลดปัญหาความขัดแย้งสร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยการประสานความร่วมมือจากคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธ

เด็กและเยาวชน ถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคม ที่ควรจะได้รับ การอบรมบ่มนิสัยอย่างดีที่สุด สร้างโอกาสในด้านการพัฒนาทางสรีระและสติปัญญา ตลอดจนโอกาสทางสังคมอื่น ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยให้มากขึ้น เพราะการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อการพัฒนาการของมนุษย์ต้องมี

^๑ พุทธศาสนิก (พระธรรมโกศาจารย์), คู่มือมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เพชรประกาย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๓.

โครงสร้างและการทำงาน ทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้^๒ ดังนั้น การสร้างพฤติกรรมของเยาวชนตามหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงถือได้ว่าเป็นวัยที่ขาดการยับยั้งชั่งใจ ขาดความอดทนอดกลั้นความลำบากตรากตรำต่อทุกขเวทนา ต่อการกระทบกระทั่ง ต่อความยั่ววนของกิเลสตัณหา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยปัจจุบัน โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งกระแสได้ไหลเข้ามาสู่สังคมไทยจึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดังกล่าวนี้ ได้เชื่อมต่อไปทั่วทุกมุมโลก ทำให้โลกดูแคบลง ทำให้ผู้คนหลงใหลในเทคโนโลยีและสารสนเทศใหม่ๆ มากกว่าที่จะสนใจพัฒนาด้านจิตวิญญาณ โดยเฉพาะทางด้านศาสนา และด้านวัฒนธรรมประเพณี สิ่งที่ดีงามซึ่งบรรพชนได้ดำรงรักษาไว้แต่ก่อนในสังคมไทย ทำให้มนุษย์จิตใจเสื่อมถอยลง ดังจะเห็นได้จากชาวต่าง ๆ ที่ออกตามสื่อสารมวลชน เช่น ชาวปล้น จี้ ฆ่า การข่มขืน ซึ่งผู้ที่กระทำความผิดมิใช่แต่ผู้ใหญ่หรือบุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่กลับกลายเป็นเด็กและเยาวชนที่มีอายุน้อยลงทุกวันเพียงอายุไม่เกิน ๑๕ ปี ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม

การศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความประพฤติที่ดีงามและมีวินัย ในตนเองได้ อีกทั้งผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ไม่สามารถเป็นพลเมืองที่มีค่านิยม และมีความสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญได้ นอกจากนี้การจัดการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ ไม่เพียงแยกการเรียนรู้ออกจากชีวิต แต่ยังละเลยการพัฒนาด้านจิตใจ กลับมุ่งเน้นที่วิชาการ ความฉลาดทางสติปัญญา และการเอาชนะทางการเรียน สังคมจะมีสันติสุขได้นั้นจะต้องเป็นสังคมที่มี

ดังนั้น การศึกษาตามนโยบาย “คุณธรรม นำความรู้” ในการจัดการศึกษาจึงพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน การพัฒนาระบบการทำงานแบบบูรณาการ การปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ที่ดี หรือการเรียนรู้ในอุดมคตินั้นควรจะมีการเจริญสติ เจริญสมาธิ เจริญปัญญา เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งด้วย กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษา คือการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง คู่คุณธรรมอย่างมีความสุขอย่างแท้จริง^๓

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสังคมและวัฒนธรรมไทย ได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามอิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ และการสื่อสารโทรคมนาคมทันสมัย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อแบบแผนพฤติกรรมค่านิยมและทัศนคติของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมทางวัฒนธรรมไทย เด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยเรียนและเป็นวัยที่มีอิสระในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ได้ซึมซับเอาค่านิยมและ

^๒ อำไพ หมิ่นสิทธิ์, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทริปปี้ล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๙.

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๕.

วัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่เหมาะสมซึ่งทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา การใช้สารเสพติด การอดอาหารเพื่อลดน้ำหนัก การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รกร่วมเพศการมั่วสุมเสพยาเสพติด การขายตัวของเยาวชนเพื่อหาเงินเที่ยวเตร่ และนิยมซื้อของใช้ราคาแพงเป็นต้น ประกอบกับสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวย ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาให้แก่อุปการะลูกทำให้ลูกขาดความรัก ขาดความอบอุ่น จึงต้องหันหน้าไปหาคนอื่นเช่นเพื่อนเป็นที่พึ่ง ซึ่งอาจจะชักจูงไปในทางเสื่อมเสียพ่อแม่บางคนประพฤตินิดไม่ดี เช่น เป็นนักการพนัน นักเลงสุราไม่สนใจเรื่องศาสนา ไม่ประพฤติตนตามหลักธรรมของศาสนา พ่อแม่เหล่านี้เป็นตัวอย่างไม่ดีแก่ลูก และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหา ทำให้ขาดที่ยึดเหนี่ยว ก่อให้เกิดการห่างเหินศาสนาประพฤตินิดไม่ดีเหมาะสม มีสุขภาพจิตที่ไม่ดี บกพร่องในศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม นอกจากนี้ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมลดลง ในอดีตโรงเรียนกับวัดอยู่ในสถานที่เดียวกันพระสงฆ์มีส่วนช่วยอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม อยู่ในศีลธรรมควบคู่กับการศึกษาวิชาความรู้วิทยาการต่าง ๆ ทางโลกด้วย แต่ในปัจจุบันสถานศึกษาส่วนมากได้ออกจากวัด พระสงฆ์ไม่มีโอกาสได้สั่งสอนอบรมเด็กในวัยนี้เหมือนเช่นแต่ก่อน ทำให้ห่างเหินจากวัดและศาสนาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความประพฤติและจิตใจของเด็กและเยาวชน มีความประพฤติและสภาพจิตใจที่แย่ลง^๔

จากการที่ผู้วิจัยเองเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและยังเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จึงตระหนักดีว่า การปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาในเยาวชน เป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแก่เยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจและเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เพื่อสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้สังคมและคนรอบข้างเกิดความสงบสุขอย่างยั่งยืนและถาวร อีกทั้งยังสามารถเสริมสร้างความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาได้อีกด้วย ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เพื่อจะได้นำผลการศึกษามาพัฒนาต่อยอดบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ให้เกิดประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์มากขึ้น

^๔ วศิน อินทสระ, ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.mebmarket.com/index.php?action=BookDetails&book_id=33519&page_no=1 [๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปของบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีอะไรบ้างและควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจาก หนังสือ ตำรา วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ สื่อมัลติมีเดีย รวมถึงสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

- ๑) ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา
- ๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีในการสอน แบบออกเป็น ๔ ประเภท^๕ ได้แก่ ๑) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ๔) สัมปหังสนา ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๕๑.

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่

๑) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนด้วยเบญจธรรม ๕ ประการ ได้แก่ ๑) เมตตากรุณา ๒) สัมมาอาชีวะ ๓) กามสังวร ๔) สัจจะ ๕) สติสัมปชัญญะ^๖

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ สำนวจโดยการแจกแบบสอบถาม และ งานวิจัยเชิงคุณภาพ สำนวจโดยการสัมภาษณ์ ได้กำหนด ขอบข่ายประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑.๔.๓.๑ ประชากร (Population) ได้แก่ เยาวชน ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยม ตอนปลายโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๗๔๖ คน^๗

๑.๔.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๙ รูปหรือคน โดยเลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ	จำนวน ๒ รูปหรือคน
กลุ่มที่ ๒ พระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง	จำนวน ๒ รูป
กลุ่มที่ ๓ ผู้บริหารโรงเรียนหรือครูผู้สอน	จำนวน ๓ คน
กลุ่มที่ ๔ เยาวชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	จำนวน ๒ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

กำหนดระยะเวลาในการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน มกราคม ๒๕๖๖ ถึง ธันวาคม ๒๕๖๖ รวม ๑๒ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ เยาวชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

๑.๕.๒ เยาวชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

๑.๕.๓ เยาวชนที่มีระดับชั้นการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๙.

^๗ โรงเรียนบ้านค่าย, *ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านค่าย ปีการศึกษา ๒๕๖๕*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : shorturl.at/fNRZ3 [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายต่าง ๆ ของการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

๑.๖.๑ บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง การทำหน้าที่เชิงรุกในการปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ตามเนื้อหาสาระสำคัญเพื่อเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้พุทธวิธีในการสอน ประกอบด้วย

๑) สันติสนา เทศน์ให้ชัดแจ้ง หมายถึง อธิบายให้เห็นชัดเจน แจ่มแจ้ง เหมือนจุมมือไปคูให้เห็นกับตา

๒) สมาทปนา เทศน์ได้จูงใจ หมายถึง ชักจูงให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

๓) สมุตเตชนา เทศน์ให้แก้สงสัย หมายถึง เข้าใจให้แก้สงสัย บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่ท้อถอยต่อความเหนื่อยยาก

๔) สัมปทังสนา เทศน์ให้รู้จริง ขโลมใจให้เข้มข้น รู้จริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วย

๑.๖.๒ การส่งเสริมศรัทธา หมายถึง การเพิ่มพูนให้เต็มคั้งยิ่งขึ้น เป็นการสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนในประเทศไทยยึดมั่นในคุณธรรมความดีด้วยหลักธรรมเบญจธรรม ๕ ประการ ได้แก่

๑) เมตตากรุณา หมายถึง ความหวังดีปรารถนาต่อผู้อื่นมีความสุข มีความต้องการให้สังคมมีความสุขปราศจากอันตราย

๒) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การประกอบอาชีพสุจริตไม่ผิดกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดี เสริมสร้างความรู้พัฒนาอาชีพที่สุจริต

๓) กามสังวร (Channel) หมายถึง การสำรวจพฤติกรรมต่อเพศตรงข้าม ให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างชายหญิง ไม่มีเพศสัมพันธ์ในขณะที่เรียนหรือไม่พร้อม

๔) สัจจะ หมายถึง การพูดด้วยด้วยจริง ไม่พูดโกหก สำนึกในศีลธรรมอันดีในการทำงานทุกอย่างด้วยความจริงใจ ไม่คดโกง รับผิดชอบต่อหน้าที่

๕) สติสัมปชัญญะ หมายถึง การสำนึกรู้ตัวทุกขณะจิตในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ประมาทเลินเล่อ มีสมาธิในเรียน ในการทำงานนั้น ๆ อย่างเต็มที่

๑.๖.๓ พระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง แล้วทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้รู้ตาม และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

๑.๖.๔ พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ที่บวชในพระพุทธศาสนาสังกัดมหานิกาย ที่อาศัยในเขตพื้นที่อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๖.๕ เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์ ตามกฎหมายกำหนดถือเป็นเยาวชนตามกฎหมาย ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๗.๒ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๗.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย นำไปใช้พัฒนาบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในคณะพระสงฆ์อื่นได้

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภายใต้แนวความคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา
- ๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม แต่ละคนมีการแสดงออกทางสังคมที่แตกต่างกัน สำหรับการศึกษาปฏิบัติตามบทบาทจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทเสียก่อนในเบื้องต้น

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง “ความหมายของบทบาท” ไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกเพื่อนำมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

บทบาท โดยปริยายความหมายว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทครู แบ่งได้เป็น ๓ ประการคือ^๑

๑) บทบาท หมายถึง ปทัณฐานความมุ่งหวังข้อห้ามห้ามความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกันซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุดแต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้ถึงหน้าที่อันควรกระทำ

๒) บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์ กับโครงสร้างทางสังคมหรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือแนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

^๑ ประเสริฐ แยมกสินธุ์, สถานภาพและบทบาท, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๗๓.

๓) บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

ความหมายของบทบาท คือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรเป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ หรือพฤติกรรมที่เห็นได้ เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้^๒

นอกจากนี้ความหมายของบทบาทนั้นมีนัย คือทางด้านโครงสร้าง บทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน แสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ๆ ส่วนทางการแสดงบทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ Social Structure บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม” หรือรูปแบบพฤติกรรมประจำตำแหน่งซึ่งประกอบด้วยสิทธิหน้าที่ของตำแหน่งเมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่งที่ระบุ และยังหมายถึงสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๓ แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้น ๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป^๔ บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างไปตามลักษณะของสถานภาพอุปนิสัยความคิดความรู้ความสามารถมูลเหตุจูงใจการอบรมขัดเกลาความพอใจ สิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่งสิ่งที่เราต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือตามลักษณะการรับรู้ หรือตามที่แสดงจริง “บทบาท มีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมากบทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำนั้น คือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างใดแล้วบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้^๕

^๒ งามพิศ สัตย์สวณ, การจัดระเบียบทางสังคมในสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕.

^๓ จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๓๗.

^๔ พิษะนี วรกวิน, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๕๖), หน้า ๕๖.

^๕ ไพบุลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๕๖), หน้า ๒๙-

ความหมายของบทบาทยังหมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งโดยถือเอาฐานะ และหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐานบทบาทที่ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา นิสิต เป็นต้น และส่วนหนึ่งที่เป็นพลวัตของสถานภาพบุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพ โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่าง ๆ ของสถานภาพก็แปลว่าเขาแสดงบทบาท^๖ หรือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็น พ่อ บทบาทคือ ต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนไข้ บทบาทคือ ปฏิบัติตามหมอสั่ง โดยปกติแล้วสถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไปแต่อย่างไรก็ดีบทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าไปดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เพราะฉะนั้นบทบาทจึงเป็นรูปการ (Aspect) ที่เคลื่อนไหวหรือรูปการทางพฤติกรรมของตำแหน่ง^๗ บทบาทเป็นการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคนซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือหวังว่าเขาจะทำซึ่งบทบาทแต่ละคนอาจเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านจิตวิทยาอันได้แก่ความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคมได้แก่ตำแหน่งหน้าที่และสถานภาพของบุคคลที่ประกอบด้วยความคาดหวังต่าง ๆ จากสังคม* “บทบาทเป็นจุดของความคาดหวังตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับสถานภาพสังคมดังนั้นบุคคลต่าง ๆ ในสังคมจะมีบทบาทเป็นกรอบและถูกคาดหวังว่าควรมีพฤติกรรมอย่างไร”

ความหมายของบทบาทยังหมายถึงสิทธิหน้าที่ (Rights and Obligation) ของบุคคลที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม อาทิ บทบาทนักเรียนจะประกอบไปด้วยสิทธิที่คาดหวังให้อิสระในการสอบถามในชั้นเรียน สิทธิที่จะได้รับการประเมินโดยปราศจากการคำนึงถึงความแตกต่างด้านอายุ เพศ เชื้อชาติ หรือศาสนา และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมในข้อกล่าวหาเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการ นอกจากสิทธิแล้วนักเรียนจะต้องมีหน้าที่ด้วย ได้แก่ หน้าที่ที่จะต้องเข้าชั้นเรียน หน้าที่ที่จะต้องทำงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายด้วยความซื่อสัตย์ หน้าที่ที่จะต้องเคารพสิทธิในการเรียนรู้ของคนอื่น และหน้าที่ที่ไม่ทำลายความสามัคคีของหมู่คณะในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน บทบาทของครูอาจารย์ประกอบไปด้วยสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกัน ได้แก่ สิทธิที่คาดหวังให้ได้รับเงินเดือนที่เพียงพอจากโรงเรียน และหน้าที่ที่

^๖ วราคม ทีสุภะ, สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๔), หน้า ๒๙.

^๗ สงวน สุทธิเลิศอรุณ, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๘.

^๘ สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๕.

จะต้องเตรียมการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น^๙ หรือองค์รวมของบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม นั่นคือ เป็นบรรทัดฐานที่แสดงให้เห็นว่าสังคมคาดหวังให้บุคคลในตำแหน่งนั้น ๆ กระทำหรือไม่กระทำอะไรได้บ้าง โดยที่บรรทัดฐาน คือกฎของพฤติกรรม (Rules Governing Behavior) เป็นที่กำหนดว่าพฤติกรรมอะไรที่สังคมต้องการยอมรับ หรือห้ามปรามมิให้ปฏิบัติเมื่ออยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง^{๑๐} ยังมีผู้ยกคำอุปมาอุปไมยของ เชกสเปียร์(Shakespeare) ที่กล่าวว่า “โลกทั้งใบคือเวทีละคร และผู้ชายและผู้หญิงทั้งหมดเป็นเพียงผู้แสดง ” (All the world's a stage and all the man women merely players) โดยประยุกต์จากคำอุปมาอุปไมยดังกล่าว และเสนอว่า สมาชิกทุกคนในสังคมเป็นผู้แสดง (Actor) คือ แสดงบทบาทแต่ละบทบาท โดยบทบาทหมายถึงชุดของแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม อาทิ ผู้จัดการ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ นักเรียน เป็นต้น^{๑๑}

สรุปได้ว่า บทบาทตามความหมายของนักวิชาการคือ สิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่ถูกกำหนดหรือคาดหวัง จากคนในสังคมอาจเป็นไปในรูปแบบของกฎหมาย ค่านิยมประเพณี เป็นต้น ซึ่งตัวบทบาทจะเป็นตัวที่กำหนดหน้าที่ของบุคคล ตามบทบาทที่ตนเองได้กำหนดไว้เช่น พระสงฆ์ก็มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นคนดีของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารข้อมูลนี้นักวิชาการทั้งจากในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายของบทบาทพระสงฆ์ไว้ตามที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยยังได้เห็นประเด็นที่นักวิชาการได้จำแนกบทบาทพระสงฆ์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ มาทำการศึกษาพอสังเขป ดังนี้

^๙ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓๑.

^{๑๐} Rodney Stark, **Sociology**, 4th ed., (California: Wadsworth Publishing Company, 2011), p. 42.

^{๑๑} Stephen, P. Robbins, **Organizational Behavior**, 7th ed., (New Jersey: Prentice Hall, 2010), p. 304.

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง	ความหมายของบทบาท หมายถึง ๑. ปทัณฐานความมุ่งหวัง ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทาง สังคม ๒. ความเป็นไปของบุคคลแต่ละคนโดยสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม ๓. ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่ง
งามพิศ สัตย์สงวน	บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร
จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	บทบาท คือ พฤติกรรมที่เห็นได้ เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดง
พิชณี วรกวิน	บทบาทแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้
ไพบุลย์ ช่างเรียน	บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม
วราคม ทีสุกะ	บทบาท คือ รูปแบบพฤติกรรมประจำตำแหน่งซึ่งประกอบด้วยสิทธิหน้าที่ของตำแหน่งเมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่งที่ระบุ
สงวน สุทธิเลิศอรุณ	บทบาท เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่
สนธยา พลศรี	การทำงานที่ได้รับมอบหมาย
สัญญา สัญญาวิวัฒน์	บทบาท เป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย
Rodney Stark	บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำ นั่นคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างใดแล้วบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ ต้องเป็นไปตาม
Stephen P. Robbins	การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งโดยถือเอาฐานะ และหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้น เป็นมูลฐาน
	บทบาท หมายถึง ชุดของแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม อาทิ ผู้จัดการ พ่อ แม่ ครู อาจารย์ เป็นต้น

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ทฤษฎีบทบาทเป็นบทบาทที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลที่อาจเป็นเครือข่ายกัน แสดงบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลให้เป็นไปตามความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลโดยมีลักษณะความสำคัญ ๒ อย่างคือ^{๑๒}

๑. ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self-related Characteristics) ได้แก่ ลักษณะที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลที่มีลักษณะเช่นนั้น (Self-conception) ความแตกต่างเช่นนี้มีผลต่อการใช้ชีวิตในสังคม

๒. ทักษะและความสามารถกับบทบาทที่แสดง (Role Playing Skills and capacities) แต่ละบุคคลมีบทบาทหน้าที่ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และพัฒนาทักษะภายหลังเพราะทักษะเรียนรู้ได้ ภายหลัง บทบาทและทักษะเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน เพราะถ้าไม่มีทักษะแล้วความสามารถในการแสดงบทบาทของแต่ละบุคคลก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จึงทำให้บุคคลมีความแตกต่างกัน^{๑๓}

นักทฤษฎีบทบาทโดยมากเห็นพ้องกันว่า ข้อต่อระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลคือบทบาท ซึ่งพิจารณาองค์ประกอบของบทบาทที่เน้นกันโดยมากมีอยู่ ๓ ประการ คือ^{๑๔}

๑. Prescribed Roles บทบาทตามที่กำหนด เป็นบทบาทที่กำหนดให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดของสังคมที่อาศัยอยู่ (Social Worlds) บุคคลจะรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองตามที่ถูกกำหนดมา และดำเนินตามความหน้าที่และบทบาทตามแต่ละบทบาท

๒. Subjective Roles บทบาทส่วนตัว เป็นบทบาทหน้าที่ส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่จำแสดงออกให้สังคมรับรู้ เป็นตัวตนของตนเองโดยสังคมจะถูกสร้างขึ้นตามลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กัน

๓. Enacted Roles บทบาทที่ตรึงขึ้น บุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาเฉพาะของแต่ละบุคคลให้สังคมได้รับรู้ความเป็นตัวตน และกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ทำให้น่าที่นั้น ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกัน

บทบาทของคนใดคนหนึ่งจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้^{๑๕}

๑. ต้องเป็นแบบหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง
๒. พฤติกรรมในสถานการณ์ที่กำหนดให้มันจะต้องพอเหมาะกับลักษณะเฉพาะของตน
๓. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ จะเป็นตัวชี้แนวทางในการกระทำที่จะเกิดขึ้น

๔. ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ จะต้องมีการประเมินผลด้วยตัวเองและผู้อื่น

^{๑๒} อุทัย หิรัญโต, **หลักสังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓.

^{๑๓} Stephen, P. Robbins, **Organizational Behavior**, 7th ed., (New Jersey: Prentice Hall, 2010), p. 304.

^{๑๔} ประเสริฐ แยมกลินฟุ้ง, **สถานภาพและบทบาท**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๕.

^{๑๕} David, B. Brinkerhoff and Lynn, K. White, **Sociology**, (New York: West Publishing Company, 2012), p. 88.

จะเห็นได้ว่าเรื่องสถานภาพ (Status) และ บทบาท (Role) หมายถึง บทบาทหน้าที่ที่กำหนดขึ้นให้กับตำแหน่งนั้น ๆ ตามภารกิจที่ต้องรับผิดชอบของตำแหน่งนั้น ๆ เกิดขึ้นความคู่กันกับ บทบาท คือ บทบาทของหน้าที่ในตำแหน่งนั้น ๆ จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ บทบาทต้องมาควบคู่กับตำแหน่งเสมอ หากไม่มีตำแหน่งแล้วบทบาทที่บุคคลจะแสดงย่อมไม่มี เปรียบเหมือนเหรียญที่มีสองด้านทำหน้าที่แตกต่างกันไปตามแต่บทบาท

แนวความคิดของบทบาทนั้น ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้^{๑๖}

๑) บทบาทที่กำหนดไว้ (Role Prescriptions) คือ บทบาทที่ถูกกำหนดขึ้นของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน ว่าบทบาทนั้นมีหน้าที่ทำอะไรอย่างไรบ้าง

๒) บทบาทที่กระทำจริง (Role Descriptions) คือ หน้าที่ที่บุคคลได้ลงมือกระทำจริงตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้

๓) บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) คือ บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อื่นให้ทำหน้าที่และบทบาทนั้น ๆ

สรุปได้ว่า บทบาท จึงหมายถึง หน้าที่หรือพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลในกาทำหน้าที่หรือตำแหน่งต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายหรือ เป็นสิ่งที่บุคคลต่าง ๆ ต่อได้รับบทบาทของตนเอง ตั้งแต่เกิด หรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าบทบาทและหน้าที่จะต้องควบคู่กันตามสถานภาพของแต่ละบุคคลเป็นผู้กำหนดขึ้น ให้ปฏิบัติตามบทบาทตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายเมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้ว จะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุดเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง และสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ตลอดจนมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด โดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตนกล่าวคือ กระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเอง และประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์ เพราะหากว่าทุกคนไม่สามารถกระทำตามบทบาทที่ตนเองดำรงอยู่แล้ว ก็อาจจะทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้

จากการศึกษาเอกสารข้อมูลที่น่าสนใจทั้งจากในประเทศและต่างประเทศได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ไว้ตามที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยยังได้เห็นประเด็นที่นักวิชาการได้จำแนกแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

^{๑๖} อานนท์ อาภาภิรมย์, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพรววิทยา, ๒๕๕๖), หน้า ๗๔.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อุทัย หิรัญโต	บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ หรือตำแหน่ง เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ แม่ รับบทบาทคือต้องเลี้ยงดูลูก เป็นต้น
ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง	บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม
David B. Brinkerhoff and Lynn K. White	บทบาท หมายถึงสิทธิหน้าที่ (Rights and Obligation) ของบุคคลที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
David B. Brinkerhoff and Lynn K. White	ทักษะและความสามารถกับบทบาทที่แสดง (Role Playing Skills and capacities) แต่ละบุคคลมีบทบาทหน้าที่ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
อานนท์ อาภาภิรมย์	แนวความคิดของบทบาท ได้แก่ บทบาทที่ถูกกำหนดขึ้นของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจนตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อื่น

๒.๑.๓ บทบาทของพระสงฆ์

บทบาทหน้าที่ของสงฆ์ที่บัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา ๑๕ ตรี ในส่วนที่ได้กล่าวไว้ถึงการทำหน้าที่และบทบาทของมหาเถรสมาคม ในข้อที่ ๓ ว่า มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์^{๑๗}

ในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา กำหนดให้พระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่เป็น ๒ ส่วน คือ^{๑๘}

๑. บทบาทหน้าที่ระหว่างสังคมสงฆ์กับพระสงฆ์ หรือ พระสงฆ์กับพระสงฆ์กันเองจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากบทบัญญัติพระวินัยของสงฆ์ ในการอยู่ร่วมกัน มีการกำหนดขอบเขตสังฆาวาส พุทธาวาส และ มีการทำสังฆกรรมต่าง ๆ ตามพุทธบัญญัติได้กำหนดไว้ รวมถึงการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบ ๆ กันมาตามพระธรรมวินัย

๒. บทบาทหน้าที่ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส พระสงฆ์ต้องเลี้ยงชีพด้วยการบิณฑบาตจากฆราวาสคฤหัสถ์ อาศัยการบิณฑบาตอาหารเพื่อยังชีพให้ดำรงชีพในการปฏิบัติธรรม ตลอดถึงการ

^{๑๗} สำนักคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕-๒๕๓๕, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๗.

^{๑๘} พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), การพัฒนาคน, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๔-๑๘๕.

ปัจจัย ๔ ที่จำเป็นต่อพระสงฆ์ ตามพระธรรมวินัยได้บัญญัติเอาไว้ จึงจำเป็นต้องอาศัยคุณุศลและเป็นผู้เลี้ยงง่าย

นอกจากนั้น การทำหน้าที่ของพระสงฆ์และบทบาทในสังคมย่อมอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือมีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปแนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ และมีการสงเคราะห์ประชาชนให้ปฏิบัติตามหน้าที่ เพื่อความยั่งยืนของสถาบันศาสนาไว้ด้วย^{๑๙}

บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษา เดิมนั้นการศึกษาของไทยมีพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและอาศัยวัดเป็นสถานศึกษา ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นแนวทางการศึกษาแบบตะวันตกแบ่งออกเป็น พุทธศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ในส่วนของจริยศึกษานั้น ราชการไม่ได้เน้นในการนำมาสอนนักเรียน แต่จะเน้นพุทธศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในส่วนของจริยศึกษาที่ว่านั้น หลักสูตรก็เป็นไปเพื่อการท่องจำไม่ได้ฝึกให้ผู้ศึกษานำไปปฏิบัติเพื่อขัดเกลาความประพฤติและจิตใจของตน บทบาทของพระสงฆ์สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ อย่าง คือ^{๒๐}

๑. การพัฒนาคุณภาพประชาชนด้านคุณธรรมจริยธรรม

๒. การสงเคราะห์ชุมชน ในการจัดงานต่าง ๆ ภายในวัด พระสงฆ์ให้การอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนที่เข้ามาจัดกิจกรรมภายในวัด

๓. การให้ความร่วมมือกับทางราชการ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพมี ๓ อย่าง คือ^{๒๑}

๑. การสร้างคนให้ได้รับการศึกษา ในสมัยก่อนการศึกษาของไทยยังขึ้นอยู่กับวัดและวังวังเป็นสถาบันการศึกษาของเจ้านายและขุนนางชั้นสูง ส่วนวัดเป็นสถาบันการศึกษาของสามัญชน ถึงแม้ปัจจุบันรัฐจะแยกการศึกษาออกจากสถาบันสงฆ์ แต่สถาบันสงฆ์ก็ยังมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างคนให้ได้รับการศึกษาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการเอื้ออำนวยหรือการบริการของสถาบันสงฆ์

๒. การสร้างคนให้มีคุณธรรม การอบรมสั่งสอนคนให้มีคุณธรรม เป็นหน้าที่หลักของสถาบันสงฆ์ที่เดียว เป็นที่ยอมรับกันว่าการที่สังคมไทยมีความสงบสุขพอสมควรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักศีลธรรม และให้บุคคลละเว้นจากความชั่วและอบายมุขต่าง ๆ

๓. เสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาอาชีพ สร้างถนนหนทาง บ่อน้ำ สาธารณสุขและโรงเรียน เป็นต้น รวมทั้งระดม

^{๑๙} พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลดิมทอง, ๒๕๕๗), หน้า ๒๗๓-๒๗๕.

^{๒๐} พุทธศาสนิก, พุทธศาสนากับความสำเร็จของสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สุขภายในใจ, ๒๕๕๗), หน้า ๕๖.

^{๒๑} จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, แนวคิดเชิงพุทธเกี่ยวกับการพัฒนาประชากร : สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและกรมการศาสนา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓๗.

กำลังชาวบ้านให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเด็กกำพร้าคนยากไร้ และช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากการเป็นทาสยาเสพติด เป็นต้น

สำหรับหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้วพระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรม ให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลอันเป็นสิ่งดีงาม พระสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการทำพิธีทางพระพุทธศาสนา หรือพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ประชาชนในชุมชน รวมถึงการเป็นผู้ให้ความรู้แก่กุลบุตร ที่เข้ามาศึกษาธรรมถึงสามเณร และลูกศิษย์ที่อาศัยภายในวัด ให้เรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชาเลขอย่างง่าย ๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรมและหลักธรรมของศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรม ของสังคม^{๒๒}

สำหรับบทบาทของพระสงฆ์และวัด มีดังนี้^{๒๓}

๑. พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการบวชก็คือเพื่อการเรียนรู้ ดังนั้นสงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ

๑.๑ การเรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ

๑.๒ การเรียนรู้สังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในการสอน

๑.๓ การเรียนรู้การสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจผู้คนให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือที่เรียกว่า อนุศาสนูปาฏิหาริย์ รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

๒. การศึกษาของพระสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึง กำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาลในแผนการศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทางโล ควรจะร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาหลักสูตรที่เหมาะสมกับพระสงฆ์

๓. การทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน วัดมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้นถ้าวัดเข้มแข็งก็ทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีศีลธรรม อันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดลอยตัวออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชนและสังคมอ่อนแอและส่งผลให้สถาบันอื่น ๆ รวมทั้งสถาบันทางศาสนาอ่อนแอไปด้วย

๔. วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบจากโรงเรียนประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๓๐,๐๐๐ โรงเรียนยังไม่สามารถผลิตคนให้มีความเข้มแข็งทางปัญญาและศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดนี้หากวัดสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

^{๒๒} ทินพันธุ์ นาคะตะ, พุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๕๑), หน้า ๕-๗.

^{๒๓} ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๐), หน้า ๗๑-๘๒.

๕. พระสงฆ์กับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากในโลกปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ะสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร ขอบเขตแค่ไหน มีที่ประเภท มีสาเหตุจากอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไรวิธีใดใช้ได้ผล จะพัฒนาวิธีการป้องกันและการป้องกันให้ดีขึ้นอย่างไร

๖. วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกระแสนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นกระแสใหญ่ของโลกที่มีการระดมศาสตร์ทางด้านต่าง ๆ มาเชื่อมโยง พระสงฆ์จึงต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิธีการแก้ไข ให้ลึกซึ้งเพื่อจะได้สอนประชาชนได้ถูกต้อง และวัดควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

๗. การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรอันทรงค่าของประชาชนในสังคม ดังนั้นการบริหารจัดการวัดที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ รัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความร่วมมือในการจรรโลงพระศาสนาเพื่อสังคมต่อไป

สรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทหลัก ๆ อยู่ด้วยกันคือ การทำกิจของตนให้ดีที่สุด ได้แก่ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ เนื่องจากพระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการอาศัยศฤกษณ์ ซึ่งมีการกำหนดหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ เมื่อกล่าวถึงพระสงฆ์ซึ่งมีคุณธรรมย่อมต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากความทุกข์ ตามหลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้าด้วยความเมตตากรุณา นอกเหนือจากการทำหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมภายในของวัดแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้และอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านี้พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านพัฒนาชนบท บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชน การส่งเสริมการศึกษา การช่วยพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น การเผยแพร่ธรรม การส่งเสริมความสามัคคี

จากการศึกษาเอกสารข้อมูลนี้นักวิชาการทั้งจากในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ตามที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยยังได้เห็นประเด็นที่นักวิชาการได้จำแนกบทบาทออกเป็นประเภทต่าง ๆ อีก ซึ่งจะขอยกประเภทของบทบาทมาทำการศึกษาพอสังเขป ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ สรุปบทบาทของพระสงฆ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สำนักคณะกรรมการการศึกษา	บทบาทของพระสงฆ์ มหาเถรสมาคมได้กล่าวไว้ในข้อที่ ๓ ว่า มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริม การศาสนา ศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์
พระราชวรமுณี (ประยุทธ์ ปยุตโต)	พระธรรมวินัยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์เป็น ๒ อย่างคือ ๑ บทบาทหน้าที่ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมสงฆ์ ๒. บทบาทหน้าที่ระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์
พุทธทาสภิกขุ	พระสงฆ์จะมีบทบาทอย่างไรคงอยู่ที่หลักการ อันมีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือในฝ่ายตนเองก็มีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ และพร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่อื่นได้ด้วย ในฝ่ายความสัมพันธ์กับสังคมคฤหัสถ์ ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ พร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน
ทินพันธ์ นาคะตะ	หน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมของวัดแล้ว ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรม ให้แก่ประชาชน พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษา รวมทั้งให้การอบรมทางศีลธรรม และหลักธรรมของศาสนา
ประเวศ วะสี	บทบาทของพระสงฆ์และวัด มีดังนี้ ๑. พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ๒. การศึกษาของสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึง กำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาลในแผนการ ศึกษาแห่งชาติ ๓. การทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ๔.. วัดกับการจัดการศึกษา ๕. พระสงฆ์กับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ๖. วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกระแสนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๗. การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรอันทรงค่าของประชาชนในสังคม ดังนั้นการบริหารจัดการวัดที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน ประชาชนส่วนใหญ่จำนวนมากนับถือพระพุทธศาสนา รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ผสมผสานกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนไทยจนแยกไม่ออก จึงทำให้พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อและศรัทธา ดังนั้นจึงมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายเกี่ยวกับความเชื่อหรือความศรัทธาในพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของศรัทธา

ศรัทธา ความเชื่อนั้นมีการให้ความหมายที่แตกต่างกันตามความคิดเห็น และความเข้าใจในแต่ละบุคคล ตามความเชื่อทางศาสนาและลัทธิต่าง ๆ มีนักวิชาการให้ทัศนะความหมายของคำว่าศรัทธาในแง่มุมต่าง ๆ รวมถึงศรัทธาในคัมภีร์อย่างพระพุทธศาสนา จึงมีความหมายของศรัทธาไว้มากมายดังนี้

ศรัทธา (สัททา) หมายถึงความเชื่อ, ความเลื่อมใส, เช่น ลีนศรัทธา ฉันทศรัทธาในความดีของเขา บางทีก็ใช้รวมกับประสาทะเป็นศรัทธาประสาทะเชื่อ, เลื่อมใส, เช่น เขาศรัทธาในการรักษาแบบแพทย์แผนโบราณ^{๒๔}

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใส ความเห็นดี ความไว้วางใจ ความซื่อตรง ความจงรัก ความประสงค์ ความอยาก ความบริสุทธิ์ ความเคารพนับถือ ความยินดีเลื่อมใส^{๒๕}

ศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปในหนังสือ ชุมชุมเรื่องสั้นไว้ว่า เป็นความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญหรือผู้นำของสังคม ในเรื่องของศาสนาทุกองค์ศาสนา ยกเว้นจากพระพุทธเจ้า สอนให้ยึดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสาวกไม่มีความรู้พิสูจน์ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด เป็นผู้สร้างโลกและอานวยสุขแก่สัตว์โลกเป็นที่พึ่งของตน ให้นับถือบูชาสิ่งนั้นโดยแน่วแน่น ปราศจากการพิสูจน์และทดสอบแต่อย่างใด^{๒๖}

ศรัทธาหรือความเชื่อนี้จะมี ๒ ประเภท ศรัทธาประเภทที่ ๑ เป็นศรัทธาแบบปิดกั้นปัญญา ใช้วิธีปลูกเร้าหรือแม้แต่บังคับให้เชื่อ และพอเชื่อแล้วก็ต้องมอบความไว้วางใจให้สิ้นเชิง ห้ามถาม ห้ามสงสัย คอยรอทำตามอย่างเดียว ศรัทธาประเภทนี้ไม่ทำให้มีการสืบค้นทางปัญญาต่อไป ในศาสนาต่าง ๆ จะเน้นแบบนี้ ศรัทธาประเภทที่ ๒ เป็นศรัทธาแบบสื่อนำสู่ปัญญา คือความเชื่อนั้นเป็นตัวชักนำให้สนใจ เริ่มตนศึกษาสืบค้น สิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีมากมาย เมื่อยังไม่มีความรู้เริ่มต้นว่าจะสนใจเรื่องใด แต่เมื่อเกิดศรัทธาต่อบุคคลหรือเรื่องราวหลักการใด ศรัทธานั้นก็จะกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้มีความรู้เริ่มต้น ศรัทธาทำให้มีความสนใจและเข้าไปหา โดยเฉพาะศรัทธาในคนก็เพื่อจะชักนำให้เขาไปชักถามเขา

^{๒๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๙๓.

^{๒๕} วิทย์ เทียงบุญธรรม, พจนานุกรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชุมทองการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๖๒๔.

^{๒๖} พุทธทาสภิกขุ, ชุมชุมเรื่องสั้นพุทธทาสภิกขุ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.openbase.in.th/files/ptbook_short-articles.pdf [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

การที่ศรัทธาในพระก็เพื่อจะเข้าไปหาและซักถามทาน เพื่อให้เกิดความรู้ และเข้าใจความจริงยิ่งขึ้นไป^{๒๗}

ศรัทธา มีความหมายทั้งอย่างกว้าง ปานกลางและไม่ได้แคบเพียงแค่ว่า “ความเชื่อ” เพราะยังมีความหมายอื่น ๆ เช่น ความเชื่อถือความเลื่อมใส การปลงใจเชื่อความซื่อสัตย์การยอมรับการยอมตามลัทธิความเชื่อศาสนา ความจงรักภักดี ดังนั้น ศรัทธาโดยทั่วไปจึงมีความหมายเป็นความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ไม่เกี่ยวข้องกับปัญญาและเหตุผล^{๒๘}

ศรัทธา หมายถึงความเชื่อที่มีปัญญาประกอบและกลั่นกรองในการตัดสินใจในที่นี้หมายถึง ความเชื่อในพระรัตนตรัย ที่มีการเกี่ยวข้องกับการบรรลุนิพพานของพระพุทธศาสนา และเป็นความเชื่ออย่างมีเหตุผลที่เป็นไปตามความเป็นจริงเท่านั้น เป็นความเชื่อที่สร้างปัญญาให้เกิดขึ้นและต้องเป็นปัจจัยในการเกื้อกูล ต่อการเข้าถึงเป้าหมายในพระพุทธศาสนา คือนิพพาน นอกนั้นก็ไม่ใช่ความเชื่อตามหลักศรัทธาทางพระพุทธศาสนา ศรัทธากล่าวได้ว่าเป็นความเชื่ออย่างมีเหตุผลของบุคคลที่มีต่อพุทธศาสนา อาจจะมีมากน้อยแตกต่างกัน อันนำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุผล ดังนั้นจึงสามารถให้ ความหมายที่เกี่ยวข้องกับศรัทธาทางพุทธศาสนา ไว้ดังนี้ ศรัทธา ความเชื่อ ความเชื่อถือ ในทางธรรมหมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ ประกอบด้วยเหตุผล ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม ความเลื่อมใสซาบซึ้งขึ้นใจสนิทใจเชื่อมั่นหรือสิ่งนั้น ๆ ความมั่นใจในความจริง ความดีสิ่งดีงาม และในการทำความดีไม่ตื่นตูมไปตามลักษณะอาการภายนอก^{๒๙}

ความเชื่อของพุทธมามกะ นั้นคือเชื่อโดยตรงต่อเหตุผล เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ได้บำเพ็ญพระองค์เอง มาเป็นเวลาเพียงพอ จนสามารถบรรลุถึงด้วยพระองค์เอง และทรงชี้ทางให้มนุษย์มีความสะอาด ความสว่างและความสงบเย็นได้จริง เชื่อว่าพระธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบรรลุและนำมาสอนนั้น คือความจริงอันตายตัวของสิ่งทั้งปวง เชื่อว่าพระสงฆ์คือบรรดาตามนุษย์ที่มีโชคคติ มีโอกาสก่อนใครในการได้รู้ได้ปฏิบัติและได้รับผลของการปฏิบัติในพระธรรม เชื่อว่าโลกนี้ไม่มีบุคคลใดสร้างหรือคอยบังคับให้เป็นไป เชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนล้วนมีกรรม หรือการกระทำของตนเอง เชื่อว่าตัวแห่งของศาสนานั้น คือตัวการกระทำที่ถูกต้องทั้งหมดนี้คือความ เชื่อ ๗ ประการของพุทธมามกะ^{๓๐}

^{๒๗} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๑.

^{๒๘} พระมหาอุทธรณ์ ปณณสิริ (สัจจรัตนพงศ์), “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในพระพุทธศาสนา” **วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์** ขำระ-เพิ่มเติม **ช่วงที่ ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๒๘.

^{๓๐} พุทธทาสภิกขุ, **ขุมนุมขอดีติสสะ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๘), หน้า ๗๕.

สรุปได้ว่า ความศรัทธาจึงหมายถึงความเชื่อ เชื่อในสิ่งที่มีเหตุและผลประกอบตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ความศรัทธาจึงถือได้ว่าเป็นความประทับใจ เลื่อมใส ที่เกิดจากความรูสึกนับถือเชื่อมั่นในตัวบุคคลนั้น จึงทำให้ความเชื่อแตกแขนงกันออกไป ตามความศรัทธาของแต่ละบุคคลจึงได้เกิดลัทธิความเชื่อต่าง ๆ หรือ ศาสนาต่าง ๆ มากมาย แต่ในทางพระพุทธศาสนาความเชื่อสอนให้เชื่อโดยพิจารณาถึงหลักเหตุและผล พิจารณาก่อนจึงค่อยเชื่อ จึงทำให้พระพุทธศาสนามีความศรัทธานับถือจากพุทธศาสนิกชนมากมาย เมื่อพิจารณาตามหลักเหตุและผลแล้วทำไปปฏิบัติจึงเกิดความศรัทธาที่ยั่งยืน

ตารางที่ ๒.๔ สรุปความหมายของศรัทธา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน	ศรัทธา (สัทธา) หมายถึงความเชื่อ, ความเลื่อมใส, เช่น ฉันมีศรัทธาในความดี เขาศรัทธาในการรักษาแบบแพทย์แผนโบราณ
วิทย์ เทียงบุญธรรม	ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใส ความเห็นดี ความไว้วางใจ ความซื่อตรง
พุทธทาสภิกขุ	ศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปในหนังสือ เป็นความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญ หรือผู้นำของสังคม
พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)	ศรัทธาหรือความเชื่อนี้จะมี ๒ ประเภท ๑ เป็นศรัทธาแบบปิดกั้นปัญญา ๒ เป็นศรัทธาแบบสื่อนำสู่ปัญญา
พระมหาจุฑาทร ปญฺญาสิริ (สัจจรัตนวงศ์)	ศรัทธา มีความหมายทั้งอย่างกว้าง ปานกลาง และไม่ได้แคบเพียงแค่ว่า “ความเชื่อ”
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)	ศรัทธา หมายถึงความเชื่อ ความเชื่อในพระรัตนตรัย เชื่ออย่างมีเหตุผลที่เป็นไปตามความเป็นจริง
พุทธทาสภิกขุ	เชื่อโดยตรงต่อเหตุผล เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ได้บำเพ็ญองค์เอง มาเป็นเวลาเพียงพอ จนสามารถบรรลุถึงด้วยพระองค์เองเชื่อมั่นมนุษย์แต่ละคนล้วนมีกรรม หรือการกระทำของตนเอง

๒.๒.๒ ลักษณะของศรัทธา

ลักษณะของศรัทธาสามารถแบ่งตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท แบ่งออกตามลักษณะของความศรัทธาได้ ๒ ลักษณะ คือ

๑. ความศรัทธาในลักษณะทำให้ผ่องใส หมายถึง เมื่อมีศรัทธาแล้ว ย่อมทำให้นิวรณ์ระงับลง ทำให้จิตผ่องใส เปรียบเหมือนเดินข้ามลำธาร เมื่อข้ามน้ำในลำธารไปแล้วทำให้น้ำในลำธารขุ่นเพราะเกิดจากการข้ามของ เหล่าช้างม้ารถและพลเดินเท้าทั้งหมด และเมื่อพระเจ้าจักรพรรดิมีความต้องการตม้้ำในลำธารนั้น และพระเจ้าจักรพรรดิซึ่งมีศักดิ์มากที่สามารถทำให้น้ำใสได้สั่งให้คนไปตักน้ำใสภาชนะมาให้ เมื่อใสแก้วมณีที่ใช้ทำน้ำให้ใสลงไปนั้น น้ำเพียงเท่านั้นบรรดาสาหร่าย จอกแหน ความขุ่นของน้ำอันเกิดเนื่องจากตะกอนลอยปะปน กลับกลายเป็นน้ำใสไหลเย็นสามารถนำมาดื่มได้ ความศรัทธาเปรียบเหมือนแก้วมณีที่สามารถทำให้น้ำใสสะอาด เมื่อเกิดความศรัทธาแล้วไซ้รย่อมสามารถข่มนิวรณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหลายได้ เมื่อจิตปราศจากนิวรณ์แล้วเป็นเอกผุดขึ้นย่อมผ่องใสไม่ขุ่นมัวอย่างนั้นเหมือนกัน^{๓๑} จิตที่ปราศจากนิวรณ์มีความผ่องใสเกิดขึ้น เป็นจิตที่มีศรัทธา ทำให้บุคคลมีความคิดถูกต้องตามความเป็นจริงเกิดสัมมาทิฐิขึ้นอย่างทีนางวิสาขามิคารมาตา ได้มีศรัทธาเกิดขึ้นในพระรัตนตรัย มีจิตที่ปราศจากนิวรณ์มีความผ่องใส เกิดกุศลจิต ทุลลอปพร ๘ ประการ^{๓๒} จากพระพุทธเจ้า ด้วยนางเห็นถึงอำนาจประโยชน์และอานิสงส์ของพร ๘ ประการ เมื่อสำเร็จแล้วยอมระลึกถึงบุญกุศลนั้นทำให้เกิดความปลื้มใจ ความอิ่มใจ ทำให้กายสงบมีความสุข จิตย่อมตั้งมั่นที่จะได้อบรมอินทรีย์พละ ๑๔ และโพชฌงค์ ๑๕ พระพุทธเจ้าจึงได้อนุญาตพร ๘ ประการ^{๓๓}

๒. ความศรัทธาที่มีลักษณะทำให้แล่นไปด้วยดี หมายถึง พระโยคาวจรยังรู้จิตของผู้พ้นจากกิเลสอาสวะแล้ว ย่อมหวังแล่นไปในพระโสดาปัตติผลเป็นเบื้องต้น มีพระอรหันต์ผลเป็นที่สุตรอบ ย่อมทำความเพียรของตนให้บรรลุคุณธรรมอันตนยังไม่สามารถทำให้แจ้ง^{๓๔} ดังพราหมณ์ชื่อชาณูสโสณืทุลตามพระพุทธเจ้าว่า “ข้าแต่ท่านพระสมณโคดม อัญญบุตรทั้งหลายที่มีศรัทธาออกบวชจากเรือน เป็นผู้ถือศีลเป็นบรรพชิตในสำนักท่านพระสมณโคดม ท่านทรงเป็นหัวหน้าของเหล่ากุลบุตรทั้งหลายเหล่านั้น เป็นผู้แนะนำให้ถือตามแบบอย่างของท่านสมณโคตหรือ” พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่า “ดูก่อนพราหมณ์ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ชุมชนนี้ถือเราเป็นแบบอย่าง”^{๓๕} จะเห็นได้ว่า กุลบุตรทั้งหลายได้อาศัยศรัทธาที่มีต่อพระผู้มีพระภาค มีความมั่นใจในพระปัญญาของพระผู้มีพระภาคว่า เป็นผู้รู้จริง ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง เป็นพระอรหันต์ และยังเชื่อว่าบุคคลสามารถพัฒนาฝึกฝนด้วยตนเองจนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายด้วยศรัทธาที่มีต่อพระพุทธเจ้า ถือเอาเป็นแบบอย่างทีแล่นไปด้วยความศรัทธา เป็นสิ่งที่ช่วยตัดสินใจออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระพุทธเจ้า หวังเอาพระธรรมเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้แก่พระนิพพาน อย่างที่พระผู้มีพระภาคได้ทรง

^{๓๑} มหามกุฏราชวิทยาลัย, **มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘.

^{๓๒} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๕๐-๓๕๒/๒๒๑-๒๒๕

^{๓๓} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๕๐-๓๕๒/๒๒๖.

^{๓๔} มหามกุฏราชวิทยาลัย, **มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย**, หน้า ๓๙.

^{๓๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๔/๓๓-๓๔.

ถึงแล้ว ความสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของพระพุทธองค์เป็นลักษณะศรัทธามีความทำให้แล่นไปด้วยดีทำให้มนุษย์สร้างความศรัทธาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมาย โดยมีจุดเริ่มต้นอยู่ที่มีศรัทธาต่อพระผู้มีพระภาคก่อน คือมีความเชื่อต่อปัญญา ในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเชื่อต่อสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคที่มีความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และสามารถบรรลุธรรมคือมรรคผลนิพพานได้เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า ศรัทธาในพระธรรมของพระพุทธเจ้าว่าเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาปัญญา และนำสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นปฏิเวธ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา

๓. พระอภิธรรมกล่าวถึงลักษณะเป็นตนของศรัทธา คือ^{๓๖}

๑) สททหน ลกขณา สัทธามีความเชื่อใฝ่ในฝ่ายดีเป็นลักษณะ โลกุปปนลกขณา อีกอย่างหนึ่ง สัทธานั้นมีความปลงใจเชื่อด้วยปัญญาเป็นลักษณะ

๒) ปสาทน รสา มีความเลื่อมใสเป็นกิจ อุปมาเหมือนกันกับแก้วมณีที่ให้น้ำใสฉะนั้น ปกขนทนรสา อีกอย่างหนึ่ง สัทธานั้น มีความแล่นไปเป็นกิจอุปมาเหมือนเวลา ชำห้วงน้ำ ฉะนั้น

๓) อกาหุสสีย ปจจุปฏฐานา มีความไม่ขุ่นมัวเป็นผลปรากฏอิมุตติปจจุปฏฐานา อีกอย่างหนึ่ง สัทธานั้นมีความน้อมใจเชื่อเป็นอาการปรากฏ

๔) สทเธยยวตถ ปทภูฐานามิวัตถุเปเนที่ตังแห่งความเชื่อเป็นเหตุใกล้ชิด สทธมมสสวนาทิสิตาปัตติยคปทภูฐานา มีองค์แห่งสิตาปัตติมรรค มีการฟังพระสัทธรรมเป็นต้นเป็นเหตุใกล้ชิด

นอกจากนี้ พระอภิธรรมได้กล่าวถึงศรัทธาในลักษณะที่เป็นเจตสิก ๒๐ เรียกว่า ศรัทธาเจตสิก เป็นการปรุงแต่งของจิตเมื่อจิตมีการรับรู้อารมณ์ที่มากกระทบกับจิต มีลักษณะคือ มีความเชื่อใฝ่ในฝ่ายดีในกุศลธรรม เป็นลักษณะมีความเลื่อมใสเป็นกิจ ไม่มีความขุ่นมัวเป็นผลหากมีวัตถุ (พระรัตนตรัย, กรรม, ผลของกรรม) อันเป็นที่ตั้งแห่งความเชื่อเป็นเหตุใกล้ พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต) ได้กล่าวถึงลักษณะของศรัทธาไว้ในหนังสือ พระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานของวิทยาศาสตร์ว่า ศรัทธาที่ถูกต้องมีลักษณะของศรัทธา ดูได้จากจุดหมายของพระพุทธศาสนา คือวิมุตติ ความหลุดพ้น หรืออย่างที่เรียกปัจจุบันว่า อิสราภาพ และไม่ต้องขึ้นต่อองค์พระศาสดา ปัจจัยที่ส่งทอดไปจนถึงวิมุตติเป็นจุดหมาย บังคับให้ต้องมีปัญญา ปัญญาที่เป็นตัวทำให้ถึงจุดหมายก็ด้วยอาศัยศรัทธา เป็นจุดเริ่มหรือเป็นสื่อ นำ ในกระบวนการของการเข้าถึงความจริง ศรัทธาเป็นตัวเริ่มต้นนำเข้าสู่ปัญญา แล้วปัญญาก็เป็นตัวนำไปสู่วิมุตติปัจจัยสัมพันธ์ อันนี้เป็นตัวกำหนดลักษณะของศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา เพราะทั้งสามอย่างนี้ต้องมีความสัมพันธ์กัน ไม่สามารถขาดอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ในแง่ของบุคคลทั่วไปที่ต้องอาศัยศรัทธาเป็นตัวเริ่มต้น ความสัมพันธ์ของศรัทธาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมาย ในทางพระพุทธศาสนาศรัทธาจึงมีลักษณะเป็นสื่อ นำสู่ปัญญา และพวงมากับความเป็นอิสระ

^{๓๖} พระเทพกิตติปัญญาคูณ (กิตติวุฑโฒ ภิกขุ), ปรมัตถธรรม ๔ (จิต เจตสิก รูป นิพพาน), พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๖.

ลักษณะของความศรัทธาความเชื่อในพุทธศาสนา ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ถือว่าถูกต้อง มี ๔ ประการมีดังนี้^{๓๗}

๑. เชื่อว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในพระปัญญา ของพระพุทธเจ้า ไม่สงสัยลังเลใจในพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนเป็นพุทธศาสนา ไม่สงสัยลังเลใจในพระสงฆ์ โดยตรงกันข้ามยิ่งเกิดความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มีความเลื่อมใสที่เกิดจากการสดับรับฟังพระธรรมคำสอน พิจารณาถึงบาป บุญ คุณ โทษ เชื่อว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ยิ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อพิจารณาโดยแยบคายให้แจ้ง จึงเชื่อได้ว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองจริง เมื่อได้ฟังคำสอนของครูเข้าใจแจ่มแจ้งก็ทำให้เชื่อในภูมิความรู้ของครู ความเชื่อนี้เรียกว่า ตถาคตโพธิสัตถา ซึ่งแปลว่า เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่าเป็นจริง เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองจริง เชื่อในคำสอนของพระพุทธเจ้าที่แสดงเป็นจริงตามคำสอน

๒. เชื่อว่า บุญบาปมีจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในเรื่องบุญและบาปหรือกรรมดี กรรมชั่ว สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่าเป็นบุญเป็นกรรมดี ก็เชื่อว่าเป็นบุญเป็นกรรมดีจริงเช่น ความมีใจเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นต้น สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่าเป็นบาปเป็นกรรมชั่ว ก็เชื่อว่าเป็นบาปเป็นกรรมชั่วจริง เช่น ความมีใจละโมภ โหดร้ายหลงใหล ประพฤติชั่วร้ายต่าง ๆ มีฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น ความเชื่อข้อนี้เรียกว่า กัมมสัทธา เชื่อกรรม กรรม แปลว่า การงาน ที่บุคคลทำด้วยเจตนา คำว่ากรรมเป็นกลางๆ มิใช่หมายความว่าไม่ดีจึงเรียกว่ากรรม ทำดีหรือไม่ดีเรียกว่ากรรมทั้งนั้น เมื่อต้องการจะให้รู้ว่ามีดีหรือไม่ดีก็เติมคำนั้นเข้าไปว่ากรรมดีหรือบุญกรรม กรรมชั่วหรือบาปกรรม ฉะนั้น เชื่อกรรม ก็คือ เชื่อว่า บุญ บาป หรือกรรมดีกรรมชั่วมีจริง ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนไว้

๓. เชื่อว่า ผลของบุญบาปมีจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจว่าบุญบาปที่ทำจะไม่มีผลกรรมสนอง ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ว่า ทำกรรมดีย่อมให้ผลที่ดี ทำกรรมชั่วย่อมให้ผลชั่ว เหมือนดังการปลูกพืชเช่นไร ก็ย่อมได้ผลเช่นนั้น ความเชื่อข้อนี้เรียกว่า วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม คือเชื่อว่าบุญและบาปทำให้ผลจริงตามประเภท ทำบุญย่อมได้บุญ ทำบาปย่อมได้บาป

๔. เชื่อว่า บุญบาปที่เราทำก็เป็นของตนจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจว่าตนจะต้องรับผลของบาปบุญที่เราทำเอาไว้หรือไม่ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนให้นึกอยู่เสมอว่า เรามีกรรมเป็นของตนเอง เป็นทายาทรับผลของกรรมเราทำดีจักได้ดี เราทำชั่วก็จักได้ชั่ว ซึ่งเรียกว่า กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความว่าสัตว์มีกรรมที่ตนทำไว้เป็นของตน เหมือนบริโภคอาหารกินเองก็อิ่มเอง เรียนเองย่อมรู้เอง

ศรัทธาทั้ง ๔ ข้อนี้ สำคัญอยู่ที่ข้อ ๑ คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จริง เพราะตั้งใจสดับศึกษาพุทธศาสนาจนเกิดความรู้สึกว่าพระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้เป็นความจริงทุกอย่าง ความเชื่อ และความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ก็เกิดตั้งมั่นขึ้นทุกทีทำให้เชื่อมั่นว่าบุญบาปที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้มีจริง ผลของบุญบาปตามที่ตรัสสั่งสอนไว้มีจริง บุญบาปที่ผู้ใดทำไว้ก็เป็นของผู้นั้นจริงตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมความว่าทำให้เชื่อมั่นในพุทธศาสนาศรัทธา ความเชื่อในพุทธ

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, (กรุงเทพมหานคร : ผลิติมม์, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑๔.

ศาสนา เมื่อมีลักษณะดังกล่าว จึงเป็นศรัทธาที่ถูกต้อง ผู้ที่มีศรัทธาที่ถูกต้อง จึงจะเป็นพุทธศาสนิก
ผู้ถึงไตรสรณคมน์ ที่ถูกต้อง การปลูกศรัทธาที่ถูกต้องหรือการปรับปรุงศรัทธาให้ถูกต้องอาศัย

๑. บุคคลผู้ชักจูงศรัทธาเริ่มตั้งแต่บิดามารดาอบรมบุตรธิดาตั้งแต่เล็ก ๆ ด้วยวิธีสอนให้เชื่อ
ฟังอย่างมีเหตุผลเท่าที่เด็กจะเข้าใจ มิใช่ด้วยวิธีล่อลวงให้เข้าใจผิดหรือขู่ให้กลัว ฉะนั้นเมื่อ จะห้ามมิให้
เด็กทำอะไร ก็พยายามแนะนำให้เด็กรู้เหตุผลถูกผิด หรือใช้วิธีแก้ร้ายให้กลายเป็นดีอย่างมีเหตุผล เมื่อ
จะสอนพุทธศาสนาแก่เด็กก็สอนอย่างถูกต้อง ปลูกความเชื่อที่ถูกต้องให้แก่เด็ก ก็จะทำให้เกิดศรัทธาที่
ถูกต้อง เป็นความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เพราะเชื่อด้วยความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง เมื่ออบรมให้
รู้ให้เข้าใจในพุทธศาสนาว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้พระธรรม แล้วเผยแพร่พระธรรมนั้น พระสงฆ์เป็น
ผู้ปฏิบัติแล้วตามพระธรรม และช่วยบอกเปิดเผยพระธรรม เมื่อรู้เข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และ
ปลูกศรัทธาอย่างถูกต้องให้เกิดขึ้นแล้ว ก็จะไม่หวั่นอะไรผิด ๆ จากพุทธศาสนา เพราะถ้าไม่สมหวังก็จะ
เสื่อมความนับถือลงไป ฉะนั้น เมื่อมีศรัทธาที่ถูกต้องให้ทำความดี และจะได้รับผลดีด้วยตนเอง บุคคล
ผู้มีหน้าที่ชักจูงศรัทธา แม้จะพยายามอบรมปลูกหรือปรับปรุงศรัทธาให้ถูกต้อง แต่ความสำเร็จที่ได้ต้อง
อาศัยบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับการอบรมที่ถูกต้อง นั่นคือ ตนเอง

๒. ตนเอง ได้แก่ ตัวเราเองทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เพราะตัวเราเองจำต้องคอยตรวจสอบดู
ศรัทธาของตัวเองว่าเป็นอย่างไร ถูกต้องหรือไม่ ถ้ายังไม่ถูกต้องปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง พยายาม
คิดทำความเข้าใจในหลักของความเชื่อข้างต้น เพราะตัวเราเองต้องเห็นจริงด้วยความเชื่อ จึงจะตั้งมั่น
เมื่ออาจยังไม่เห็นจริงด้วยตนเองในหลักของศรัทธาดังกล่าว ก็ทำความเชื่อฟังไปก่อน อย่าดี้อันไม่อยู่ใน
ในโอวาทของบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดถึงพระพุทธเจ้า

สรุปได้ว่า ลักษณะของศรัทธา สามารถแบ่งตามลักษณะได้เป็น ๒ ลักษณะคือ มีลักษณะ
ทำให้ผ่องใส มีลักษณะทำให้แล่นไปด้วยดี ศรัทธาเมื่อเกิดขึ้นย่อมข่มนิวรณ์ไว้ได้จิตก็ปราศจาก
นิวรณ์ผ่องใส ไม่ขุ่นมัวเป็นจิตที่มีศรัทธา ทำให้บุคคลมีความคิดถูกต้องตามความเป็นจริงเกิด
สัมมาทิฐิขึ้น จะสร้างความสัมพันธ์ขึ้น ระหว่างศรัทธาในฐานะเป็น ปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึง
เป้าหมาย ด้วยอาศัยศรัทธาเป็นเครื่องนำทางให้ตนสามารถบรรลุธรรมในขั้นสูงสุดจนถึงเป้าหมายได้
เริ่มจากศรัทธาทำให้เกิด สัมมาทิฐิ คิดกระทำความดีที่เป็นกุศลกรรม เมื่อนั้นทำให้เกิดความปลื้มปิติ
และอิ่มเอิบใจ ทำให้กายสงบใจสงบจนเป็นความสุขไม่มีนิวรณ์ในจิต เมื่ออบรมอินทรีย์และพละมาก
ขึ้นทำให้ เกิดโพชฌงค์อันเป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ เมื่อทำโพชฌงค์ให้สมบูรณ์ดีแล้วสามารถพัฒนา
ต่อไปให้เข้าถึงเป้าหมายคือนิพพาน

ตารางที่ ๒.๕ สรุปลักษณะของศรัทธา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ	ศรัทธามีลักษณะทำให้ใจให้ผ่องใส หมายถึง ศรัทธาเมื่อเกิดขึ้น ย่อมข่มนิวรณ์ไว้ได้จิตก็ปราศจากนิวรณ์ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว
วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๕๐-๓๕๒/๒๒๑-๒๒๕	จิตที่ปราศจากนิวรณ์มีความผ่องใสเกิดขึ้น เป็นจิตที่มีศรัทธา ทำให้บุคคลมีความคิดถูกต้องตามความเป็นจริงเกิดสัมมาทิฐิขึ้น
มิลินท. (ไทย) ๑/๑๑/๓๙.	กุลบุตรทั้งหลายได้อาศัยศรัทธาที่มีต่อพระผู้มีพระภาค มีความมั่นใจในพระปัญญาของพระผู้มีพระภาคว่า เป็นผู้ตรัสรู้จริง เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง
พระเทพกิตติปัญญาคูณ (กิตติวุฒ โภคิน)	ศรัทธา คือ ความเชื่อใฝ่ในฝ่ายดี มีความเลื่อมใสเป็นกิจ มีความไม่ขุ่นมัว มีวัตถุเป็นที่ตั้งแห่งความเชื่อเป็นเหตุ
พุทธทาสภิกขุ	เชื่อโดยตรงต่อเหตุผล เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ได้บ่มพระองค์เอง มาเป็นเวลาเพียงพอ จนสามารถบรรลุถึงด้วยพระองค์เองเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนล้วนมีกรรม หรือการกระทำของตนเอง
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	ลักษณะของความศรัทธาความเชื่อในพุทธศาสนา มี ๔ ประการมีดังนี้ ๑. เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง ๒. เชื่อว่า บุญบาปมีจริง ๓. เชื่อว่า ผลของบุญบาปมีจริง ๔. เชื่อว่า บุญบาปที่ตนทำก็เป็นของตนจริง

๒.๒.๓ มูลเหตุให้เกิดศรัทธา

บุคคลาที่เกิดในโลกเป็นผู้มีศรัทธาที่แตกต่างกัน ตามความพอใจของแต่ละบุคคล โดยพิจารณาคุณสมบัติของศรัทธา มาเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เกิดศรัทธาของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแบ่งมูลเหตุก่อให้เกิดความศรัทธาออกเป็น ๔ จำพวก ได้แก่

๑. รูปปมาณา (รูปประมาณ) บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณ เลื่อมใสในรูป^{๓๘} ผู้ถือเอารูปร่างเป็นประมาณ บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นรูปที่สูง รูปที่ผอม รูปที่อ้วน สมส่วน ถือเอารูปร่างนั้นจึงเกิดความเลื่อมใส น้อมใจศรัทธาที่จะเชื่อถือ เกิดเลื่อมใสบุคคลประเภทนั้นเป็นผู้ถือรูปเป็นประมาณ สมดังที่ในสมัยพุทธกาล พระวักกิลีได้บวชเข้ามาเพราะมีความเลื่อมใสในรูปร่างของพระพุทธเจ้า

^{๓๘} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.

คอยเฝ้ามองดูและติดตามพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา เพราะศรัทธาในรูปร่างของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างมาก เมื่อ พระพุทธเจ้าทราบจึงทรงแสดงธรรมแก่พระวักกิลว่า ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นยอมเห็นเรา ตถาคต ผู้ไม่เห็นพระสัทธรรมถึงจะแม้ว่าเห็นพระผู้มีพระภาค ก็ชื่อว่าไม่ได้เห็นพระองค์หากศรัทธานั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับเป้าหมาย ก็เป็นเพียงจุลศรัทธาเพราะไม่มีปัญญาเกิดขึ้น โอกาสที่เขาถึงเป้าหมาย คือนิพพานนั้นไม่มี

๒.ลูฐัปปมานิกา ผู้มีศรัทธาถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ มีความเลื่อมใสในความเศร้าหมอง^{๓๙} มนุษย์ในโลกนี้บางคนยึดถือความเศร้าหมอง เสนาสนะ บาตร จีวร มองเป็นของเศร้าหมอง หรือแม้แต่ความทุกข์ต่าง ๆ ล้วนเป็นความเศร้าหมอง เกิดความเลื่อมใสในใจเชื่อถือ ดังพระโมฆราช ที่ถูกรอคเรือนรบกวนไม่เป็นสุขอยู่ตลอดทั้งกลางวันกลางคืนแม้เวลานอน จึงเห็นโทษของร่างกาย จึงบวชเข้ามาในสำนักของพราหมณ์พาวรี และได้ถ้าถามปัญหาที่คาใจแต่ไม่ได้รับคำตอบ จึงไปถามปัญหานี้กับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และทรงตรัสตอบว่า โมฆราช เธอจึงเป็นผู้มีสติทุกเมื่อพิจารณาโลก เป็นของว่างเปล่า ถอนความเห็นว่าเป็นอัตตาเสีย เมื่อเป็นเช่นนี้ จะพึงข้ามพ้นมัจจุราชได้ เธอเมื่อพิจารณาเห็นโลกด้วยอุบายอย่างนี้ มัจจุราชจึงจะมองไม่เห็น เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสจบ พระโมฆราช ได้บวชเป็นบรรชิตและสำเร็จเป็นพระอรหันต์ จึงจะมองไม่เห็นเมื่อพระมีพระภาคตรัสจบพระคาถา โมฆราชก็ปราศจากผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาละ ได้เป็นภิกษุและเป็นพระอรหันต์ พระโมฆาชาได้เก็บผ้ามาจากกองขยะ ป่าช้าและทางรถทางเกวียนมาทำเป็นผ้าสังฆาฏิกจากผ้าชิ้น ใสสอยจีวรที่เศร้าหมองพระผู้มีพระภาคทรงพอพระทัย ในคุณชื่อนั้นของท่านโมฆราช จึงทรงตั้งไว้ในตำแหน่งแห่งภิกษุ ผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ฝ่ายที่ใสสอยจีวรเศร้าหมอง เพราะเป็นผู้ไม่มีอาสวะดับสนิทเหมือนเปลวไฟที่หมดเชื้อดับไป ก็เลสทั้งหลายก็เผาได้แล้ว^{๔๐} ถอนความเห็นว่าเป็นอัตตา ทำให้มีความยินดีที่ใสสอยจีวรที่เศร้าหมองมากกว่า เพราะว่าการเกิดในตระกูลดี มีทรัพย์สมบัติมากมาย ไม่ได้ทำให้หายจากความทุกข์แต่อย่างใด เพราะมีปัญญารู้เห็นถูกต้องตามความเป็นจริง จึงเป็นบุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ เลื่อมใสในความเศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิดศรัทธาสร้างให้เกิดปัญญา เพื่อนำสู่เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

๓. โฆสัปปมานิกา บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เลื่อมใสในเสียง^{๔๑} บุคคลบางคนถือเอาเสียงเป็นประมาณที่ผู้อื่นได้กล่าวสรรเสริญ ยกย่อง ชมเชย สืบ ๆ กันมาจนเกิดความเลื่อมใส^{๔๒} บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงพูดจาที่ไพเราะจึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือแล้วเกิดความเลื่อมใส^{๔๓} น้อมใจไปเพื่อศรัทธาบุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ การได้ยินได้ฟังเสียงสรรเสริญหรือเสียงที่ไพเราะ ทำให้เกิดความศรัทธา ดังเช่น นายบิณฑิก เมื่อได้ยินชื่อพระพุทธเจ้าเกิดความอยากเห็นอยากฟังธรรมต่อหน้าพระพุทธเจ้าเป็นอันมาก เมื่อได้ฟังธรรมอนุบุพพิกาและอริยสัจ ๔ และพิจารณาตามกระแส

^{๓๙} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙

^{๔๐} อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๓๔/๓๐

^{๔๑} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.

^{๔๒} อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๗๑/๒๐๔.

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒๓.

ธรรมนั้น จึงได้ความว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา” เมื่อนายบิณฑิกฟังธรรมนั้นแล้ว ได้รู้แจ้งแห่งธรรมแล้ว ไม่เกิดความสงสัยในธรรมนั้น จึงได้บรรลุโสดาบัน ผู้เข้าถึงกระแสแห่งพระนิพพาน ได้กล่าวคำขอถือพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณตลอดชีวิต เมื่อบุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เป็นเหตุเกิดศรัทธา ในทางพระพุทฺธศาสนา ศรัทธานั้นจะต้องประกอบด้วยปัญญา เมื่อมีศรัทธาที่เกิดจากเสียงแล้วจะต้องพัฒนาต่อไปให้เป็นปัญญา เป็นปัญญาประเภทที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากวิญญูฯ แล้วให้ปัญญาเป็นตัวทำหน้าที่ส่งต่อไปให้ถึงเป้าหมาย เมื่อเกิดปัญญาแล้วศรัทธาจะหมดหน้าที่ หากเสียงที่ยังเป็นเหตุก่อให้เกิดศรัทธาอยู่ ก็จะไม่เกิดปัญหาขึ้นและสัมพันธใด ๆ ก็ไม่มีความหมายกับที่จะทำให้ถึงที่สุดของพระพุทฺธศาสนา หากเพราะบุคคลยังติดในความศรัทธาอยู่เท่านั้น

๔. ธัมมปปาณิกา เอาธรรมเป็นประมาณ บุคคลผู้ถือธรรมเป็นประมาณและเลื่อมใสธรรม^{๔๔} นั้นแล้ว มีความเลื่อมใสธรรมนั้นบุคคลนั้นเรียกว่าเป็นผู้ถึงธรรมเป็นประมาณและมีความเลื่อมใสธรรมนั้น^{๔๕} จึงมีความพอใจน้อมใจเลื่อมใสในบิณฑิก เณกเช่นเหล่าปัญจวัคคีย์ เมื่อได้สดับรับฟังธรรมจนเกิดความศรัทธาในธรรมของพระพุทฺธเจ้า จึงนั่งลงในที่อันควรสดับรับฟังธรรมจดจำธรรมพิจารณาตามกระแสแห่งธรรม พิจารณาไตร่ตรองตามธรรมอันพระพุทฺธเจ้าแสดง หมดความกังขา จึงทำให้เหล่าปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ได้บรรลุอรหัตผล ด้วยธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสกับเหล่าปัญจวัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตเป็นอรหันต์ผู้ตรัสรู้ชอบเอง เธอจงตั้งโสตสดับรับฟัง ธรรมอันเป็นอมตธรรม อันเอาจะสั่งสอน จักแสดง และปฏิบัติตามคำสั่งสอน พวกเธอจักทำให้แจ้งที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่ากุลบุตรผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ ต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เขาถึงอยู่ในปัจจุบันนี้แน่แท้ ทำให้ปัญจวัคคีย์จึงเกิดศรัทธา และตั้งใจฟังเพื่อความรู้ยิ่งแล้ว เป็นผลทำให้ท่านพระโกณฑัญญะหนึ่งในปัญจวัคคีย์ เกิดดวงตาเห็นธรรมเป็นคนแรก ในขณะที่พระผู้มีพระภาคตรัสสัมจักรกับปวัตตนสูตรอยู่ และต่อมาท่านพระวัปปะ ท่านพระภัททิยะ ท่านพระมหามานะและท่านพระอัสสชิ ก็ได้ปัญญาเห็นธรรมเช่นเดียวกัน พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่รู้คุณภายในและเห็นแจ้งข้อปฏิบัติภายนอกเห็นธรรมปราศจากเครื่องกั้น ย่อมไม่ถูกเสียงชักนำไป บุคคลที่รู้คุณภายใน หมายถึง รู้คุณมีศีลเป็นตน ที่มีอยู่ภายในตัวของบุคคลเอ และเห็นแจ้ง ข้อปฏิบัติภายนอก หมายถึง เห็นขอเฉพาะปฏิบัติภายนอกของตัวบุคคล” บุคคลนั้นมีปัญญาเกิดขึ้นแก่ตน ปัญญาทำให้บุคคลสามารถพิจารณาธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้บุคคลเกิดความไขว่เขวหรือปิดกั้นในการรู้เห็นความจริง หรือแม้ว่าจะมีเสียงอื่น ๆ เขามากระทบกับประสาทสัมผัสทางหู ปัญญาที่เกิดจากศรัทธาจะเป็นเครื่องกำจัดเสียงนั้น ๆ ออกไป และไม่เกิดการกระทบกระเทือนหรือเกิดการผันแปรไปตามเสียงนั้น ๆ แต่อย่างใดจะเห็นได้ว่าผู้ศรัทธาในธรรม เมื่อบุคคลมีเหตุคือธรรมมีผลคือศรัทธา ศรัทธานั้นเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมาย ดังที่เหล่าปัญจวัคคีย์เมื่อเกิดศรัทธาในธรรมของพระพุทฺธเจ้า เพราะถือเอาธรรมในพระพุทฺธเจ้าแล้วไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่ศรัทธาในธรรมเท่านั้น แต่เกิดความสนใจแล้ว จึงได้เข้าไปหานั่งใกล้เงียหูฟังธรรมว่า พระผู้มีพระภาคจะตรัสเรื่อง

^{๔๔} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.

^{๔๕} อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๗๒/๒๐๔-๒๐๕.

อะไรแล้วจึงจดจำในธรรมนั้น ๆ นำธรรมนั้นมาพิจารณาในเนื้อความ ความเพ่งพินิจในธรรม เกิดความยินดีพอใจเกิดความขยันอดทน ไตร่ตรอง และยอมอุทิศทั้งกายและใจ จึงเกิดปัญญารู้แจ้งธรรม เมื่อได้ฟังธรรมอันเป็นผลแห่งพระอรหัตก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด

สรุปได้ว่า คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แบ่งมูลเหตุให้เกิดศรัทธาออกเป็น ๔ จำพวก คือ ๑.บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณ การที่บุคคลเกิดศรัทธาในรูปแล้ว ต้องนำศรัทธานั้นมาสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นด้วย ไม่ยึดติดอยู่ที่ตัวบุคคลที่เป็นเหตุให้เกิดศรัทธาเท่านั้น ๒.บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ เลื่อมใสในความเศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิดศรัทธาสร้างให้เกิดปัญญา เพื่อนำสู่เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ๓.บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เลื่อมใสในเสียง บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เป็นเหตุเกิดศรัทธา ในทางพระพุทธศาสนาศรัทธานั้นจะต้องประกอบด้วยปัญญา ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากวิภวทุกข์ ๔. บุคคลผู้ถือธรรมเป็นประมาณ เลื่อมใสธรรม นำธรรมนั้นมาพิจารณาในเนื้อความ ความเพ่งพินิจในธรรมจึงเกิดปัญญารู้แจ้งธรรมก็สามารถสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด

ตารางที่ ๒.๖ สรุปมูลเหตุให้เกิดศรัทธา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.	๑.รูปูปมาณิกา (รูปประมาณ) บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณ การที่บุคคลเกิดศรัทธาในรูปแล้ว ต้องนำศรัทธานั้นมาสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นด้วย ไม่ยึดติดอยู่ที่ตัวบุคคลที่เป็นเหตุให้เกิดศรัทธาเท่านั้น
ช.อุป. (ไทย) ๓๓/๕๑-๖๑/๒๔๔-๒๔๕.	พระวิกกलिเกิดศรัทธาในพระรูปของพระพุทธเจ้า เป็นศรัทธาที่เกิดจากบุคคลผู้ถือเอารูปเป็นประมาณ เลื่อมใสในรูป เป็นเหตุให้เกิดศรัทธาแล้ว การที่จะเข้าถึงเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยความเลื่อมใสในรูปเป็นจุดเริ่มต้น
อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙	๒.ลูขูปมาณิกา (ลูขประมาณ) บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ เลื่อมใสในความเศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิดศรัทธาสร้างให้เกิดปัญญา เพื่อนำสู่เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๒.๖ สรุปมูลเหตุให้เกิดศรัทธา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.	๓.โฆสัปปมาณิกา (โฆษประมาณ) บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เลื่อมใสในเสียง บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เป็นเหตุเกิดศรัทธา ในทางพระพุทธศาสนาศรัทธานี้จะต้องประกอบด้วยปัญญา ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากวิภวทุกข์
อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๓๔/๓๐	พระโมฆราชได้ถูกโรคเรื้อนรบกวน จึงได้ไปถามปัญหานี้กับพระผู้มีพระภาค เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสจบพระคาถา โมฆราชก็ปราศจากผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวะ ได้เป็นภิกษุและเป็นพระอรหันต์
อภ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๗๑/๒๐๔.	บุคคลบางคนในโลกนี้ถือเอาประมาณในเสียงนั้นที่ผู้อื่นกล่าวสรรเสริญ ที่ผู้อื่นชมเชย ที่ผู้อื่นกล่าวยกย่อง ที่ผู้อื่นกล่าวสรรเสริญสืบ ๆ กันมาแล้วเกิดความเลื่อมใส
พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต),	คคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงพูดจาที่ไพเราะจึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือแล้วเกิดความเลื่อมใส
อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.	๔.ธัมมัสสปมาณิกา (ธรรมประมาณ) บุคคลผู้ถือธรรมเป็นประมาณ เลื่อมใสธรรม นำธรรมนั้นมาพิจารณาในเนื้อความ ความเพ่งพินิจในธรรมจึงเกิดปัญญารู้แจ้งธรรมก็สามารถสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด
อภ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๗๒/๒๐๔-๒๐๕.	คคลบางคนในโลกนี้เห็นศีล สมาธิ ปัญญาแล้วถือเอาประมาณในศีลเป็นต้นนั้นแล้ว เกิดความเลื่อมใสบุคคลนี้เรียกว่าผู้ถือธรรมเป็นประมาณ เลื่อมใสในธรรม

๒.๒.๔ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ความศรัทธาในพุทธศาสนา จากการให้คำนิยามศัพท์เบื้องต้น กล่าวได้ว่าเป็นความเชื่ออย่างมีเหตุผลของบุคคลที่มีต่อศาสนาพุทธ ซึ่งอาจจะมากน้อยแตกต่างกันไป อันนำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อทำความดี ดังนั้น จึงสามารถให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับ ”ความศรัทธา หรือความเชื่อ ทางพุทธศาสนา” ไว้ดังนี้

ความเชื่อทางศาสนา เป็นลักษณะทางจิตประเภทหนึ่งของบุคคล หมายถึงการรับรู้และการยอมรับว่าเป็นความจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจและสภาพของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ แต่สำหรับในทางพุทธศาสนาถือว่า ความเชื่อต้องเป็นไปตามหลักการใช้สติปัญญา และการใช้เหตุผล สามารถนำความเชื่อไปปฏิบัติได้^{๔๖} หรืออาจเรียกว่า ศรัทธา ซึ่งจะหมายถึงความเชื่ออย่างมีเหตุผล มั่นใจในความจริง ความดี ในสิ่งที่นับถือ ปฏิบัติ ศรัทธามีประโยชน์คือ เป็นปัจจัยนำไปสู่การมีสมาธิปัญญา และเกิดความ پاکเพียรในการปฏิบัติ และเป็นสิ่งเหนียวรั้งและต้านปะทะไม่ให้ยอมตามสิ่งที่ชักจูงให้ความชั่ว^{๔๗} โดยเฉพาะผู้ที่เชื่อในพุทธศาสนาจะเชื่อและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม นรกสวรรค์ และความเชื่อในเรื่องนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา

ความเชื่อทางพุทธศาสนา ยังสามารถให้ความหมายได้อีกว่า หมายถึง การรับรู้และยอมรับของบุคคลเกี่ยวกับพุทธศาสนา ความเชื่อทางพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนอย่างมาก ความเชื่อที่เป็นหลักสำคัญทางพุทธศาสนาประกอบด้วย ลักษณะขั้นต้นของพุทธมามกะ คือ ความเชื่อในไตรสรณะคมน์ หรือพระรัตนตรัยได้แก่ ความเชื่อในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักความเชื่อเบื้องต้นที่ชาวพุทธจะต้องยึดถือ เพราะความเชื่อนี้ถือว่าเป็นเครื่องหมายของพุทธศาสนิกชน ดังนั้นต้องมีความเชื่อในพระรัตนตรัย และยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง คือ ต้องเชื่อว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ และเป็นผู้ปฏิบัติชอบ พระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่พุทธศาสนิกชนควรรู้ และพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสอน แก่ประชาชน^{๔๘}

^{๔๖} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๘.

^{๔๗} พุทธทาสภิกขุ, ใจความสำคัญแห่งคัมภีร์มุนษย, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๕.

^{๔๘} ไพฑูรย์ พวงยอด, “ความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่องมงคล ๓๙ ประการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๗๕.

ในการศึกษาความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ได้แบ่งความเชื่อออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่^{๔๙}

๑. ความเชื่อในพระพุทธรูป เป็นความมั่นใจในฐานะที่ท่านเป็นบุคคลต้นแบบที่ยืนยันถึงความสามารถของมนุษย์ว่า เป็นผู้มีสติปัญญา ความสามารถที่จะฝึกหรือพัฒนาให้บริบูรณ์ได้ สามารถหยั่งรู้หลักธรรม บรรลุความหลุดพ้นเป็นอิสระ ไร้ทุกข์ ลอยเหนือโลกธรรมและมีความสุขสุดเลิศ ที่แม่เทพเจ้าและพรหมก็เคารพบูชา

๒. ความเชื่อในพระธรรม ได้แก่ ความมั่นใจในความจริงและความดีงามที่พระพุทธรูปได้แสดงไว้ว่าเป็นสิ่งที่พระองค์ได้ค้นพบ ปฏิบัติเห็นผล ประจักษ์กับตนเองแล้วจึงนำมาประกาศเปิดเผยไว้ ธรรมคือกฎแห่งธรรมชาติ เป็นกลางและเที่ยงธรรมต่อทุกคน ผู้ได้รู้จักพัฒนาดตนเองให้มีสติปัญญานำความรู้ทางธรรมหรือความจริงนี้มาใช้ประโยชน์ต่อสิ่งทั้งหลาย ด้วยความรู้เท่าทันสภาพความเป็นจริง ก็จะแก้ปัญหาได้ดีที่สุดและมีชีวิตที่ดีที่สุด

๓. ความเชื่อในพระสงฆ์ พระสงฆ์คือ ผู้สละบ้านเรือนมาบวชในพุทธศาสนาได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธรูป ความเชื่อในพระสงฆ์ คือ ความมั่นใจในกลุ่มบุคคลนั้นว่ามีธรรมเป็นรากฐาน เป็นผู้มีจิตใจหาญทุกข แม้จะมีพัฒนาการทางจิตปัญญาในระดับต่างกัน แต่ก็อยู่ร่วมกันด้วยดี ด้วยการรู้ธรรมและปฏิบัติธรรม

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้งด้วยมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็นเป็นความมั่นใจใน ๓ องค์ประกอบ คือมั่นใจว่าเป็นไปได้ มั่นใจว่ามีคุณค่า และเร้าให้อยากพิสูจน์ความจริง ศรัทธาที่แท้จริงตามนัยทางพุทธศาสนาจึงมิใช่ศรัทธาที่ใช้อารมณ์จนลืมหูเหตุผล แต่ศรัทธาต้องมีปัญญาเป็นตัวควบคุม ส่งเสริมความคิด วิจัยวิจารณ์จนค้นพบเหตุ และผล ได้ทดลองปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ให้ประจักษ์ความจริงแก่ตน จนหมดสงสัยจึงเกิดศรัทธา ศรัทธาเป็นปัจจัยแรกที่สุด หรือเป็นขั้นต้นของกระบวนการพัฒนาปัญญา^{๕๐}

สรุปได้ว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระรัตนตรัยประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อันเป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ใช้หลักเหตุและผลในการอธิบายความเชื่อไม่ให้หลงมกมาย โดยใช้ปัญญาในการพิจารณาอยู่เสมอ เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา สอนให้คนมีเหตุและผล ไม่เชื่ออย่างมกมาย สามารถนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธรูป ทำให้จิตใจผู้ที่ปฏิบัติตามเกิดความผ่องใส ปราศจากติดต่อกับรอบข้างอยู่เสมอ รู้จักทำบุญตักบาต บริจาคทาน ฟังเทศน์ฟังธรรมและเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

^{๔๙} งามตา วินิตานนท์, “ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๕๐} สมณทา คณาเจริญ, “ศรัทธาในพระพุทธศาสนา”, วารสารวงการครู, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน ๒๕๕๕) : ๙๘-๑๐๑.

ตารางที่ ๒.๗ สรุปความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต)	ความเชื่อทางศาสนา หมายถึงการรับรู้และการยอมรับว่าเป็นความจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความเชื่อต้องเป็นไปตามหลักการใช้สติปัญญา และการใช้เหตุผล
พุทธทาสภิกขุ	ศรัทธา ซึ่งจะหมายถึงความเชื่ออย่างมีเหตุผล มั่นใจในความจริง ความดี ในสิ่งที่นับถือ ปฏิบัติ ศรัทธามีประโยชน์ คือ เป็นปัจจัยนำไปสู่การมีสมาธิปัญญา และเกิดความพากเพียรในการปฏิบัติ
ไพฑูรย์ พวงยอด	เชื่อว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ และเป็นผู้ปฏิบัติ ชอบ พระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่พุทธศาสนิกชนควรรู้ และพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน แก่ประชาชน
งามตา วินิตานนท์	ความเชื่อออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. ความเชื่อในพระพุทธเจ้า ๒. ความเชื่อในพระธรรม ๓. ความเชื่อในพระสงฆ์
สมณทา คณาเจริญ	ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้ง ด้วยมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็นเป็นความ มั่นใจใน ๓ องค์ประกอบ คือมั่นใจว่าเป็นไปได้ มั่นใจว่ามีคุณค่า และเร้าให้อยากพิสูจน์ความจริง

๒.๒.๕ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน

พุทธศาสนิกชนยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะในการดำรงชีวิต ในประเทศไทย ประชาชนจำนวนมาก นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลากว่าพันปีแล้วที่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย จนแยกกันไม่ออก ความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไทย ชาวพุทธจึงมีหน้าที่จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงสืบไป

การส่งเสริมเด็กและเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรม

ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤต ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และการเมืองอยู่ในขณะนี้ การที่จะทำให้ผู้คนคลายจากสถานการณ์ดังกล่าว คนไทยทุกคนควรหันมาช่วยกันแก้ปัญหา เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและทำให้ประเทศไทยกลับมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จะด้วยวิธีใดก็ตามสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาคนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกาย วาจา ใจ พัฒนาคนโดยใช้หลักคุณธรรมมาเป็นกระบวนการพื้นฐานการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงสถาบันต่าง ๆ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน

รวมถึงสถาบันศาสนา ในการช่วยกันพัฒนาเยาวชน หล่อหลอมให้คุณธรรมจริยธรรมให้เป็นคนดีของสังคม อย่างมีความสุข ประกอบด้วย ๘ ประการ คือ^{๕๑}

๑. ขยัน คือ ผู้ที่ทำหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายอย่างขยันขันแข็งด้วยความเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค กล้าเผชิญหน้ากับปัญหาที่เข้ามา มีความตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง และรักในงานที่ทำ

๒. ประหยัด คือ เป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ประหยัดอดออมเงินทองที่หามาได้ ใช้จ่ายอย่างรอบคอบไม่ฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น

๓. ซื่อสัตย์ คือ บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบในอาชีพอย่างจริงจัง ไม่ลำเอียงด้วยอคติ และคดโกงทุจริตไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม รู้จักทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ด้วยความถูกต้อง

๔. มีวินัย คือ เป็นบุคคลที่รู้จักระเบียบวินัยที่เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมกำหนดขึ้น ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และยึดมั่นในกฎระเบียบที่สังคมกำหนดไว้อย่างดี

๕. สุภาพ คือ เป็นบุคคลที่มีความโอ้อ้อมอารีอ่อนน้อมถ่อมตน ประพฤติตนเป็นคนเรียบร้อย มีสัมมาคารวะ วางตนเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่วางอำนาจข่มผู้อื่นด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

๖. สะอาด คือ เป็นบุคคลที่มีจิตใจใสสะอาด ปราศจากความโลภ โกรธ หลง มีอาภักภริยาที่ดีงาม ผู้พบเห็นเกิดความรู้สึกสบายใจ

๗. สามัคคี คือ เป็นบุคคลที่ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่น รู้จักหน้าที่และบทบาทของตนเองทั้งในฐานะเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานประสบความสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาที่ขัดแย้งได้ เป็นผู้ไม่เหินห่างยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อและพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

๘. มีน้ำใจ คือ เป็นผู้ให้และผู้ช่วยเหลือสังคมรู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ และอาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาและร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

การศึกษาที่สมบูรณ์ที่จะทำให้คนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและต่อตนเองนั้น ย่อมเป็นการศึกษาที่ให้ทั้งความรู้คุณธรรมและทักษะ หากเราปล่อยปละละเลยไม่มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้คน มีแต่ความรู้มีทักษะอย่างเดียว ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมได้เป็นอันมาก และหากเราจะดูการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ ก็จะเห็นว่ามุ่งแต่ความรู้และทักษะ ยังขาดความเอาใจใส่และกระทำกันอย่างจริงจัง ในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนี้เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากด้วยจะต้องอาศัยการกระทำจริง ๆ ต้องปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กและต่อเนื่องอยู่เสมอ ทุกสถาบันในสังคมจะต้องร่วมมือกันเพื่อสร้างสรรค์คุณธรรมให้เกิดขึ้นในพลเมืองของไทย เพื่อ

^{๕๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

ความ เจริญก้าวหน้าความสุขของบ้านเมือง การที่คนขาดคุณธรรมย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย เป็นสิ่งขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของชาติ^{๕๒}

“คน” มิใช่เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยรูปร่างหน้าตาภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยตาเท่านั้น แต่หากยังต้องประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญซึ่งจะทำให้แตกต่างกันจากสัตว์โลกทั่วไป สิ่งนั้นคือ “คุณธรรม” เพราะคุณธรรมนี้เองที่จะทำให้คนเราได้ชื่อว่าเป็น “มนุษย์” อันหมายความว่า ความเป็นผู้มีใจสูง คำว่า “คุณธรรม” จึงหมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลายที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล อาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติโดยเฉพาะ^{๕๓}

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะครูทุกคนควรตระหนักพร้อมมีความรับผิดชอบทั้งด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่าง ตลอดทั้งการเอาใจใส่ดูแลในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนเก่งและคนดี ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีทูลเกล้าถวายปริญญาคุชฌ์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ของ ๕ สถาบัน ศาสดาสุติดาลัย เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๒ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า การสอนคนให้เก่งนี้ ถ้าดูเฉพาะบางแง่บางมุมอาจเห็นว่าดีว่าสอดคล้องกับสมัยเร่งรัดพัฒนา แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้ว จะเป็นการมุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่าง ๆ ขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่น้อยและที่สำคัญก็คือ^{๕๔}

๑. บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและก้าวไกล เพราะใจร้อนเร่งจะทำการให้เสร็จโดยเร็ว เป็นเหตุให้การงานผิดพลาดขัดข้องและล้มเหลว

๒. บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศเป็นเหตุให้เย่อหยิ่งมองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่น และมักก่อความขัดแย้ง และทำลายไมตรีจิตมิตรภาพตลอดจนความสามัคคีระหว่างกัน

๓. บกพร่องในความมัยย์สัพพเหมาะพอดีในการกระทำทั้งปวงเพราะ มุ่งหน้าแต่จะทำตัวให้เด่นให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ

๔. บกพร่องในจริยธรรมและความรู้จักผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตนให้เพิ่มพูนขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิดความชั่วทุจริตโดยไม่สะดุ้งสะเทือน '

^{๕๒} สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, เอกสารประกอบการอบรมจริยธรรมผู้บริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๕), หน้า ๒-๔.

^{๕๓} บรรจง ชูสกุลชาติ, *คู่มือพัฒนาคุณธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๕๔} กรมสามัญศึกษา, *คู่มือการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตร*, (กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕.

ปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติ เข้ามาสู่ประเทศไทย ผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีปัจจุบันเว็บไซต์ลามกในประเทศไทยขยายตัวสูงขึ้น นอกจากนี้สื่อสารมวลชนอื่น ๆ ทั้งสื่อโทรทัศน์สื่ออิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงลบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและ พฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกที่เป็นสาธารณะให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวมทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดน้อยลง จึงนำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดสัมพันธภาพในครอบครัวและทั้งปัญหายาเสพติดกับอาชญากรรมอื่น ๆ สถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรมให้สำนึกในคุณธรรมจริยธรรม และอบรมหล่อหลอมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งลดลง สถาบันครอบครัวที่เคยมีระบบเครือญาติในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและมีความเข้มแข็งในการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังศีลธรรมกับค่านิยมที่พึงงามให้แก่ลูกหลานเริ่มน้อยลง เนื่องจากวิถีปรับเปลี่ยนไปมีลักษณะต่างกัน คนต่างอยู่ต้องดิ้นรนทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง ปัญหาการหย่าร้างมีเพิ่มมากขึ้น มีครอบครัวมากกว่าร้อยละ ๔ ไม่มีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจขณะเดียวกันวิถีชีวิตสมัยใหม่มีผลทำให้ความเชื่อศรัทธาในหลักศาสนาเสื่อมถอย การใช้ประโยชน์จากศาสนสถานซึ่งมีมากกว่า ๓ หมื่นแห่งทั่วประเทศ และการประกอบกิจทางศาสนา น้อยลง มีในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก ส่วนสถาบันการศึกษาเปลี่ยนจากในอดีตที่มีสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสถาบันครอบครัว และสถาบันทางศาสนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีจริยธรรมและความรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ปัจจุบันนี้เป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นหลักวิชาให้ความสำคัญกับใบรับรองการศึกษามากกว่าความรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง การเรียนการสอนเน้นการท่องจำมากกว่าความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคม^{๕๕}

สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คือ การส่งเสริมให้ประกอบคุณงามความดีอันประกอบไปด้วยสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์สากลนสังคม ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อบรรลุถึงสภาพแห่งชีวิตอันมีคุณค่าที่พึงประสงค์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม และเป็นมาตรฐานหรือแนวทางในการประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้คนในสังคมนั้นมีความสุขและความพอใจ โดยสภาพความดีงามทั้งหลายซึ่งฝังลึกอยู่ในสำนึกของบุคคล กล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติโดยเฉพาะผู้มีคุณธรรม จึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ มีความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกอย่างถูกต้องดีงาม

^{๕๕} อีรพงษ์ มหาวิโร, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดอะบุ๊คส์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗.

การส่งเสริมเด็กและเยาวชนตามหลักเบญจธรรม

พุทธศาสนิกชน คือ ผู้ที่เคารพเลื่อมใสและศรัทธาในพระรัตนตรัย มีหน้าที่ในการศึกษา และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ในความเคารพนับถือต่อพระรัตนตรัย เอาใจใส่ ทำนุบำรุง และบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดและพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติตนอย่างมีมารยาท ที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อพระสงฆ์ ศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่ เปรียบเหมือนการเขียนหนังสือครั้งแรก ต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักในการเขียนตัวหนังสือ ตัวหนังสือที่เขียนนั้นจักเขียนได้ตรงไม่คดเป็นงูเลื้อย เมื่อชำนาญแล้ว ก็เขียนไปได้โดยไม่ต้องมีบรรทัด ฉะนั้น คนแรกประพฤติความดี ไม่ได้ถืออะไรไว้เป็นหลัก ใจไม่มั่นคงอาจเอนเอียงลงหาทุจริตแม้เพราะ โมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้วจึงประพฤติคุณธรรมอย่างอื่นก็มัก ยั่งยืนไม่ผันแปร^{๕๖}

เบญจธรรมนั้น เปรียบได้ดั่งเส้นบรรทัดที่ดีไว้ให้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติตาม คนเราจะประพฤติความดี โดยไม่ต้องมีอะไรไว้เป็นหลักยึดเหนี่ยว ใจไม่มั่นคง อาจเอนเอียงลงหา ทุจริต เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้ว จึงประพฤติคุณธรรม อย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร เป็นคุณธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ หรือหลักธรรมชาดที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นความ ประพฤติที่ดีงามของมนุษย์เรา เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมและคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง หลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ซึ่งการกระทำจะแสดงออก ๓ ทางด้วยกันคือ ทาง กาย วาจาและใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย เป็นสิ่ง ที่มีประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการด้านศาสนาได้ให้ ความหมาย ต่อไปนี้

เบญจธรรม คือ หลักธรรม ๕ ประการ ประกอบด้วย เมตตากรุณา ปราบณาให้ผู้อื่นมี ความสุข สัมมาอาชีวะ ตั้งใจทำ มาหาเลี้ยงโดยสุจริต กามสังวรระมัดระวังในเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ทาง กามารมณ์ สัจวาจา รักษาวาจาให้ได้ จริต บูชาคำจริง และสติสัมปชัญญะ ฝึกตนมิให้ประมาท^{๕๗}

คุณธรรม คือ ธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม ศีลต้องอยู่ ที่กายที่วาจา ธรรมอยู่ที่ใจ เมื่อเรามีกาย มี วาจาที่มีศีลมีธรรมแล้ว นั้นแหละเป็นเครื่องนำชีวิตของเรา ให้ไปถึงจุดหมายที่ต้องการได้ และงามทุก เพศทุกวัย เด็กเอาไปประดับก้นงา หนุ่มสาวเอาไปประดับก้น งาม คนแก่เอาไปประดับก้นงา มันไม่ เหมือนกับเครื่องประดับ คือเสื้อผ้า เสื้อผ้านั้น งามเฉพาะเพศ เฉพาะวัย เสื้อผ้าของเด็ก ผู้ใหญ่เอาไป ใส่ก็ไม่งาม เสื้อผ้าของหนุ่มสาว คนแก่เอาไปใส่ก็ไม่งาม เสื้อผ้า ของคนแก่ หนุ่มสาวเอาไปใส่ก็ไม่งาม

^{๕๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔.

^{๕๗} กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, เล่าสู่กันฟัง เรื่อง “เบญจศีล-เบญจธรรม”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=5431&filename=i [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

งามเฉพาะเพศเฉพาะวัย แต่เครื่องประดับคือศีลนี้ งามทุกเพศ ทุกวัย ธรรมะ หมายถึง ทรงไว้ซึ่งผู้ปฏิบัติ ดังนั้นผู้ที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ต้องมีธรรมะ ๔ ข้อไว้ประจำใจ นั่นก็คือ^{๕๘}

๑. ความจริงใจ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง จะอยู่ที่ไหน อยู่ในฐานะเช่นใด ก็ขอให้เป็นคนซื่อสัตย์ ทั้งต่อตนเองและคนอื่นรอบข้าง

๒. การฝึกข่มใจ เมื่อมีความซื่อสัตย์ จริงใจแล้วยังไม่พอ ต้องมีการข่มใจ ฝึกฝน ฝึกนิสัย และปรับตัวรู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้า ด้วยปัญญาความรู้

๓. ความอดทน เมื่อมีความซื่อสัตย์ จริงใจแล้ว ฝึกฝนข่มใจแล้ว ก็ยังไม่พอ จำต้องมีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหวในจุดมุ่งหมาย บางคนซื่อสัตย์จริง ข่มใจจริง แต่ไม่อดทน เจอเรื่องหนักใจก็ยอมแพ้ สู้ไม่ไหว ต้องอดทนด้วย จึงจะถึงจุดมุ่งหมาย

๔. ความเสียสละ เป็นเรื่องสำคัญอย่างมาก ต้องมีความเสียสละ เสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ผู้มีน้ำใจเสียสละ มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคม ช่วยเหลือเท่าที่เห็นว่าสมควรจะช่วยเหลือได้ เห็นใครควรแก่การช่วยเหลือก็ช่วยเหลือตามกำลังมากบ้างน้อยบ้าง หรือบางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย บางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังทรัพย์ บางครั้งก็ช่วยเหลือกำลังด้วยสติปัญญาทุก ๆ ครั้งที่ช่วยเหลือก็มีความกรุณาสงสารเป็นเบื้องหน้า มุ่งที่จะปลดปล่อยความทุกข์ของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

คุณธรรม คือ ความประพฤติที่ดีที่ชอบทั้งศีลและธรรมศีลธรรม ในคำวัด หมายถึง เบญจศีล และ เบญจธรรม คือ ศีล ๕ และธรรม ๕ ถือเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับให้คนในสังคมยอมรับนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ไม่ต้องระแวงภัยอันตรายต่าง ๆ ทำให้สังคมเกิดความไว้วางใจ สงบสุข มีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่มีการเอาเปรียบเอาเปรียบ เบียดเบียนกัน ก็เพราะ ทุกคนถือเอาหลักศีลธรรมอันดีมาไว้ปฏิบัติประจำใจ^{๕๙}

คุณธรรม คือ เป็นแนวคิดที่ดีที่ใช้เป็นตัวบังคับให้ ประพฤติดี คือสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจและคุณธรรม คือจริยธรรมที่แยกเป็น รายละเอียดแต่ละประเภท หากประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทาง ความประพฤติและจิตใจของผู้คน^{๖๐}

คุณธรรม คือ การกระทำตามแนวความคิดและมาตรฐาน ทางสังคมที่เกิดจากความเข้าใจคุณค่าอันแท้จริงด้วยปัญญา คุณธรรมทางสังคม คือ การกระทำอันถูกต้องที่มาจากพื้นฐานของ

^{๕๘} พระครูปลัดดิลกวัฒน์ (ชุมพร), “ภูมิปัญญาสาธารณะทางพระพุทธศาสนา”, วารสารจิตวิทยามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, ปีที่ ๑๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๒๕-๓๑.

^{๕๙} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

^{๖๐} จรยพร ธรณินทร์, ความหมายและหลักการของคุณธรรมศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณและธรรมมาภิบาล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.iadopa.org/KM2557/general/ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และธรรมมาภิบาล.doc> [๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

ขนบธรรมเนียม อุปนิสัยประเพณี ความรู้สึกในทางดี ความดีตาม สัญชาติญาณ การที่เพลโตได้มองถึงคุณธรรมในรูปแบบการกระทำ แนวคิดที่ดีทางสังคม มองการ ปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นประจำเป็นประเพณีที่ดีงามนั้น เป็นคุณธรรมโดยหลักทางปัญญาทางสังคมเข้ามา ตัดสินใจในการนำคุณธรรมนั้นมาใช้ในสังคม เพื่อให้เกิดความสุขในสังคม ถ้าขาดคุณธรรมนั้นแล้วหรือ ประเพณีที่ทางสังคมได้ทำไว้ จะทำให้สังคมไม่มีความมั่นคง ขาดความเชื่อในการทำหน้าที่ เพื่อให้ เสื่อมสภาพขาดความนับถือของคนในสังคมนั้นไป^{๖๑}

เบญจธรรม เป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ มีเมตตา สัมมาอาชีวะ ความสำรวมอินทรีย์ ความซื่อสัตย์ รู้จักตัว ทำให้ชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ทำให้ไม่เผลอกล้ากับสิ่งที่จะทำให้ชีวิตตกต่ำ ทำให้เกิดความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงในชีวิตดังนั้นคุณธรรมเป็นบ่อเกิดของจริยธรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงการปฏิบัติ ปฏิบัติถูกต้อง อันเป็นผลมาจากความคิดที่สังคมหรือบุคคลมีความเห็นว่าเป็นการปฏิบัติที่ดีตามหลักเบญจธรรมทั้ง ๕ ประการ ต่อไปนี้^{๖๒}

๑) เมตตาและกรุณา ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขและคิดช่วยให้พ้นทุกข์

เมตตากรุณา เป็นหลักรู้จักการแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเอื้อเฟื้อและเต็มใจ รู้จักการให้อภัย ไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่อ่อนโยน สุภาพ อดทนในแง่ดีชวนให้น่าคบหา ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการด้านศาสนาได้ให้ความหมายต่อไปนี้

เมตตากรุณา คือ ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข และช่วยเหลือเขาให้พ้นทุกข์ การไม่ทำร้ายผู้อื่นนั้นกันว่าเป็น คนดีแล้ว แต่ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้น ต้องเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่นด้วยสังคมจึงจะสงบร่มเย็นยิ่งๆ ขึ้นเป็นความ ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข และช่วยเหลือเขาให้พ้นทุกข์ การไม่ทำร้ายผู้อื่นนั้นกันว่าเป็นคนดีแล้ว แต่ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้น ต้องเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่นด้วยสังคมจึงจะสงบร่มเย็นยิ่ง ๆ ขึ้น

ความสำคัญของความ เมตตา คือ การที่บุคคลฝึกตนให้เป็นผู้มีความเมตตาจะได้รับผลประโยชน์ คือ^{๖๓}

๑. ทำให้เป็นคนที่มีจิตใจอ่อนละมุน
๒. ช่วยทำให้สังคมทั้งภายในประเทศ และทั่วโลกสงบสุข ร่มเย็น
๓. ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน
๔. เป็นที่ชื่นชอบของบุคคลทั่วไป
๕. ช่วยให้จิตใจเยือกเย็น ไม่อาฆาตพยาบาท

^{๖๑} อารี จำปาทอง, “การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๒.

^{๖๒} วินัย เสนอจิต, **เบญจศีล เบญจธรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://winaisnoechit.blogspot.com/2014/12/1.html> [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๖๓} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **รสแห่งความเมตตา ชุ่มเย็นยิ่งนัก**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

บุคคลผู้ปรารถนาให้ตนเองมีจิตใจที่สูงขึ้น มีจิตใจที่ตึงตัง ไม่มีโทสะ ไม่มีความพยาบาท ไม่คิดอิจฉาริษยา ก็ควรที่จะอบรมให้ตนเป็นผู้มีเมตตาให้อยู่ในจิตใจเสมอไม่ให้พร่อง

เมตตา คือ ความรัก ความหวังดี ที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข นักบริหารจะต้องมีความรัก ละความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงาน ความรักจะเกิดได้ถ้านักบริหารรู้จักมองแง่ดี หรือส่วนดีของเพื่อนร่วมงาน และกรุณา คือ ความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรม นักบริหารต้องมีความสงสาร ห่วงใจ และคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสาร จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักบริหารเปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

๒) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีวิตในทางสุจริต

สัมมาอาชีวะ คือ ละเว้นจากการเอาทรัพย์สินของที่เจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน หมายถึง ไม่ลักขโมย คดโกง หรือยึดเอาทรัพย์สินของ ๆ ผู้อื่นมาเป็นของตน โดยที่เจ้าของไม่อนุญาต ทั้งโดยวิธี หยิบฉวยโดยตรงหรือล่อลวงผู้อื่นให้มอบทรัพย์สินของแก่ตนโดยหลงเข้าใจผิด รวมทั้งไม่ใช้หรือจ้างวานผู้อื่น ให้ไปละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น นอกจากนั้นยังต้องละเว้นการมีจิตละโมภอยากได้สิ่งของของผู้อื่น ด้วยวิธีการไม่สุจริตซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการด้านศาสนาได้ให้ความหมายต่อไปนี้

สัมมาอาชีวะ คือ ตั้งใจทำมาหาเลี้ยงโดยสุจริต หมายถึง การหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบธรรม ข้อนี้นี้คู่กับศีลข้อสอง ที่ให้ละเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ให้ คนที่ประกอบอาชีพสุจริต ขยันขันแข็งในการทำมาหากิน ยอมยินดีกับของที่ตนหาได้เอง ไม่คิดฉกฉวยเอาของผู้อื่น และตั้งใจทำมาหาเลี้ยงโดยสุจริต หมายถึง การหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบธรรม ข้อนี้นี้คู่กับศีลข้อสองที่ให้ละเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ให้ คนที่ ประกอบอาชีพสุจริต ขยันขันแข็งในการทำมาหากิน ยอมยินดีกับของที่ตนหาได้เอง ไม่คิดฉกฉวยเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้

เว้นจากการลักทรัพย์ คือ เว้นขาดจากการเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ โดยการเป็นขโมย หมายความว่า ของใด ๆ ที่เจ้าของไม่ได้ให้ และมีสิ่งของที่เจ้าของรักและหวงแหน หรือเป็นสิ่งที่นำมาบูชาไว้ในศาสนานั้น ๆ บัญญัติขึ้นด้วยหวังจะให้เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ เว้นจากการเบียดเบียนและกัน คือ ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่นเมื่อเพ่ง ความประพฤติชอบธรรมในทรัพย์สมบัติของผู้อื่นเป็นใหญ่ ดังนั้นจึงไม่ใช่แต่โจรกรรมเท่านั้น แม้ความเล่ห์เหลี่ยม โลม โจรกรรมและกิริยาเป็นฉวยใจกรรมก็ถูกห้ามตามสิกขาบทนี้ด้วย

๓) กามสังวร การสำรวมในกามรู้จักยับยั้งควบคุมตนเองในทางกามารมณ์

การสำรวมในกามรู้จักยับยั้งควบคุมตนเองในทางกามารมณ์หรือละเว้นจากการประพฤติดนินทาม การไม่ล่วงละเมิดในบุคคลที่มีใช้คุ้มครองของตนในทางชู้สาว ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการด้านศาสนาได้ให้ความหมายต่อไปนี้

กามสังวร คือ ระมัดระวังในเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ทางกามารมณ์ หมายถึง การยั้งยั้งเฉพาะในคู่ครองของตนและการไม่คิดหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องความรักความใคร่จนเกินขอบเขต การที่คนเรามีความต้องการ ทางเพศนั้น มีใช้ของผิดปกติแต่อย่างใด แต่ถ้าเดินสายกลางไว้ ก็จะทำให้เราไม่ไปผิดลูกเมียผู้อื่น ธรรม ข้อนี้นี้คู่กับศีลข้อสาม เพราะระมัดระวังในเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ทางกามารมณ์ หมายถึง การยั้งยั้งเฉพาะในคู่ ครองของตนและการไม่คิดหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องความรักความใคร่จนเกินขอบเขต การที่คนเรามีความต้องการ ทางเพศนั้น มีใช้ของผิดปกติแต่อย่างใด แต่ถ้าเดินสายกลางไว้ ก็จะทำให้เราไม่ไปผิดลูกเมีย ผู้อื่น ธรรมข้อนี้นี้คู่กับศีลข้อสาม

๔) สัจจะ ความสัตย์ ความซื่อ

สัจจะ การละเว้นจากการพูดเท็จ หมายถึง การไม่พูดในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง ไม่พูดส่อเสียดให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ไม่พูดคำหยาบคาย และไม่พูดเพ้อเจ้อไร้สาระไม่มีประโยชน์ หรือพูดในสิ่งที่ไม่ควรพูด ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการด้านศาสนาได้ให้ความหมายต่อไปนี้

สัจจะ ความสัตย์ ความซื่อ คือ รักษาวาจาให้ได้จริง บุชาคำจริง หมายถึง การพูดความจริงเป็นธรรมที่ใช้คู่กับศีลข้อสี่ที่ให้เว้นจากการพูดเท็จ ธรรมข้อนี้เป็นการส่งเสริมให้มนุษย์รู้จักแสดงไมตรีจิตต่อกันทาง วาจา การพูดความจริงนี้หมายรวมถึงการพูดคำสุภาพ อ่อนหวาน และการสื่อสารที่ตรงกับความเป็นจริง ไม่บิดเบือนสื่อหรือคือ รักษาวาจาให้ได้จริง บุชาคำจริง หมายถึง การพูดความจริงเป็นธรรม ที่ใช้คู่กับศีลข้อสี่ที่ให้เว้นจากการพูดเท็จ ธรรมข้อนี้เป็นการส่งเสริมให้มนุษย์รู้จักแสดงไมตรีจิตต่อกัน ทางวาจา การพูดความจริงนี้หมายรวมถึงการพูดคำสุภาพ คำอ่อนหวาน และการสื่อสารที่ตรงกับ ความเป็นจริง ไม่บิดเบือนสื่อ

๕) สติสัมปชัญญะ ความมีสติรอบคอบ ระลึกรู้ตัวอยู่เสมอ ความมีสติรอบคอบ ระลึกรู้ตัวอยู่เสมอ ในการฝึกตนมิให้ประมาท หมายถึง มีสติรอบคอบรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาว่า กำลังทำอะไร พุทธอะไร ธรรมข้อนี้คู่กับศีลข้อห้าที่ห้ามมิให้ดื่มสุราเมรัย ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามศีลและธรรมข้อที่ห้าอยู่เสมอจะเป็นผู้ที่ไม่ขาดสติ ไม่ประมาท จะทำการสิ่งใดก็จะสำเร็จได้โดยไมยาก และโอกาสที่จะเผลอตัวทำผิดด้วยความประมาทก็มีน้อยหรือไม่มีเลยสอดคล้องกับนักวิชาการด้านศาสนาได้ให้ความหมายต่อไปนี้

สติสัมปชัญญะ คือ ความมีสติรอบคอบ ระลึกรู้ตัวอยู่เสมอหรือการฝึกตนมิให้ประมาท หมายถึง มีสติรอบคอบรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไร พุทธอะไร ธรรมข้อนี้คู่กับศีลข้อห้าที่ห้ามมิให้ดื่มสุราเมรัย ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามศีลและธรรมข้อที่ห้าอยู่เสมอจะเป็นผู้ที่ไม่ขาดสติไม่ประมาท จะทำการสิ่งใดก็จะสำเร็จได้โดยไมยาก และโอกาสที่จะเผลอตัวทำผิดด้วยความประมาทก็มีน้อยหรือ ไม่มีเลย

สรุปได้ว่า การปฏิบัติตามหลักเบญจธรรมทั้ง ๕ ประการ คือ ๑) เมตตาและกรุณา ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเอื้อเฟื้อและเต็มใจ รู้จักการให้อภัย ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่อ่อนโยน สุภาพ มองโลกในแง่ดีชวนให้น่าคบหา ๒) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตในทางสุจริต รู้จักในการใช้จ่ายตามฐานะของตน รู้จักออม รู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่ เป็นประโยชน์และจำเป็น ๓) สัจจะ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานมีความซื่อสัตย์ต่อบุคคลที่อยู่รอบข้าง และมีความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะสังคม และประเทศชาติ ๔) กามสังวร ความสำรวมในกาม คือระมัดระวังในเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ทางกามารมณ์ ยินดีเฉพาะในคู่ครองของตนและการไม่คิดหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องความรักความใคร่จนเกินขอบเขต และ ๕) สติสัมปชัญญะ มีสติรอบคอบรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไร พุทธอะไร ธรรมข้อนี้คู่กับศีลข้อห้าที่ห้ามมิให้ดื่มสุราเมรัย

ตารางที่ ๒.๘ สรุปการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ	๘ คุณธรรม พื้นฐาน ประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคีมีน้ำใจ
สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย	การศึกษาที่สมบูรณ์ที่จะทำให้คนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและตนเอง การที่คนขาดคุณธรรมย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมายเป็นสิ่งที่ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของชาติ
บรรจง ชูสกุลชาติ	สภาพความตึงตังทั้งหลายที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคลอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติโดยเฉพาะ
กรมสามัญศึกษา	การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม
ธีรพงษ์ มหาวิโร	คุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติ เข้ามาสู่ประเทศไทย ผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส	พุทธศาสนิกชน คือ ผู้ที่เคารพเลื่อมใสและศรัทธาในพระรัตนตรัย มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้วจึงประพฤติกุณธรรมอย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม	เบญจธรรม คือ หลักธรรม ๕ ประการ ประกอบด้วย เมตตากรุณา ปราธณาให้ผู้อื่นมีความสุข สัมมาอาชีพ ตั้งใจทำ มาหาเลี้ยงโดยสุจริต กามสังวรระมัดระวังในเรื่องรักๆ ใคร่ๆ
พระครูปลัดดิลกวัฒน์ (ชุมพร)	ผู้ที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ต้องมีธรรมะ ๔ ข้อ คือ ๑) ความจริงใจ ๒) การฝึกข่มใจ ๓) ความอดทน ๔) ความเสียสละ
พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)	ศีล ๕ และธรรม ๕ เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมระดับต้นสำหรับให้สมาชิกสังคมประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุข
จรวายพร ธรณินทร์	คุณธรรม คือ แนวความคิดที่ดีเป็นตัวบังคับให้ประพฤติดี

ตารางที่ ๒.๘ สรุปการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
จรรยาพร ธรณินทร์	คุณธรรม คือ แนวความคิดที่ดีเป็นตัวบังคับให้ประพฤติดี
อารี จำปาทอง	คุณธรรม คือ การกระทำตามแนวความคิดและมาตรฐานการกระทำอันถูกต้องที่มาจากพื้นฐานของขนบธรรมเนียม
วินัย เสนอจิต	เบญจธรรม เป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ มีเมตตา สัมมาอาชีวะ ความสามัคคีอินทรีย์ ความซื่อสัตย์ รู้สึกรู้สิดำเนินชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ทำให้ไม่เผลอกลัวกับสิ่งที่จะทำให้ชีวิตตกต่ำ ความเมตตาจะได้รับผลประโยชน์ คือ ๑. ทำให้เป็นคนที่มีจิตใจอ่อนลง ๒. ช่วยทำให้สังคมทั้งภายในประเทศ และทั่วโลกสงบสุข ร่มเย็น ๓. ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ๔. เป็นที่ชื่นชมของบุคคลทั่วไป ๕. ช่วยให้อายุยืนยาว ไม่อาพาธพยายาบท

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอน ในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป น้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุข สำหรับการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้หลายประเด็นดังนี้

หลักการและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและแก่ชาวโลก ๓ ประการ คือ ๑) ประโยชน์ในชาติ (ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์) ๒) ประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถประโยชน์) และ ๓) ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน (ปรมาตถประโยชน์) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ทุกระดับชั้น มีหน้าที่

จะต้องรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้^{๖๔}

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดทำอันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) เป็นฐานะในการจัดการศึกษา อบรม สั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต

๒) เป็นฐานะในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ ดังนั้น จะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยอบรมทางจิต มีทั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ทั้งนี้ การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑) พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติอย่างนั้น

๒) ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อประโยชน์ของตน

๓) ไม่ยึดติดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔) ไม่เห็นแก่ความง่าย ตีความพระธรรมวินัยตามความชอบใจ หรือความต้องการของ

๕) ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖) ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่น ๆ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยพุทธวิธีการสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ ตลอดจนพระสาวกอันเป็นพระอริยทั้งหลายได้ดำเนินตามแบบอย่างทีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้วางแบบแผนไว้ จนประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก และให้มายอมรับนับถือนำหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติ พุทธวิธีเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีรูปแบบดังต่อไปนี้

หลักการและวิธีการสอน

ครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าใช้วิธีการเผยแผ่ศาสนาตามสภาพแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ที่แตกต่างกัน ประยุกต์หลักธรรมในการสอนตามจริตของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกัน ทรงพิจารณาเลือกบุคคลที่จะทรงสั่งสอน และการสอนแต่ละครั้งจะใช้วิธีการสอน ๔ วิธี ได้แก่^{๖๕}

๑) สันทัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนแต่ละครั้งจะจำแนก แยกแยะ แจกแจง และอธิบายตามหลักเหตุและผลให้ชัดเจน จนผู้รับฟังเกิดความเข้าใจ เห็นตามด้วยความเป็นจริง ดุจ

^{๖๔} พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.prachuapkhirikhan.go.th/_2018/files/com_rules/2019-06_00cc19742731f4d.pdf [๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๖๕} วิมหา. (ไทย) ๑/๒๒/๑๕.

ชี้ให้เห็นด้วยตาตัวเอง ครั้นพระพุทธรูปเจ้าแสดงธรรมจบลง จะมีคำสรรเสริญจากผู้ฟังธรรมในตอนท้ายว่าภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าแจ่มแจ้งชัดนักเปรียบเหมือน หางยของทีครว่าอยู่ เปิดของทีปิดอยู่ บอกทางให้แก่คนหลงทาง จุดเทียนประทีปในที่มืดยังให้ผู้มีจักษุได้เห็นรูป^{๖๖}

๒) สมาทปนา ชวนให้รับเอาปฏิบัติตาม แนะนำ บรรยายให้เห็นถึงความสำคัญมองเห็นคุณค่าความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ อยากลงมือกระทำหรือนำไปปฏิบัติ เมื่อฟังธรรมแล้ว มีใจคล้อยตามกระแสแห่งธรรมก่อให้เกิดความอุสาหรอยยากนำไปปฏิบัติตามคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าได้แสดง เช่น การได้รับฟังทานกถา ที่พรรณนาการให้ทาน อนิสกซ์ของการบริจาคทาน หรือการเชื่อเชิญผู้อื่นให้บริจาคทาน ทำให้ได้โภคทรัพย์ และบริวารทรัพย์ จึงพยายามกระทำความดีก่อนให้เกิดทรัพย์ทั้งสองอย่างนั้นให้สำเร็จได้

๓) สมุตเตชนา เร้าใจให้แก่วักล้าอาจหาญ คือการปลุกใจให้กระตือรือร้นจนเกิดความอุสาหะ มีความมั่นใจในการทำงานให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อกลัวเหน็ดเหนื่อย นึกถึงแต่ประโยชน์ที่พระพุทธรูปเจ้าทรงสั่งสอน เช่น พระจักขุปาลเถระ ตั้งจิตอธิฐานไม่จำวัดในพรหมวังปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุพระอรหันตผล และทำให้ประสาทตานัยน์ตาแตก^{๖๗}

๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นเร้าใจ คือ บำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบาน ชักชวนให้เหี้ยมถึงผลและคุณประโยชน์ที่ดีและผลที่ได้รับ และหนทางที่จะบรรลุผลสำเร็จอันยิ่งขึ้นไป มีความเบิกบานใจเร้าใจมีความหวังของผู้ที่ได้รับฟัง เช่น ในคราวที่พระพุทธรูปเจ้าเสด็จเข้าไปบิณฑบาตที่บ้านของอุทัยพราหมณ์ พราหมณ์ก็เอาข้าวใส่บาตรถวายแด่พระองค์...ได้ตรัสตอบพราหมณ์เป็นคาถาเล่นคำโดยปฏิภาณ สอดแทรกคำสอนไปด้วยธรรมอันทำให้เร้าใจ เป็นทำนองเตือนพราหมณ์ไม่ทำให้ท้อถอย เพราะการกระทำจะให้ผลได้โดยส่วนมากก็ต้องทำบ่อย ๆ^{๖๘}

การสอนของพระพุทธรูปเจ้าเป็นวิธีการสอนที่ทำเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๕ วิธี ทรงแสดงไว้เพื่อปลดปล่อยความขลาด หรือความมีดมัว เพื่อปลดปล่อยความประมาท เพื่อปลดปล่อยความเกียจคร้าน และเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติ การเผยแผ่ธรรมในแต่ละครั้ง ต้องประกอบไปด้วยวิธีการทั้ง ๔ ประการ^{๖๙} ดังกล่าวนี้นี้ คือ ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เข้าใจกล้า ปลุกให้เร้าใจ หรือแจ่มแจ้ง จูงใจ แก้วกล้า เร้าใจ พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธรูปเจ้านั้น พระองค์ทรงใช้รูปแบบที่ต่างกันเพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอนพุทธธรรมของพระพุทธองค์ เบื้องต้นได้ทรงกำหนดรู้จากตัวของบุคคลที่กำลังรับฟังการสอน หากว่าบุรุษผู้มีสติปัญญาน้อย พระพุทธรูปเจ้าจะมีวิธีการสอนอีกอย่างหนึ่ง หากบุรุษผู้มีปัญญากล้าแข็งก็จะปรับวิธีการสอนอีกวิธี เพื่อให้เกิดประโยชน์จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคง และการให้สาวกออกไปประกาศพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการวางรากฐานในการประกาศธรรมของพระพุทธรูปเจ้า หลักการสอนของพระพุทธรูปเจ้ามีหลากหลายวิธี

^{๖๖} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๕๐/๘๕.

^{๖๗} ข.อุ. (ไทย) ๑/๒/๑/๑๗.

^{๖๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๙๘/๒๘๖.

^{๖๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๙.

หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งหลักการ และหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปตามกาลเทศะซึ่งผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาและสรุปได้โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

๑. สอนให้เข้าใจง่าย รู้อยู่แล้ว เห็นอยู่แล้ว จากสิ่งง่าย ๆ ไปหาสิ่งที่เข้าใจยาก จากที่ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจ ให้รู้และเข้าใจ เช่น การสอนเรื่องอริยสัจ ๔ โดยพระองค์ทรงเริ่มจากความเดือนร้อน ปัญหาสิ่งรุมเร้าต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดทุกข์ ซึ่งคนมองว่าเป็นสิ่งธรรมดา ประสบเจออยู่ทุกวันทุกคน จนยากที่จะมองเห็นถึงต้นสายปลายเหตุ และหาวิถีทางแก้ไขให้หลุดพ้นไปได้ ส่วนประกอบสำคัญของการสอนของพระพุทธเจ้าสามารถสรุปอยู่ในสองหลักการ คือ อริยสัจ ๔ และ อริยมรรค ๘ หลักการแรกครอบคลุมด้านของหลัก และความเข้าใจตอบสนองหลักการที่เป็นทางนำไปปฏิบัติ^{๗๐}

๒. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่าสอนเป็นอนุพัทพิภพ^{๗๑} เช่น การสอนยสกุลบุตร พร้อมทั้งบิดา มารดาและภรรยาเก่าของพระยส สะหายของพระยสพราหมณ์ไปกษัตริย์ อุปาสักหบดี สีหเสนบดี สุปปพุทธะ

๓. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็นได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง^{๗๒} เช่น การพาพระนันทะขึ้นไปชมนางฟ้า นางเทพธิดาบนสวรรค์ในดงามกว่าภรรยาที่พระนันทะจากมา การสอนนางนันทาสีกมานาซึ่งเป็นผู้ยินดีในรูปโฉมที่สวยงาม เป็นต้น

๔. สอนตรงเนื้อหาตรงเรื่อง สอนตรงไปตรงมาไม่วอกไปวนมา ไม่นอกเรื่อง สิ่งใดไม่เกี่ยวกับเนื้อหาไม่นำมาปะปน เช่น การสอนชฎิล ๓ พี่น้องในเรื่องการการบูชาไฟ ให้คุณให้โทษอย่างไร^{๗๓}

๕. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ เช่น ทรงแสดงกาลามสูตรแก่ชาวกาลามะหมู่บ้าน เกสบุตรตยนิคม แคว้นโกศล เรียกอีกอย่างว่า เกสบุตรตยสูตร หรือเกสบุตรตยสูตร เป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงสอนไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างงมงาย โดยไม่ใช่ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษ หรือดีไม่ดีก่อนเชื่อ^{๗๔}

๖. สอนเท่าที่จำเป็น พอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก เหมือนอย่างที่พระพุทธเจ้า เมื่อประทับอยู่ในป่าประดู่ลาย ใกล้เมืองโกสัมพี ได้ทรงหยิบใบไม้ประดู่ลายเล็กน้อยใส่พระหัตถ์ ตรัสว่า สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้แต่มีได้ ทรงสอนเหมือนใบประดู่ลายในป่า ส่วนที่ทรงสั่งสอนน้อยเหมือนใบประดู่ลายในพระหัตถ์ และตรัสแสดงเหตุผลในการที่มีได้ทรงสอนทั้งหมดเท่าที่ตรัสรู้ไว้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์มิใช่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ไม่ช่วยให้เกิดความรู้ถูกต้องนำไปสู่จุดหมายคือพระนิพพานได้^{๗๕}

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

^{๗๐} Bhikkhu Bodhi, *The Noble Eightfold Path*, (Kandy: BPS., 1999), p. 12.

^{๗๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๖-๓๑/๓๒-๔๐.

^{๗๒} พ.อ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๒๑๐-๒๑๔.

^{๗๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๔/๖๓-๖๕.

^{๗๔} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๕-๒๖๓.

^{๗๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

พุทธวิธีในการสอนหรือวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่น่าสังเกตหรือพบอยู่บ่อย ๆ ซึ่งได้แก่

๑. แบบสาธกัจฉาหรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั่น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจในหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวกพระองค์ก็ใช้วิธีไม่น้อย เช่น ในปฐมปัจจุโรหิตสูตร^{๗๖} วิธีการสอนแบบนี้ จะเห็นได้จากที่พระองค์ใช้โปรดบุคคลในกลุ่มที่มีจำนวนจำกัดที่สามารถพูดตอบโต้กันได้ ในการสอนแบบสาธกัจฉา มีการถามในรายละเอียดได้มากกว่าการสอนแบบทั่วไป และเป็นการให้ข้อมูลต่อกลุ่มชนที่มีจำนวนจำกัด

๒. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ทรงใช้ในการแสดงธรรมหรือที่ประชุมใหญ่ ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก และส่วนมากมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ แต่ถ้าในหมู่คณะนั้นจะมีผู้ที่จะตรัสรู้หรือรู้ธรรมเป็นพิเศษพระพุทธองค์ก็ทรงส่งกระแสแห่งพระธรรมเทศนาที่เจาะจงบุคคลนั้น ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุมนั้นแต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า^{๗๗}

๓. แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้นนอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้มีนิสัยถือลัทธิศาสนาอื่นบ้าง มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จนหรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมในหลักการถามและตอบปัญหานั้น พระพุทธเจ้าจะทรงให้หลักในการพิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและวิธีการที่จะตอบปัญหาไว้ ๔. ประการ ประกอบด้วย เอกังสพยากรณ์ปัญหา ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา วิภังชพยากรณ์ปัญหา และ ฐปนียปัญหา^{๗๘}

นอกจากนั้น จะทรงพิจารณาจากความเหมาะสมตามลำดับแห่งภูมิความรู้ของผู้ถามเป็นสำคัญ เช่น ในเวทตาสังยุต มีเวทตาไปกราบทูลถามพระพุทธองค์ว่า “บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง ชื่อว่าให้วรรณะ ชื่อว่าให้ความสุข ชื่อว่าให้จักขุ ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง” พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่าบุคคลที่ให้ข้าวชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทับชื่อว่าให้จักขุ และผู้ให้ที่พักชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้พร่ำสอนธรรมชื่อว่าให้อมตะ^{๗๙} และปัญหาที่ถามแล้ว

^{๗๖} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๙๙/๒๗๒-๒๗๔.

^{๗๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖.

^{๗๘} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๒/๗๐.

^{๗๙} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

พระองค์เห็นว่าไม่จำเป็นต้องตอบ พระพุทธเจ้าจะไม่สนใจที่จะตอบคำถามเหล่านั้น เพราะเป็นปัญหาให้เกิดการฟุ้งซ่าน^{๔๐}

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็จะทรงตำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ ข้อบังคับให้พระสาวกหรือสงฆ์ปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน^{๔๑} วิธีการนี้เป็นลักษณะของการออกคำสั่งให้ผู้ศึกษาปฏิบัติตาม เป็นการสอนโดยการวางกฎระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อนำมาซึ่งความสงบสุขแก่หมู่คณะ

กลวิธีและอุปมาประกอบการสอน

ในกลวิธีและอุปมาประกอบการสอนนั้น ในหลักพุทธวิธีการสอน พระพุทธเจ้าจะทรงใช้กลวิธีและอุปมาในการสอน ดังต่อไปนี้

๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายและการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำเห็นจริงและเกิดความเพลิดเพลินทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น เช่นเมื่อจะอธิบายให้เห็นว่าบุคคลควรพูดแต่คำที่น่าพอใจ ไม่ควรพูดคำไม่น่าพอใจ แม้แต่สัตว์อื่นเขาก็ชอบคำพูดที่น่าพอใจเช่นกัน ก็เล่านิทานชาดกเรื่อง โคนันทวิศาล เป็นต้น^{๔๒}

๒. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ภูเขาตีสาล้วน เป็นแท่งที่บ ย่อมไม่หวั่นไหวด้วยแรงลม ฉันทับนิติตทั้งหลาย ย่อมไม่หวั่นไหวเพราะคานินทาและสรรเสริญ ฉันทันนั้น^{๔๓} คนผู้เรียนรู้น้อย ย่อมแก่ลงเหมือนโคถึกเนื้อของเขาเจริญขึ้น แต่ปัญญาหาเจริญไม่^{๔๔} การใช้อุปมานี้จะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุดมากกว่ากลวิธีอื่นใด

๓. ใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาลย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่

^{๔๐} พระดับบลิว ราหุล, **พระพุทธเจ้าสอนอะไร**, แปลโดย รศ.ชูศักดิ์ ทิพย์เกสรและคณะ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, หน้า ๔๙-๕๐.

^{๔๒} พุ.ชา.เอกก (ไทย) ๒๗/๒๘/๑๒.

^{๔๓} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘๑/๕๓.

^{๔๔} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๒/๗๙.

ผู้คนที่ใช้กันอยู่ ตัวอย่างที่ทรงใช้อุปกรณ์การสอนเหมือนกัน โดยทรงใช้เครื่องใช้ที่มีอยู่ในกรณีสอนผู้เรียนที่มีอายุน้อย ๆ ซึ่งเข้าใจจากวัตถุได้ง่ายกว่านามธรรม บางทีก็ทรงใช้วิธีทายปัญหาซึ่งช่วยให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งสำหรับเด็ก ดังปรากฏในสามเณรปัญหา ความว่า อะไรชื่อว่า หนึ่ง...อะไรชื่อว่า สอง...อะไรชื่อว่า สาม...อะไรชื่อว่า สี่ และในครั้งที่ประทับอยู่ที่สี่สพาวนใกล้เมืองโกสัมพี ก็ได้สอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประดู่เป็นอุปกรณ์ โดยพระองค์ได้ทรงหยิบใบประดู่ลายมาเล็กน้อย แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ใบใดบ้างในพระหัตถ์ของพระองค์ ที่ไหนมากกว่ากัน^{๔๕}

๔. ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำให้เป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู ดังเช่น คราวหนึ่งพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์ตามเสด็จ ขณะเสด็จไปตามเสนาสนะที่อยู่ของพระสงฆ์ ได้ทอดพระเนตรเห็นพระภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคท้องร่วง นอนจมกองมูลและคูของตน ไม่มีผู้พยาบาลดูแล จึงเสด็จเข้าไปหา จัดการทำความสะอาด ให้นอนโดยเรียบร้อย เสร็จแล้วจึงทรงประชุมสงฆ์ ทรงสอบถามเรื่องนั้น และตรัสตอนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอ ภิกษุทั้งหลายผู้จะพยาบาลเรา ก็จงพยาบาลภิกษุผู้เกิด^{๔๖}

๕. การเล่นเกม เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นเกมและเล่นคำเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปัญญา ข้อนี้ก็เป็นการเล่นให้ให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้า เมื่อผู้ใดทูลถามมาเป็นคำร้อยกรอง พระองค์ ก็ทรงตอบเป็นคำร้อยกรองไปทันที บางครั้งผู้มาเฝ้าปรึกษาพระองค์ด้วยคำพูดต่าง ๆ ที่รุนแรงยิ่ง พระองค์ยอมรับคำปรึกษาเหล่านั้นทั้งหมด แล้วทรงแปลความหมายอธิบายเสียใหม่ให้เป็นเรื่องดีงาม ดังกรณีของเวรัญชพราหมณ์^{๔๗} ที่มักกล่าวต่อว่าพระองค์ต่าง ๆ นานา แทนที่พระองค์จะปฏิเสธคำกล่าวหาเหล่านั้น กลับนำคำกล่าวหามาอธิบายด้วยการใช้ภาษา การเล่นเกม โดยการนำเข้าสู่หลักการที่ถูกต้องของพระองค์ เช่น ในข้อกล่าวหาที่พราหมณ์ต่อว่าพระพุทธองค์ว่า ท่านพระโคตม เป็นคนไม่มีสมบัติ และสมบัติในความหมายของพราหมณ์เป็นการกล่าวถึงสมบัติภายนอกอันเป็นเครื่องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน แต่พระพุทธเจ้าได้ความหมายใหม่ว่า การไม่มีสมบัติ ได้แก่ ก็การละสิ่งที่ทำให้ชีวิตติดอยู่กับวัตถุนั้น ๆ เพราะการตัดรากเหง้าแห่งอกุศลทั้งหลายได้ จึงชื่อว่าเป็นคนไร้สมบัติ เพราะการละอกุศลทั้งหลายได้อย่างสิ้นเชิง

๖. อุปายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุปายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยอุปายได้ผลดีอย่างยิ่ง ในการสั่งสอนแสดงธรรมก็เช่นกัน ทรงมักเริ่มต้นด้วยบุคคลที่เป็นพระมหากษัตริย์หรือประมุขของประเทศ อีกทั้งผู้นำของลัทธิต่าง ๆ ทำให้การประกาศพระศาสนาของพระองค์นั้นได้ประสพผลสำเร็จอย่างยิ่งและรวดเร็ว อีกทั้งเป็นการยืนยันพระปรีชาสามารถของพระองค์เป็นอย่างดี

^{๔๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

^{๔๖} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๕/๒๔๐.

^{๔๗} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒-๑๐/๒-๔.

ด้วยตัวอย่างเช่น ภายหลังเมื่อครั้งตรัสรู้ พระองค์ทรงเลือกไปโปรดปัญจวัคคีย์ก่อน เพราะทรงเห็นว่า พวกเขามีพื้นฐานความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสอนของพระองค์ครั้ง เสร็จจากการสั่งสอนปัญจวัคคีย์แล้ว ก็ได้โปรดยสกุลบุตรพร้อมทั้งเศรษฐีผู้เป็นบิดาและญาติมิตร เพราะพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าปัญจวัคคีย์และยสกุลบุตรนี้จะเป็นสาวกที่จะช่วยในการเผยแผ่คำสอนได้ มาก^{๘๘}

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส วิธีสอนนี้เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ผู้สอนต้องมีความอดทนไม่ ชิงหักหาญหรือตึงตันทำ กระตือรือร้นตื่นตัวอยู่เสมอ รอจังหวะและโอกาส กระฉับกระเฉงเอามาให้ เป็นประโยชน์ อย่าปล่อยผ่านไปให้เลยไป เช่น ในวันมาฆปุรณมี ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๓ หลักจาก พระพุทธเจ้าตรัสรู้ครั้งแรก ทรงประทับอยู่ที่ป่าเวฬุวัน ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระสาวกที่มา ประชุมกัน ณ ที่นั้น ถือเป็นโอกาสอันเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตาย ตัดต้นหา มานะ ทิฐิเสียให้ น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญสุด จะใช้วิธีการสอนที่ให้ผลดีที่สุดก็จะทำ ในทางนั้น โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการเสียเกียรติหรือรู้สึกว่าย่ำแย่ โอนอ่อนผ่อนตามไปตามกาลเทศะ อัน ไหนสมควรขัดก็ขัด อันไหนสมควรคล้อยตามก็คล้อยตาม ดังพุทธดำรัสว่า “เราฝึกผู้ที่ควรฝึกได้ด้วยวิธี แบบสุภาพบ้าง วิธีแบบรุนแรงบ้าง วิธีทั้งแบบสุภาพและแบบรุนแรงบ้าง”^{๘๙}

๙. ลงโทษและการให้รางวัล มีคำสรรเสริญพระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นว่า “พระผู้มี พระภาคเจ้าทรงฝึกอบรมชุมชนได้ดีถึงเพียงนี้โดยไม่ต้องใช้อาชญาแสดงว่าการใช้อำนาจลงโทษ ไม่ใช่ วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้า อย่างไรก็ตาม การลงโทษน่าจะมีอยู่แบบหนึ่ง หมายถึง การลงโทษ ตนเอง ซึ่งมีทั้งในทางธรรมและวินัย ในทางวินัยถือว่า มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้วและ บทบัญญัติเหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ โดยความเห็นชอบแห่งสงฆ์ ส่วนในทางธรรม ภิกษุที่ เหลือขอคืออยากสอนยากจริง ๆ สอนไม่ได้จริง ๆ ก็จะกลายถูกเพื่อนพรหมจารีและเพื่อนภิกษุถือว่า เป็นผู้ที่ไม่ควรว่ากล่าวสั่งสอนและตักเตือน ไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วยไม่ว่าทางธรรมหรือวินัย โดยวิธีนี้ ซึ่งถือเป็นบทลงโทษที่รุนแรงที่สุด ส่วนการให้รางวัล ทรงใช้การชมเชยกว้าง แต่ก็เป็นในรูปแบบการ ยอมรับคุณความดีของผู้นั้น คือ กล่าวชมโดยธรรม ให้เขามั่นใจในการทำความดี

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นบางครั้งคราว ย่อมมีลักษณะ แตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์ หลักวิธีการ และกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป อย่างไรก็ดี การได้ เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง^{๙๐} การประกาศพระศาสนาพระพุทธเจ้าก็ทรงประสบปัญหาเฉพาะหน้าอยู่ตลอดเวลา และทรงแก้สำเร็จ ไปในรูปแบบต่าง ๆ กัน

^{๘๘} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๓๑/๑๘-๔๐.

^{๘๙} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๗๐.

^{๙๐} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๗๑.

สรุปได้ว่า วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบ ประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีตประเพณีซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตาม เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคลหรือ จังหวะหรือโอกาส เป็นต้น พระพุทธองค์ได้จำกัดบุคคลในการเทศน์สอน ว่าเป็นชนชั้นวรรณะใดเพศใด อาชีพอิโต หรืออายุวัยใด ทรงแสดงธรรมแก่บุคคลทุกระดับ ไม่จำกัดขอบเขต หากเขามี ความสามารถที่จะรับรู้ธรรมได้ เช่นการมีความเชื่อเรื่องกรรมแทนความเชื่อเรื่องพระพรหมลิขิต การ ถวายทาน การปฏิบัติตามศีล ๕ ศีล ๘ เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๙ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์	การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาก็เพื่อประโยชน์สุข แก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ ในชาติหน้า) และปรมาตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน)
วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๒/๑๕.	การสอนของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้งจะมีคุณลักษณะซึ่ง เรียกได้ว่า เป็นลีลาการสอน ๔ รูปแบบ ๑) สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไป ปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญ ๔) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
ที.สี. (ไทย) ๙/๒๕๐/๘๕.	สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจง จำแนก แยกแยะ อธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จน ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง

ตารางที่ ๒.๙ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๑๗.	สมุตเตชนา เจริญใจให้อาจารย์ แก้วกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จลงได้
ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๙๘/๒๘๖.	สัมปหังสนา ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	วิธีการสอนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ประการ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อปลดเปลื้องความเคลือบหรือความมืดมัว เพื่อปลดเปลื้องความประมาท เพื่อปลดเปลื้องความ เกียจคร้าน และเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติ การเผยแผ่ธรรมในแต่ละครั้ง ต้องประกอบไปด้วยวิธีการทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าวมานี้คือ ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เจริญใจ ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก้วกล้า ร่าเริง
Bhikkhu Bodhi	การสอนของพระพุทธเจ้าสามารถสรุปอยู่ในสองหลักการ คือ อริยสัจ ๔ และ อริยมรรค ๘
วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๖-๓๑/๓๒-๔๐.	สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเรียกว่าสอนเป็นอนุพัจฉา
พ.อ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๒๑๐-๒๑๔.	ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็นได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบกรณีตรง
วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๔/๖๓-๖๕.	สอนตรงเนื้อหาตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุดไม่วางน ไม่ไขว้เขว;
อง.ตึก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๕-๒๖๓.	พระพุทธองค์ทรงสอนไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างมกมาย โดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษ หรือดีไม่ดี ก่อนเชื่อ
ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.	สอนเท่าที่จำเป็น พอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก
อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๙๙/๒๗๒-๒๗๔.	พระพุทธเจ้ามักเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเสื่อมใสศรัทธาในที่สุด

ตารางที่ ๒.๙ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	พุทธวิธีในการสอนหรือวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่พบอยู่บ่อย ๆ ซึ่งได้แก่ ๑. แบบสากัจฉาหรือสนทนา โดยพระพุทธเจ้ามักเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและ
อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๒/๗๐.	วิธีการที่จะตอบปัญหาไว้ ๔. ประการ ประกอบด้วย เอ กังสพยากรณ์ปัญหาปฏิบัติจกพยากรณ์ปัญหา วิชชชพยากรณ์ปัญหา และ ฐปณียปัญหา
ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.	พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่าบุคคลที่ให้ข้าพเจ้าชื่อว่าให้กำลังให้ข้าพเจ้าให้วรรณะส่วนผู้พราสอนธรรมชื่อว่าให้อมตะ
พระดับบลิว ราหุล	ปัญหาที่ถามแล้วพระองค์เห็นว่าไม่จำเป็นต้องตอบเพราะเป็นปัญหาให้เกิดการฟุ้งซ่าน
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	เล่มในสัทธิฐานในที่สุด ๒. แบบบรรยาย โดยทรงใช้ในการแสดงธรรมในที่ประชุมใหญ่ ๓. แบบตอบปัญหา ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกัน พระพุทธเจ้าจะทรงให้หลักในการพิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและวิธีการที่จะตอบปัญหาไว้ ๔ ประการประกอบด้วย เอ กังสพยากรณ์ปัญหา ปฏิบัติจกพยากรณ์ปัญหา วิชชชพยากรณ์ปัญหา และ ฐปณียปัญหา ๔. แบบวางกฎข้อบังคับเมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นเป็นครั้งแรก ก็จะทรงดำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวมพรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี
ช.ชา.เอกก (ไทย) ๒๗/๒๘/๑๒.	การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายและการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน
ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๘๑/๕๓.	คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น
ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๒/๗๙.	การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น

ตารางที่ ๒.๙ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.	ใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาลย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน
วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๕/๒๔๐.	ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำให้เป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน
วิ.ม. (ไทย) ๑/๒-๑๐/๒-๔.	การเล่นภาษาและเล่นคำเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ
วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๓๑/๑๘-๔๐.	อุปายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุปายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๗๐.	ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอัตราตัดค้นหา มานะ ทิฐิเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมีมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญสุด
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)	กลวิธีและอุปายประกอบการสอน พระพุทธเจ้าจะทรงใช้กลวิธีและอุปายในการสอน ดังต่อไปนี้ ๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ ๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา ๓. ใช้อุปกรณ์การสอน ๔. ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ๕. การเล่นภาษา ๖. อุปายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล ๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส ๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ๙. ลงโทษและการให้รางวัล ๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษากับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนที่ศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาปีที่ ๔ – มัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๗๔๖ คน^{๙๑} โดยปัจจุบันพระสงฆ์ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีการอบรมให้ความรู้ส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้องหลักเบญจธรรม ๕ ด้าน^{๙๒} ได้แก่

๑) ด้านเมตตากรุณา ได้แก่ เป็นหลักรู้จักการแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเอื้อเฟื้อและ เต็มใจ รู้จักการให้อภัย ไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น

๒) ด้านสมาธิภาวนา ได้แก่ การหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบธรรม ละเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ให้ประกอบอาชีพสุจริต ขยันขันแข็งในการทำมาหากิน ย่อมยินดีกับของที่ตนหาได้เอง ไม่คิดฉกฉวยเอาของผู้อื่น

๓) ด้านกามสังวร ได้แก่ การสำรวมในกามรู้จักยับยั้งควบคุมตนเองในทางกามารมณ์หรือละเว้นจากการประพฤติดีกในกาม การไม่ล่วงละเมิดในบุคคลที่มีใช้คู่ครองของตนในทางชู้สาว

๔) ด้านสัจจะ ได้แก่ การไม่พูดในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง ไม่พูดส่อเสียดให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ไม่พูดคำหยาบคาย และไม่พูดเพื่อเจ้าไร้สาระไม่มีประโยชน์ หรือพูดในสิ่งที่ไม่ควรพูด

๕) ด้านสติสัมปชัญญะ ได้แก่ ความมีสติรอบคอบ ระลึกได้ และรู้ตัวอยู่เสมอความมีสติรอบคอบ ระลึกได้ และรู้ตัวอยู่เสมอ ในการฝึกตนมิให้ประมาท

และบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมศรัทธาให้แก่เยาวชน พระสงฆ์อำเภอบ้านค่ายมีการนำเอาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อม และเป็นแนวทางอบรมสั่งสอนตามพุทธวิธีในการสอน^{๙๓} แบบออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจง จำแนก แยกแยะ อธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจ เห็นจริงในสิ่งที่สอน

๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำก็แนะนำ บรรยายให้ชาวซึ่งในคุณค่านองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนเกิดยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ

๓) สมุตเตชนา ระวังให้อาจหาญ แก่กลัวกลัว คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความรู้สึก उत्साह มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จลงได้ สู้งานไม่หวั่น ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยากลำบาก

๔) สัมปัทสนา ปลอบขวัญโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไปทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

^{๙๑} โรงเรียนบ้านค่าย, ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านค่าย ปีการศึกษา ๒๕๖๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : shorturl.at/fNRZ3 [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๙๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๙.

^{๙๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๕๑.

บริบทข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนบ้านค่าย

โรงเรียนบ้านค่าย เป็นโรงเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดระยอง และเป็นโรงเรียนประจำอำเภอบ้านค่าย ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ โดยอาศัยที่ดินของวัดบ้านค่ายในเนื้อที่ ๑๒ ไร่ เปิดทำการสอนในระดับชั้น ม.๑ - ม.๓ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ โดยมี นายอร่าม เวชประสิทธิ์ รักษาการในตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ และต่อมา นายเอี่ยม จันทร์สว่าง เป็นผู้บริหารคนแรก และในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ เปิดทำการสอนในระดับชั้น ม.๔ - ม.๖ ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ยุบชั้น ม.๑ และได้เปิดชั้น ม.ศ.๑ แทนชั้น ม.๔ เดิมจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๖ จึงมีเฉพาะชั้น ม.ศ.๑ - ม.ศ.๓ ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๔ - ม.ศ.๕) ในปัจจุบัน โรงเรียนบ้านค่ายมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น ๔๔ ไร่ ๑ งาน ๗.๖ ตารางวา เปิดทำการสอนแบบสหศึกษา ประเภทเดินเรียน แผนการเรียนเต็มรูปแบบ ๑๒ - ๑๒ - ๑๒ / ๘ - ๘ - ๘

คติพจน์ : “ปัญญา นราน รตน” แปลว่า “ปัญญาคือดวงแก้วของนรชน”

คำขวัญโรงเรียน : “เรียนดี กีฬาเด่น เน้นคุณธรรม นำสามัคคี มีวินัย”

สีประจำโรงเรียน : “ชมพู - ฟ้ายา”

ตราประจำโรงเรียน : เป็นรูปโล่ มีรวงข้าวล้อมรอบอักษร บ.ค. และคบเพลิง “ รวงข้าว “ คือ สัญลักษณ์ ของความเจริญงอกงาม ความอุดมสมบูรณ์ “ คบเพลิง “ คือ สัญลักษณ์ของการกีฬา ความสามัคคี รวมพลัง ของชาว บ.ค.

อัตลักษณ์ของโรงเรียน : “ยิ้มไหว้ทักทายกัน แบ่งปันมีน้ำใจ รักใคร่สามัคคี วิถีชีวิตพอเพียง”

ตารางที่ ๒.๑๐ ตารางแสดงจำนวนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย^{๙๔}

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน		
	ชาย	หญิง	รวม
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๑๑๙	๑๕๕	๒๗๔
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๙๒	๑๖๕	๒๕๗
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๗๘	๑๓๗	๒๑๕
รวมมัธยมศึกษาตอนปลาย	๒๘๙	๔๕๗	๗๔๖

^{๙๔} โรงเรียนบ้านค่าย, ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านค่าย ปีการศึกษา ๒๕๖๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : shorturl.at/fNRZ3 [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้ศึกษาได้ค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบทบาทพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ มีนักวิชาการหรือนักวิจัยทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระสุรินทร์ จิตตกาโร (ประเสริฐวาทิ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ๑. พระภิกษุและพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๙ และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พระภิกษุและพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม มากที่สุด คือ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับบาลีและหรือนักธรรมชั้นภายในวัด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘, รองลงมา การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมบาลีแก่พระสังฆาธิการอย่างทั่วถึง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖ และสุดท้าย ครูสอนธรรมศึกษาสอนเนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูกตเวทิต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๑

๒. พระภิกษุและพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า พระภิกษุและพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม ในข้อ ๙.มีแนวคิดหรือจัดการศึกษาให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๑๐. มีแนวคิดหรือจัดการศึกษาให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๑๑.มีแนวคิดหรือจัดตั้งโรงเรียนศาสนสงเคราะห์และมีการสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง, ๑๓.ครูสอนธรรมศึกษาสอนเนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูกตเวทิต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์, ๑๔.ครูสอนธรรมศึกษาสอนเนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูกตเวทิต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และ ๑๕.มีความคิดจะจัดตั้งหรือจัดตั้งโรงเรียนธรรมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนข้ออื่น ๆ พระภิกษุและพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๓. ปัญหาส่วนใหญ่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา คือ ทุนสนับสนุนและการนำโอกาสการให้ความรู้แก่ประชาชนที่ถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาสอนให้นำปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้ยังมีไม่มาก สรุปจากการสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่าการศึกษาในจังหวัดนครปฐมมีการดำเนินการอยู่แล้ว แต่ต้องมีการเพิ่มประสิทธิภาพให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ให้มีความรู้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกำลังในสั่งสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป ข้อเสนอแนะต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ควรมีพระสังฆาธิการที่มีการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ของด้านการศาสนศึกษาให้สมบูรณ์ เพราะหาก

คณะสงฆ์มีความพร้อมในการรองรับด้านการศาสนศึกษา แล้ว ย่อมทำให้ประชาชนมาวัดแล้วเกิดศรัทธา เกิดความยินดี เกิดความสุขใจ มาทำบุญ ทำกุศลต่าง ๆ^{๕๕}

พระมหาปภิตต์ ฐิตวโส (สุพรรณไสว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๔ มีพรรษา ๑๖ – ๒๐ พรรษา จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๓๗ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๘๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐๘ มีการศึกษานักระดับชั้นเอก จำนวน ๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐๒ และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓๕ ความคิดเห็นของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๒ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการจัดผังรายการ ด้านการจัดให้นักร้องรายการ

๒. การเปรียบเทียบคุณภาพการความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรมไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

๓. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีดังนี้ ๑. งบประมาณไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม ๒. ปัญหาอาคารสถานที่จัดตั้งในวัดห่างไกลจากความเจริญทำให้ชาวสารล้าช้า ๓. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอาคารสถานที่น้อยไป ๔. ขาดบุคลากรในการรักษาดูแลอาคารสถานที่เป็นประจำ ๕. ไม่มีนายทุนมาควบคุมผังรายการ ๖. ขาดผู้ดำเนินรายการ จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนผังรายการอยู่บ่อย ๆ ๗. ขาดความชัดเจนจากผู้ดำเนินรายการเก่าที่ยังไม่แจ้งความจำนงมาให้ทางสถานีได้รับทราบอย่างแน่ชัด ๘. ผังรายการก็ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนจัดผังตารางรายการใหม่ที่มาแทนรายการเก่าที่ยกเลิกไปแล้ว ๙. นักร้องรายการเผยแพร่ธรรมะที่ไม่เพียงพอ ๑๐. นักร้องรายการในเรื่องของการยกเอาธรรมะมาบรรยาย อธิบายให้ละเอียด เข้าใจง่ายขึ้นมีน้อย ๑๑. นักร้องรายการขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาธรรมะดี ๆ มานำเสนอ และรู้สึกเบื่อหน่ายและขาดเทคนิค สลัดในการนำเสนอให้น่าฟัง ๑๒. ควรมีการพูดคุยกับทางนักร้องรายการ สังเกตได้จากรายการถามตอบปัญหา^{๕๖}

^{๕๕} พระสุรินทร์ จิตตกาโร (ประเสริฐวาทิ), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๕๖} พระมหาปภิตต์ ฐิตวโส (สุพรรณไสว), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระมหาชัย วิจิโต (สืบศรี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในอำเภออุทัย ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓ ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ และเมื่อพิจารณาเป็นด้าน พบว่า ด้านบุคลิกภาพและด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านสื่อการสอน อยู่ในระดับปานกลาง

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นของของประชาชนทั่วไปในอำเภออุทัย ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยรวม กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ คณะสงฆ์ควรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น และมีการจัดทำเอกสาร แผ่นพับ หรือหนังสือธรรมะ เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นธรรมทานเพิ่มอีกด้วย^{๙๗}

พระธีรนิติ ธีรธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า

๑. บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านรูปแบบ ด้านวิธีการและด้านขั้นตอน

๒. เปรียบเทียบบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บทบาทพระธรรมทูตไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

๓. ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า พระธรรมทูตส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติภารกิจมาก จึงส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้อย่างเต็มที่ และไม่มีเวลาเพียงพอ ประกอบกับบุคลากรมีน้อย และยังขาดการสนับสนุนงบประมาณที่จะดำเนินงานกิจกรรมด้านการเผยแผ่ ทั้งนี้ประชาชนยังทราบว่ามีพระธรรมทูตปฏิบัติงานอยู่จริง แนวทางการแก้ปัญหา ควรให้การศึกษอบรมแก่พระภิกษุที่มีความสามารถ และมีคุณสมบัติที่จะเป็นพระธรรมทูตได้ มาปฏิบัติหน้าที่แทน พระสังฆาธิการควรมีการประชุมร่วมกัน จากการประสานงานระหว่างองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณ และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและ

^{๙๗} พระมหาชัย วิจิโต (สืบศรี), “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ชุมชน เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารของทางวัดรวมถึงการบริหารจัดการ อันนำมาสู่ความเข้าใจและแก้ปัญหาอย่างพร้อมเพรียงและยั่งยืน^{๙๘}

พระจันทิ จิตตสโร (คอน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๐๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมในโรงเรียนที่จัดทำขึ้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับรองลงมา คือ ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียน และอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีโรงเรียนที่ศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ปัญหาที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา พบว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนายังใช้สื่อการสอนที่ไม่ทันสมัย และไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ การเรียนมีสภาพที่ไม่เหมาะต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมน่าเบื่อ เพราะเป็นเพียงการจัดเพื่อให้นักเรียนจะมานั่งคุ้งฟังให้หมดเวลา โดยไม่ให้นักเรียนแสดงออก หรือไม่มีโอกาสแสดงออก หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีความยืดหยุ่นไม่เพียงพอ^{๙๙}

^{๙๘} พระธีรนิติ ธีรธมโม, “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๙๙} พระจันทิ จิตตสโร (คอน), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิจิต วิจิโต) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า

๑. ความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่าครูและนักเรียน มีความพึงพอใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านเทคนิคการสอน

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครู และนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมของพระสงฆ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษา พบว่า สถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษาของครู และนักเรียนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านการเรียนการสอน พระสงฆ์เน้นการบรรยายมากกว่าปฏิบัติ ทำให้นักเรียนขาดความสนใจ นักเรียนดื้อ ไม่ตั้งใจเรียนไม่สามารถควบคุมนักเรียนในชั้นเรียนได้ สภาพห้องเรียนมีบรรยากาศไม่เหมาะต่อการเรียนการสอนพุทธศาสนา เนื้อหาการสอนมีมากไม่สอดคล้องกับเวลาที่ใช้ทำการเรียน ข้อเสนอแนะ ด้านการเรียนการสอน พระสงฆ์ควรลดการบรรยายลง ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและให้ผลิตสื่อที่เข้าใจโดยเฉพาะสื่อที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ควรให้ครูพี่เลี้ยงเข้ามามีบทบาทในการควบคุมนักเรียนร่วมกับพระสงฆ์ ควรปรับสภาพบรรยากาศในห้องเรียน ให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาควรปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน ด้านเทคนิคการสอน ควรอบรมเทคนิคการสอนที่หลากหลาย และนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ^{๑๐๐}

พระครูรัตนภักทรคุณ (สุรพล อติภโท) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมครู เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน ๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๗ และอยู่ในสังกัดโรงเรียนจุฬารามราชวิทยาลัยมากที่สุด จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗ สำหรับนักเรียน เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน ๑๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ และอยู่ในสังกัดโรงเรียนจุฬารามราชวิทยาลัย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒

^{๑๐๐} พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิจิต วิจิโต), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนไม่แตกต่างกันจึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี คือ ความอิสระในการปฏิบัติงานนั้น ถูกจำกัดเวลามากเกินไป ส่วนนโยบายและการบริหารนั้น ผู้บริหารการศึกษาขาดการสนับสนุน ด้านการยอมรับนับถือ จึงไม่มีการยอมรับอย่างแท้จริงและขาดการประสานงานระหว่างผู้บริหาร คณะครู อาจารย์และนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนการสอน ครูและพระสงฆ์ขาดการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน การผลิตสื่อ ซึ่งพระสอนศีลธรรมมีความตั้งใจอย่างมาก แต่นักเรียนไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร และปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ขาดการวางแผนการเรียนการสอน การจัดตารางเรียนและการประเมินผล^{๑๑}

พระมหากำพล คุณงกโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ปกครอง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน สถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป และมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ บาท มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านการอบรมทางจริยธรรม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

กลุ่มเยาวชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ ๑๗ ปี มีระดับการศึกษาม.๖/ปวช.ที่เยาวชนเคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์คือ ด้านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวนร้อยละของเยาวชนที่เคยเข้ารับการอบรมตามบทบาทของพระสงฆ์ ด้านกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนามากที่สุด และความถี่ในการทำกิจกรรมมีจำนวน ๕-๑๐ ครั้งต่อปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการอบรมทางจริยธรรม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

กลุ่มพระภิกษุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอบางกรวยถึงปัจจุบันต่ำกว่า ๕ ปี มีวุฒิการศึกษาทางสงฆ์ชั้นเอก เป็นพระลูกวัด และมีพรรษาระหว่าง ๑-๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านการอบรมทางจริยธรรม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๒}

^{๑๑} พระครูรัตนภัทรคุณ (สุรพล อติภทฺโท), “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๒} พระมหากำพล คุณงกโร, “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ปรางทิพย์ วงศ์วรชาติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า

๑) การใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($X = ๒.๖๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านสุราเมรัยมีชูปมาภูฐานาเวรมณีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๒.๙๓$) รองลงมาได้แก่ด้านกาเมสุมิฉฉาจารย์า เวรมณี ($X = ๒.๖๙$) ด้านปาณาติปาตา เวรมณี ($X = ๒.๔๔$) และด้านอนินาทานา เวรมณี ($X = ๒.๔๑$) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ

๒) ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของนักเรียนที่มีเพศระดับชั้นปีต่างกัน รายได้ของบิดาหรือมารดาต่างกัน ที่อยู่อาศัยต่างกัน มีการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอาชีพของบิดาหรือมารดาต่างกันมีการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ไม่แตกต่างกัน

๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัญหาการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ข้อที่มีปัญหามากที่สุดคือนักเรียนดื่มสุรา สูบบุหรี่ ใ้บกระตอม สูบกัญชา และสิ่งเสพติดอื่น ๆ รองลงมา คือ นักเรียนชอบพูดคำหยาบ และด้านที่มีปัญหามากที่สุดคือนักเรียนชอบแกล้งเพื่อน แนวทางส่งเสริมพบว่า ข้อที่มีข้อเสนอแนะมากที่สุดคือ ควรมีการจัดกิจกรรมบำบัดยาเสพติดสำหรับนักเรียนที่ติดยา รองลงมาคือให้ทำบันทึกความดีและข้อเสนอแนะมากที่สุดคือ ควรมีการจัดกิจกรรมยกย่องชมเชยนักเรียนที่มีความขยัน เช่น มอบทุนการศึกษาหรือเกียรติบัตร^{๑๐๓}

สรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีนักวิชาการหรือนักวิจัยหลาย ๆ ท่าน ทำการศึกษาวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกเข้าถึงยังพุทธศาสนิกชนทุกระดับ การเข้าไปเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมได้เพิ่มมากขึ้น มีการส่งเสริมการกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณได้ดูแลอุปถัมภ์ช่วยเหลือ และยังให้ความรู้แก่ประชาชนได้ถูกต้องตามหลักธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่ก่อเหิน ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา ยินดีและสุขใจทุกครั้งที่ได้เข้าวัดทำบุญ

^{๑๐๓} ปรางทิพย์ วงศ์วรชาติ, “การใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระสุรินทร์ จิตตกาโร (ประเสริฐวาที)	ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและพระสงฆ์ในการที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้
พระมหาปิตัก ฐิตวโส (สุพรรณไสว)	ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในการที่มีต่อบทบาทในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนาในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรมไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน
พระมหาชัย วิจิโต (สืบศรี)	ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ และเมื่อพิจารณาเป็นด้านพบว่า ด้านบุคลิกภาพและด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านสื่อการสอน อยู่ในระดับปานกลาง
พระธีรณัติ ธีรธมโม	ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านรูปแบบด้านวิธีการและด้านขั้นตอน
พระจันทิ จิตตสวโร (คอน)	ผลการวิจัยพบว่า ภิกษุมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย (= ๔.๐๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน
พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิจิต วิจิโต)	ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษาของครูและนักเรียนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระครูรัตนภัทรคุณ (สุรพล อติภทฺโท)	ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนไม่แตกต่างกันจึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้
พระมหากำพล คุณงุโ	ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการอบรมทางจริยธรรมโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน
ปรางทิพย์ วงศ์วรชาติ	ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้นปีต่างกัน รายได้ของบิดาหรือมารดาต่างกัน ที่อยู่อาศัยต่างกัน มีการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอาชีพของบิดาหรือมารดาต่างกันมีการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ไม่แตกต่างกัน

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีนักวิชาการหรือนักวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระอุดมศักดิ์ ปณณวโร (แก้วพันธวงศ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวพุทธลาว” ผลการวิจัยพบว่า

ศรัทธาที่มาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่น ความเชื่อในบาปบุญ คุณโทษ เชื่อในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่ใช้ประโยชน์ แต่สิ่งสำคัญต้องประกอบไปด้วยปัญญา มีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อถือ ศรัทธาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ใช่จะเชื่อถือแบบขาดเหตุผลหรือปราศจากปัญญา ให้อยู่ในรูปของพระธรรมวินัยหรือเบญจศีลเบญจธรรม สิ่งเหล่านี้เรียกว่าศรัทธาโดยแท้ และ ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในเถรวาท

การดำเนินชีวิตตามประเพณีของชาวพุทธลาวแขวงจำปาสัก มีศรัทธาความเชื่อในประเพณี และวัฒนธรรมที่ผูกพันกับธรรมชาติ เป็นศรัทธา ความเชื่อ ผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิม การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับถือธรรมชาติ เข้ากับคติความเชื่อทางพุทธศาสนา และประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ศรัทธาต่อประเพณีในการทำความดี ในจำนวนสิบสองเดือนในวิถีพุทธแบบชาวลาว เป็นวิธีการ กิจกรรม สำหรับการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และได้สะท้อนให้เห็นท่วงทำนองการดำรงชีวิต โดยยึดหลักพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางในการยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ

การดำเนินชีวิตของชาวพุทธลาว แขวงจำปาสัก ได้ดำเนินตามหลักธรรมของพุทธศาสนา ปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือทาน ศีล ภาวนา และหลักของการปฏิบัติตามทางสายกลาง คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ อิทธิบาท ๔ หลักความสามัคคี และหลักใหญ่ที่เป็นหัวใจพระพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ ๑).การละความชั่ว ทางกาย วาจา คือรักษาศีล ๒).การประพฤติดี สร้างบุญกุศล มีความเมตตา กรุณา มีความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร เสียสละแบ่งปัน ๓).การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ สะอาด และได้ดำเนินตามจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ผูกพันกับธรรมชาติ ติดพันกับพระพุทธศาสนา พึ่งพาตนเอง พึ่งพาธรรมชาติ เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นสุข^{๑๐๔}

ละเอียด ศรีโสภา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียน โรงเรียนบ้านคำข่า อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า

๑) เบญจศีลเบญจธรรมเป็นธรรมคู่กันส่งเสริมเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือเมื่อมีศีลแล้วต้องมีธรรม เบญจศีลเป็นหลักธรรมที่ควรดเว้น เบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ เบญจศีลเบญจธรรมเป็นหลักธรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และส่งผลที่ดีต่อสังคม ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนบ้านคำข่า ๑) ผู้บริหารและครูได้ให้ความสำคัญการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยการเข้ารับการอบรมพัฒนานำความรู้ความสามารถมาประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับการเรียนการสอนกิจกรรมตามโครงการต่าง ๆ มีการปรับปรุงภูมิทัศน์เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) ผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ๓) สนับสนุนส่งเสริมชุมชนมีส่วนร่วมวางแผนการดำเนินงาน การพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน ร่วมเป็นวิทยากรในการอบรมนักเรียน ๔) กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น กิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมพานักเรียนเข้าวัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมสำคัญของชุมชน การนำนักเรียนไปแหล่งเรียนรู้ และ ศาสนสถานที่สำคัญในชุมชน การศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมในทางพระพุทธศาสนา ๕) ด้านนักเรียนมีการเลือกตั้งผู้แทนนักเรียนด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย เพื่อเป็นคณะกรรมการนักเรียนและได้มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนทุกกิจกรรม^{๑๐๕}

พระริน อคฺคเตโช (เปิ้ล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดปรุณาวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

^{๑๐๔} พระอุดมศักดิ์ ปญฺญาวโร (แก้วพันธวงศ์), “ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวพุทธลาว”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๐๕} ละเอียด ศรีโสภา, “การประยุกต์หลักเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านคำข่า อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๑. การเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จัดขึ้นในโรงเรียนวัดปุณณาวาส พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จัดขึ้นในโรงเรียนวัดปุณณาวาส โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๒. การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวัดปุณณาวาส พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวัดปุณณาวาส โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านมากที่สุด คือด้านการปฏิบัติตามหน้าที่ชาวพุทธ รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และน้อยที่สุด คือด้านการบริหารจัดการและเจริญปัญญา

๓. เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดปุณณาวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยรวมแต่ละด้านมีความเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองในปัจจุบัน และอาชีพของผู้ปกครอง พบว่า การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนวัดปุณณาวาส มีความเห็นไม่แตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน ณ ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

๔. ข้อเสนอแนะ โรงเรียนควรจัดกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ควรเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ มีความสนุกสนาน มีระเบียบ ดูแลอย่างทั่วถึง ให้คำแนะนำในการปฏิบัติทำหน้าที่ชาวพุทธที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตนอยู่ในศีล ๕ และจัดเวลาให้เหมาะสม ในการฝึกสมาธิให้มากยิ่งขึ้น^{๑๐๖}

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสภาโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอายุและระดับชั้นแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน

^{๑๐๖} พระริน อคฺคเตโช (เปิ้ล), “การศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดปุณณาวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๓. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ๑) ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ปัญหา ได้แก่ บรรยายภาคในการสอนไม่ดี และเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาไม่มีความชัดเจน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียนและเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชามากขึ้นด้วย ๒) ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ จอภาพเล็กไป สื่อเก่ามาก อุปกรณ์การสอนเก่า ไม่มีกิจกรรมให้ทำเลย ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเปลี่ยนจอภาพให้ใหญ่ขึ้น ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ๆ และจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น ๓) ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ พระสอนศีลธรรมบรรยายคำพูดตรงเกินไป ไม่ค่อยระมัดระวังคำพูด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมควรบรรยายธรรมให้ สุภาพเรียบร้อยและเหมาะสมกับเด็ก มีความสำรวมกาย วาจา ใจมากขึ้นและควรสอนให้มีความ สนุกสนานมากขึ้น^{๑๐๗}

พระสนธยา อริจิตโต (แฝกสูงเนิน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระภิกษุสงฆ์ ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.006$, S.D. = 0.7314)

๒. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการบวชของพุทธศาสนิกชน อำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ วุฒิการศึกษาทางโลกแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการบวชของพุทธศาสนิกชน อำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ วุฒิศึกษานักธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการบวชของพุทธศาสนิกชน อำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ มีวุฒิศึกษบาลีแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการบวชของพุทธศาสนิกชน อำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยที่ส่งเสริมการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ๑) ด้านบวชเพราะอิทธิพลของคนอื่น คือ คนที่อยากบวชขาดปัจจัยในการที่จะบวช บางคนถูกบังคับให้บวชด้วยความไม่เต็มใจ ๒) ด้านการตัดสินใจบวชด้วยตนเอง คือ บางคนอยากบวชเพราะว่าขี้เกียจทำงาน บางคนบวชเพราะความแก่ชรา บางคนบวชเพราะว่าหลบหนีคดีการทำงานในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการหางานเพื่อมาบวช ๓) ด้านบวชเพราะอิทธิพลของสื่อมวลชน

^{๑๐๗} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

คือ สื่อมวลชนในปัจจุบันนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในด้านที่ไม่ดีเสียเป็นส่วนใหญ่ และสื่อในปัจจุบันได้รับการเผยแพร่และเข้าถึงง่าย ทำให้ข้อมูลบางอย่างบิดเบือนได้ง่าย^{๑๐๘}

พระไพโรจน์ สุจิตโต (เทพพิทักษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ ด้านสมาธิ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ และด้านศีล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เยาวชนที่มีสถานภาพส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรมของเยาวชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ ไม่มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัญหาอุปสรรค (๑) ด้านศีล เยาวชนไม่ได้รับการแนะนำสั่งสอน ไม่มีความรู้ในเรื่องของศีล ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ (๒) ด้านสมาธิ ขาดการส่งเสริมให้เยาวชนนั่งสมาธิอย่างต่อเนื่อง ขาดความเข้าใจเรื่องของสมาธิและหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องสมาธิทุกรูปแบบเดิม ๆ ขาดความอดทนและทักษะในการดำเนินชีวิต พระสงฆ์ไม่เพียงพอในการเข้าไปจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียน (๓) ด้านปัญญา พระสงฆ์ให้ความรู้แก่เยาวชนมีจำนวนน้อย ขาดความร่วมมือกับเครือข่ายจัดการเรียนรู้ ขาดการส่งเสริมการเจริญปัญญา ทั้งในโรงเรียน ชุมชนและผู้ปกครอง ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชน ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจในหลักการจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญาอย่างชัดเจน^{๑๐๙}

พระครูสมุห์นพดล ปิยธมฺโม (เขาแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้สูงอายุในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑” ผลการวิจัย พบว่า:

๑. ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้สูงอายุในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ โดยภาพรวม ร้อยละ ๔.๗๗ และรายด้านคือ อธิ

^{๑๐๘} พระสนธยา อธิจิตโต (แฝกสูงเนิน), “ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

^{๑๐๙} พระไพโรจน์ สุจิตโต (เทพพิทักษ์), “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

ปัญญาศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๕ อธิศีลศึกษา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๑ และอธิจิตตศึกษา ตามขั้นตอนการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๘ โดยการสังเคราะห์เป็นรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้สูงอายุ

๒. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ใช้กิจกรรม ๓ สุข ๑) กิจกรรมสุขภาพ สุขกาย โดยการเหยียดมือซ้าย และขวา ๓ นาที ลูก และนั่งเก้าอี้ ประมาณ ๓ นาที ๒) กิจกรรม สุขภาพ สุขสนุก จะเน้นไปที่กิจกรรมนันทนาการ การร้องเพลง หรือร่ายงาสามัคคี ซึ่งเป็น การเสริมสุขภาพทางร่างกาย และจิตใจให้เกิดความสนุกสนาน และ ๓ กิจกรรมสุขภาพ สุขสว่าง ผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ บูรณานาการเข้ากิจกรรมทางศาสนา

๓. ได้รู้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา สำหรับผู้สูงอายุในเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑ สะท้อนแนวคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และวางแผนเพื่อกิจกรรม ๓ สุข ๑) กิจกรรมสุขภาพ สุขกาย ๒) กิจกรรม สุขภาพ สุขสนุก ๓) กิจกรรมสุขภาพ สุขสว่าง บูรณานาการกับหลักไตรสิกขา คือ “อธิปัญญาศึกษา” ส่งเสริมการเรียนรู้ “อธิศีลศึกษา” และลงมือปฏิบัติตามแผนงาน สังเกตผลจากการปฏิบัติ “อธิปัญญา” การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้วิถีชีวิตผู้สูงอายุในสังคมไทย^{๓๓๐}

สรุปได้ว่า การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งจำเป็นที่พุทธศาสนิกชนต้อง ช่วยกันผลักดันและร่วมกันมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมทางศาสนา พระพุทธศาสนาเป็น หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนได้ สอนให้มีความเชื่อในสิ่งที่ควร เชื่อโดยยึดเอาหลักเหตุและผลมาเป็นตัวประกอบความเชื่อ ไม่ใช่จะเชื่อโดยขาดเหตุผล และทำให้ สังคมส่วนร่วมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สงบ และเกิดสันติสุข ดำเนินชีวิตไปตามหลักธรรมของ พระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ ทาน ศีล ภาวนา การปลูกฝังศรัทธาใน พระพุทธศาสนาเริ่มจากการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนโดยใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การนำนักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ ศาสนสถานที่สำคัญ ร่วมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

^{๓๓๐} พระครูสมุห์นพพล ปิยธมโม (เขาก้าว), “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้สูงอายุในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

ตารางที่ ๒.๑๒ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระอุดมศักดิ์ ปญญาวโร (แก้วพันธวงศ์)	ศรัทธาที่มาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่น ความเชื่อในบาปบุญ คุณโทษ เชื่อในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่ใช้ประโยชน์ แต่สิ่งสำคัญต้องประกอบไปด้วยปัญญา มีเหตุมีผลเพียงพอที่จะเชื่อถือ
ละเอียด ศรีโสภา	บุญคือเป็นหลักธรรมที่ควรดเว้น เบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ เบญจศีลเบญจธรรมเป็นหลักธรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และส่งผลที่ดีต่อสังคม
พระริน อคคเตโช (เปิ้ล)	การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยรวมแต่ละด้านมีความเห็นไม่แตกต่างกัน
พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร)	ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน
พระสนธยา อธิจิตโต (แฟกสูงเนิน)	พระภิกษุสงฆ์ ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.006$, S.D.=0.734)
พระไพโรจน์ สุจิตโต (เทพพิทักษ์)	โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน
พระครูสมุห์นพดล ปิยธมโม (เขาแก้ว)	โดยภาพรวม ร้อยละ 4.77 และรายด้านคือ อธิปัญญาศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 4.65 อธิศีลศึกษา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 4.71 และอธิจิตตศึกษา ตามขั้นตอนการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา คิดเป็นร้อยละ 4.78 โดยการสังเคราะห์เป็นรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้สูงอายุ

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีนักวิชาการหรือนักวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระสมุห์สมหวัง ยุติโก (สุวรรณคร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($X=๒.๙๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยรวมในระดับปานกลางทุกด้านเรียงลำดับดังนี้ ด้านการปาฐกถาบรรยายธรรม ด้านการเทศนา ด้านการเขียนบทความ สุภาชิตต่าง ๆ และด้านการสนทนาธรรม

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน

๓. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ๑) ด้านการเทศนา ขาดบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ยังไม่มีความรู้ในเรื่องที่เทศนา ใช้เวลาไม่เหมาะสม พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ยังมีทักษะไม่พอ ๒) ด้านการปาฐกถาบรรยายธรรม ขาดบุคลากรที่มีความรู้ องค์กรแสดงมีความรู้ความสามารถน้อย เวลา โอกาส สถานที่ อุปกรณ์ ไม่เอื้ออำนวยต่อการปาฐกถาบรรยายธรรม ๓) ด้านการเขียนบทความ สุภาชิตต่าง ๆ ขาดการสนับสนุนด้านปัจจัย มีการสร้างแรงจูงใจในการเขียนบทความ สุภาชิตน้อยมาก ขาดการคัดสรรข้อมูลที่เหมาะสมการตีความหมายสุภาชิตยังไม่แตกฉานพอ เครื่องมือและอุปกรณ์ไม่เอื้ออำนวย๔) ด้านการสนทนาธรรม บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการตอบปัญหาขาดอุปกรณ์ในการสื่อสารทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ ขาดภูมิธรรมไม่เสมอกัน^{๓๓๓}

พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (ตันศิริ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานครพบว่า พระสงฆ์มีการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($x= ๓.๕๗$) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๒. การเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษา

^{๓๓๓} พระสมุห์สมหวัง ยุติโก (สุวรรณคร), “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ทางเปรียบ และวุฒิการศึกษาสามัญ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาให้แก่พระสงฆ์ให้มากกว่านี้ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถเผยแพร่ได้ถูกต้อง ควรตั้งทุนมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแพร่ไว้โดยเฉพาะ ควรจัดหาบุคลากรด้านการเผยแพร่เพิ่มเติม เริ่มสร้างทีมงานในกลุ่มพระเผยแพร่ด้วยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องอาจารย์ความประพฤติตลอดถึงฝ่ายปกครองก็ต้องดูแลพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด ควรมีการสนับสนุนการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาากกว่านี้ และในการเผยแพร่ควรการสอดแทรกวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในชนบทด้วย ควรให้อาจารย์พระรุ่นใหม่ ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ ควรมีเวทีสำหรับให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสแสดงธรรมบ้าง ควรมีการพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ให้ทันสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแพร่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่าง ๆ หรือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น^{๓๒}

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสภาโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธรูป ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่านักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอายุและระดับชั้นแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ๑) ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธรูป ปัญหา ได้แก่ บรรยายภาคในการสอนไม่ดีและเนื้อหาสาระของพระพุทธรูปไม่มีความชัดเจน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียนและเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชามากขึ้นด้วย ๒) ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ จอภาพเล็กไป สื่อเก่ามาก อุปกรณ์การสอนเก่า ไม่มีกิจกรรมให้ทำเลย ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเปลี่ยนจอภาพ

^{๓๒} พระณัฐพงษ์ สิริวิไล (ต้นศิริ), “บทบาทการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ให้ใหญ่ขึ้น ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ และจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น ๓) ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ พระสอนศีลธรรมบรรยายคำพูดตรงเกินไป ไม่ค่อยระมัดระวังคำพูด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมควรบรรยายธรรมให้สุภาพเรียบร้อยและเหมาะสมกับเด็ก มีความสำรวมกาย วาจา ใจมากขึ้นและควรสอนให้มีความสุขสนุกสนานมากขึ้น^{๑๑๓}

พระเทิดศักดิ์ สดตินโร (ศรีวิรัตน์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสังฆาธิการ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสังฆาธิการ พบว่า ปัจจัยด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (เทคนิค ๔) และปัจจัยด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสังฆาธิการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานทั้ง ๒ ข้อ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R^๒) ของสมการโครงสร้างนั้นพบว่าตัวแปรอิสระทั้งสองตัวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือพหุคูณสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสังฆาธิการได้ร้อยละ ๗๗

๒. ผลในการพัฒนารูปแบบ (Model) สมการโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสังฆาธิการ สรุปได้ว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (วิธีเทคนิค ๔) ประกอบด้วย ๑) สันตัสสนา ๒) สมาทปนา ๓) สมุตเตชนา ๔) สัมปหังสนาและการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย ๑) ไลน์ (Line) ๒) เฟซบุ๊ก (Facebook) ๓) ยูทูบ (YouTube) ๔) เว็บไซต์ (Website) ทั้งสองปัจจัยส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและองค์ประกอบของสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ประกอบด้วย ๑) ความรู้ (knowledge) ๒) ทักษะ (skill) ๓) คุณลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristics)

๓. เสนอรูปแบบ (Model) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสังฆาธิการสรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทคนิค ๔ วิธีๆ ที่มีส่งผลต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑. วิธีสมุตเตชนา ๒. สมาทปนา ๓. สัมปหังสนา ๔. สันตัสสนา ด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ทั้ง ๔ วิธีๆ ที่มีส่งผลต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑. เฟซบุ๊ก (Facebook) ๒. ไลน์ (Line) ๓. เว็บไซต์ (Website) ๔. ยูทูบ (YouTube) ด้านองค์ประกอบของสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สา

^{๑๑๓} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุภาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมคงคาวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

หรับพระสังฆาธิการตัวแปรที่ส่งผลเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑. ทักษะ (skill) ๒. ความรู้ (knowledge) ๓. คุณลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristics)^{๑๑๔}

พระมหาสนอง จำนัล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ประกอบด้วย ๖ หลักการ และ ๑๙ แนวทาง ดังนี้ หลักการมี ๖ หลัก ประกอบด้วย ความตระหนักในหน้าที่ หลักการเผยแผ่ศาสนาอย่างกว้างไกล การดำเนินงานด้านการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง สงเคราะห์ประชาชนทุกระดับ ความเป็นประโยชน์ต่อชีวิตชาตินี้ แสวงหาและสร้างกัลยาณมิตร แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี ๑๙ ประการ ประกอบด้วย ๑) การเปิดใจยอมรับฟังคำสอนของนักปราชญ์อื่นๆ ๒) การสอนแบบบรรยาย ๓) การถามตอบปัญหา ๔) การสนทนาปราศรัยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ๕) การสอนด้วยทฤษฎี ๔ส. คือ สันติสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา สัมปหังสนา ๖) การสอนด้วยปาฏิหาริย์ ๓ คืออิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนียปาฏิหาริย์ ๗) การเสนอคำสอนที่เป็นแก่นแท้ ๘) การประยุกต์/บูรณาการคำสอนขึ้นมาใหม่ ๙) คณะพระธรรมทูต ๑๐) การปฏิรูปและปฏิบัติ ๑๑) การแสดงพระธรรมเทศนา ๑๒) การปรับบุคลิกภาพตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ๑๓) การไปเยี่ยมบ้าน ๑๔) การปลูกปลูกบวญญ์กำลังใจ ๑๕) การปฏิบัติแบบเชิงรุก ๑๖) การเข้าหาผู้นำทางศาสนาการเมืองและเศรษฐกิจ ๑๗) การเจริญสัมพันธไมตรี ๑๘) การใช้ลุ่มแปด และ ๑๙) การที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำและทรงเป็นผู้สนับสนุน ส่วนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย กำหนดได้ ๑๙ ยุทธศาสตร์^{๑๑๕}

พระวิชัย ปญญารโ (แก้วบัวลา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสาวกนั้นเป็นการนำแบบอย่างของการดำรงชีวิตอันประเสริฐที่เรียกว่าพรหมจรรย์ ออกไปเผยแผ่แก่ประชาชนโดยมีเป้าหมาย คือ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก พระพุทธเจ้าตรัสว่าให้เผยแผ่ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ ไม่ใช่จะไปอ้อนวอนต่อเทวดาหรือไปขอพึ่งเทวดา เพราะเทวดาที่เป็นมิชฉาทิฎฐิก็มี ดังนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย วิธีการเผยแผ่ของพระสาวกก็เช่นกันเดียวกันกับพระพุทธเจ้า คือ การเริ่มต้นจากการสนทนากัน แล้วค่อยโน้มน้าวเข้าสู่หลักธรรมต่างๆตามสมควรแก่อุปนิสัยของแต่ละบุคคลเป็นลำดับ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระสัทธรรมยิ่งขึ้นไป มีการใช้ภาษาที่นุ่มนวล สละสลวยเหมาะสม ด้วยความตั้งใจสอนหรือเผยแผ่โดยเคารพ ตามหลักการสอน ๔ อย่าง คือ ๑) สันติสสนา

^{๑๑๔} พระเทิดศักดิ์ สดุดินโร (ศรีวิรัตน์), “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสังฆาธิการ”, วารสารมหาจุฬานาครทรรศ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๒) : ๘๓.

^{๑๑๕} พระมหาสนอง จำนัล, “การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

อธิบายความชัดเจนแจ่มแจ้ง ๒) สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงชวนคล้อยตามยอมรับและนำไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา การเร้าใจให้เกิดความแกล้วกล้า มีกำลังใจ ไม่ท้อต่อปัญหา ๔) สัมปหังสนา การชโลมใจให้เกิดความร่าเริงเบิกบานใจ เปี่ยมด้วยความหวัง^{๑๑๖}

พระมหาศักรยศรณ คุณปณฺโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท” ผลการวิจัยพบว่า

พุทธวิธีการสอนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อปลดปล่อยความเขลาหรือความมืดมัว เพื่อปลดปล่อยความประมาท เพื่อปลดปล่อยความเกียจคร้าน และเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติ การเผยแผ่ธรรมในแต่ละครั้งต้องประกอบไปด้วยวิธีการทั้ง ๔ ประการ คือ ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้วกล้า ร่าเริงดังต่อไปนี้

๑. สันทิสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา
๒. สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริง ให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติได้
๓. สมุตเตชนา เร้าใจให้แกล้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข่งขันมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จลงได้ไม่หวั่นต่อความเหนื่อยยาก
๔. สัมปหังสนา ชโลมใจให้แจ่มชื่น ร่าเริงเบิกบานพึงไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับการปฏิบัติ

พุทธวิธีการสอนที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกทั้งหลายได้รวบรวมไว้ในธรรมบท เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษานำเอาไปปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน พุทธวิธีการสอนในอรรถกถาธรรมบทเป็นหลักคำสอนที่มีความสำคัญกับสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อบุคคลได้ศึกษาหลักคำสอนที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทแล้วนำเอาไปปฏิบัติกับตนเอง พุทธวิธีการสอนในอรรถกถาธรรมบทจะช่วยให้บุคคลเป็นผู้มี ศีล สมาธิ ปัญญา ในการครองตนและช่วยให้สังคมเกิดความราบรื่นร่มเย็นและสงบสุข เป็นหลักธรรมคำสอนที่อำนวยความสะดวกให้ในปัจจุบันทันตาเห็น ประโยชน์นั้น ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข คือ เป็นผู้มีความมั่นคง มีชื่อเสียงเกียรติคุณได้รับการยกย่องโดยทั่วไป และมีความสุขตามสมควรแก่อัตภาพของตนเอง ความสำคัญของพุทธวิธี คือ ได้รู้หลักธรรมคำสอนที่เป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกายอันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่ายและมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน หากต้องการดับทุกข์ทางสังคมทรงสอนหลักประโยชน์เบื้องต้น คือ ศีล สมาธิ และปัญญา^{๑๑๗}

^{๑๑๖} พระวิชัย ปญฺญารโร (แก้วบัวลา), “ศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๑๗} พระมหาศักรยศรณ คุณปณฺโญ, “ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท”, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๘๒.

พระโยธกา ปุณณวโร (บุญมาวงษา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เรื่องสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมโกศาจารย์ และสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณเป็นหลักคำสอนที่แท้จริง ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่วนพระราชธรรมพุทโฆษาจารย์นั้นมีลีลาในการสอนประชาชนไปแนวมุ่งเน้นให้ผู้รับสารมีความรู้ที่ชัดเจนด้วย สันตสนา จึงสามารถชักจูงจิตใจให้ผู้สนใจใคร่ศึกษา ตามสันตสนาเกิดมีสติปลุกจิตใจให้ผู้ศึกษามีความมานะเข้มแข็งยิ่งขึ้นและผลงานของท่านทั้งสองจะมีผู้เข้าถึงได้น้อยเพราะต้องใช้ปัญญาในการพิจารณานิเทศ และพระมหาวิมลชัย นั้นมีลีลาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทาง สมุตเตชนา และสัมปหังสนา คือเน้นให้ผู้รับสารเกิดความรื่นเริงบันเทิงใจไปกับการรับรู้ข้อมูลพื้นฐานทางศาสนาด้วยการใช้คำสื่อสารที่ร่วมสมัยฟังแล้วเข้าใจง่าย และเข้าถึงได้ในทุกระดับของผู้ฟัง/รับสารซึ่งเป็นจุดเด่นของท่านทั้งสอง สรุปว่า สื่อบุคคล ๔ ท่านเป็นบุคคลสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เพราะท่านเหล่านั้นสามารถแก้วิกฤตของพุทธศาสนามาได้เสมอ โดยเฉพาะสมเด็จพระพุทโฆษาจารย์ ในกรณีธรรมกายและสันธโศก เป็นต้น^{๓๘}

พระสมุห์อำนาจ สุนทร (แช่อึ้ง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง พบว่า พระสงฆ์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทองโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๗)

๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมี อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่มี ที่ต่างกัน

๓) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ด้านสันตสนา พบว่า พระสงฆ์ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีจำนวนน้อย ประชาชนขาดความศรัทธาในพระสงฆ์ ที่ประพฤติผิดนิกาย ที่ได้เห็นจากสื่อต่างๆ พระสงฆ์ไม่มีวุฒิภาวะที่เหมาะสมในการชี้แจงหลักธรรม ด้านสมถาพบา พบว่า เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้ฟังขาดการใช้สื่อประกอบการบรรยายธรรม พระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาบางรูป ไม่มีเทคนิคการเผยแผ่ ไม่สามารถกระตุ้นหรือจูงใจความสนใจแก่ผู้ฟังได้ คณะสงฆ์ขาดการส่งเสริมพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่การเผยแผ่ ด้านสมุตเตชนา พบว่า พระสงฆ์ขาดคุณสมบัติ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่การเผยแผ่พระสงฆ์บางรูปขาดความ

^{๓๘} พระโยธกา ปุณณวโร (บุญมาวงษา), “วิเคราะห์เรื่องสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

เข้าใจในหลักธรรมไม่สามารถตอบปัญหาได้ ด้านสัมปหังสนา พบว่า สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่วิธีการเผยแผ่ล้าสมัยไม่ทันต่อเหตุการณ์ ภาษาที่ใช้ในแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกันทำให้การเผยแผ่เกิดความเข้าใจตาม เป็นต้น ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ด้านสันติสนา ควรจัดอบรมให้พระสงฆ์ มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมมากยิ่งขึ้น พระสงฆ์ต้องสร้างศรัทธา ความน่าเชื่อถือ ให้ประชาชนได้เห็น ด้านสมาทปนา ควรสร้างสื่อให้มากขึ้น ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์หันมาใช้สื่อประกอบการบรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่กลุ่มผู้ฟัง ด้านสมุตเตชนา จัดอบรมพระสงฆ์เพื่อเพิ่มคุณสมบัติ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดอบรมพระสงฆ์เพื่อเพิ่มความเข้าใจในบทบาทหน้าที่การเผยแผ่ ด้านสัมปหังสนา ควรปรับสถานที่ให้เหมาะสมกับการเผยแผ่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่นำมาประยุกต์^{๑๑๙}

พระอธิการสุรศักดิ์ สุขุมาล (คงเมือง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยเรื่องพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อเทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.42$, S.D.=0.628) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ดังนี้ ด้านสัมปหังสนา ($\bar{x}=3.48$, S.D.=0.567) ด้านสมาทปนา ($\bar{x}=3.42$, S.D.=0.703) ด้านสมุตเตชนา ($\bar{x}=3.41$, S.D.=0.688) และด้านสันติสนา ($\bar{x}=3.34$, S.D.=0.710) ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อเทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า พระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อเทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อเทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒๐}

^{๑๑๙} พระสมุห์อำนาจ สุขนโธ (แช่อึ้ง), “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๑๒๐} พระอธิการสุรศักดิ์ สุขุมาล (คงเมือง), “เทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

พระครูศรีสิทธิการ (สมใจ ธมฺมเวที) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ ของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าหลักพุทธธรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การสั่งสอนอนุสาสนี ปาฏิหาริย์ส่งเสริมให้เกิดแรงบันดาลใจประกอบด้วยสันตัสสนา คำสอนทำให้เกิดความเข้าใจชัดเจน สมารถปนา คำสอนทำให้เกิดความตั้งใจสมาทานปฏิบัติตาม สมุตเตชนา คำสอนทำให้เกิดความภูมิใจอาจ กล่าวหาญ สัมปหังสนา คำสอนทำให้จิตใจเกิดความร่าเริงแจ่มใส สำหรับทฤษฎีการจัดการเพื่อการบริหารการเผยแผ่ ได้แก่ การวางแผน การจัดโครงการการบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม ^{๑๒๑}

พระมหาวัชรชัย วชิรญาโณ (สอนศิริ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกตามหลักพุทธวิธีสำหรับ พระธรรมวิทยากร สถาบันส่งเสริมและเผยแผ่การพระศาสนาแห่งประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกตามหลักพุทธวิธีสำหรับพระธรรมวิทยากร สถาบันส่งเสริมและเผยแผ่การพระศาสนาแห่งประเทศไทย ทั้ง ๔ ด้าน พบว่าสภาพปัญหา ได้แก่ ๑) ด้านสันตัสสนา วิธีการสอนให้ผู้ฟังเข้าใจธรรมะหรือเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้อย่างแจ่มแจ้ง และสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตปัจจุบันได้จริง ๒) ด้านสมารถปนา มีความสามารถในการสอนที่ทำให้ผู้ฟังฉกคิดและเปลี่ยนทัศนคติที่ดีได้ ๓) ด้านสมุตเตชนา มีความเข้าใจสภาพจิตใจของผู้ฟังและสอนให้สอดคล้องตามสภาพของผู้ฟังได้ดี และ ๔) ด้านสัมปหังสนา มีความสามารถในการสอนที่ทำให้ผู้ฟังมีจิตใจผ่องใสและมีกำลังใจที่จะประกอบกิจธุระหน้าที่ต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ ๒. แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกตามหลักพุทธวิธีสำหรับพระธรรมวิทยากร สถาบันส่งเสริมและเผยแผ่การพระศาสนาแห่งประเทศไทย ๑) ด้านสันตัสสนา ผู้สอนต้องเข้าใจเนื้อหา เข้าใจบริบทของเนื้อหาอย่างชัดเจนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ๒) ด้านสมารถปนา ควรใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ เข้าใจเนื้อความได้ง่ายและชัดเจน ๓) ด้านสมุตเตชนา ควรจัดหาสื่ออุปกรณ์ที่สามารถช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้เรียน สร้างแรงจูงใจ ให้ความกระตือรือร้น และมีกำลังใจ และ ๔) ด้านสัมปหังสนา ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียนให้เขามีความภูมิใจในตัวเองและนำหลักธรรมที่มีความเหมาะสมกับวัยผู้เรียน มีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและตรงประเด็น มีการปรับวิธีการสอนให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ ^{๑๒๒}

^{๑๒๑} พระครูศรีสิทธิการ (สมใจ ธมฺมเวที), “รูปแบบการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๑๒๒} พระมหาวัชรชัย วชิรญาโณ (สอนศิริ), “การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกตามหลักพุทธวิธีสำหรับ พระธรรมวิทยากร สถาบันส่งเสริมและเผยแผ่การพระศาสนาแห่งประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

พระวิชัย ปณฺณารโ (แก้วบัวลา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสาวกนั้นเป็นการนำแบบอย่างของการดำรงชีวิตอันประเสริฐที่เรียกว่าพรหมจรรย์ ออกไปเผยแผ่แก่ประชาชนโดยมีเป้าหมาย คือ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก พระพุทธเจ้าตรัสว่าให้เผยแผ่ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ ไม่ใช่จะไปอ้อนวอนต่อเทวดาหรือไปขอพึ่งเทวดาที่เป็นมิฉาภิภูมิจึงมี ดังนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย วิธีการเผยแผ่ของพระสาวกก็เช่นกันเดียวกันกับพระพุทธเจ้า คือ การเริ่มต้นจากการสนทนากัน แล้วค่อยโน้มน้าวเข้าสู่หลักธรรมต่าง ๆ ตามสมควรแก่อุปนิสัยของแต่ละบุคคลเป็นลำดับ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระสัทธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป มีการใช้ภาษาที่นุ่มนวล สละสลวย เหมาะสม ด้วยความตั้งใจสอนหรือเผยแผ่โดยเคารพตามหลักการสอน ๔ อย่าง คือ ๑) สันติสนทนา อธิบายความชัดเจนแจ่มแจ้ง ๒) สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงชวนคล้อยตามยอมรับและนำไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา การเร้าใจให้เกิดความแกล้วกล้า มีกำลังใจ ไม่ท้อต่อปัญหา ๔) สัมปหังสนา การขโลมใจให้เกิดความร่าเริงเบิกบานใจ เปี่ยมด้วยความหวัง ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนามี ๓ อย่างคือ ๑) อิทธิปาฏิหาริย์ คือ ฤทธิ์ทางใจที่เป็นอัศจรรย์ เช่น การใช้เวทย์มนต์คาถาได้ ๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ การทลายใจคนอื่นได้ ๓) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือ คำสอนที่เป็นอัศจรรย์ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับดวงจิต คือ สรรวมตั้งจิตให้เป็นสมาธิเพื่อเป็นบาทฐานของสมถะและวิปัสสนาญาณ เข้าสู่สภาวะธรรมอันมีปิติ ๕ เป็นต้น จึงจะบรรลุเข้าถึงอารมณ์ของฌานจริง ๆ อารมณ์ของรูปฌานจริง ๆ อารมณ์ของรูปฌานนั้นท่านให้ฝึกฝนบ้างใช้คาถาปริกรรมบ้างสุดแท้แต่อุปนิสัยของผู้ที่ได้สั่งสมบำเพ็ญมาในอดีต^{๑๒๓}

สรุปได้ว่า เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสาวกนั้นเป็นการนำแบบอย่างของการดำรงชีวิตอันประเสริฐที่เรียกว่าพรหมจรรย์ ออกไปเผยแผ่แก่ประชาชนโดยมีเป้าหมาย คือ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย การเผยแผ่ธรรมในแต่ละครั้งต้องชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้วกล้า ร่าเริง ประกอบไปด้วยวิธีการทั้ง ๔ ประการ คือ ๑) สันติสนทนา อธิบายความชัดเจนแจ่มแจ้ง ๒) สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงชวนคล้อยตามยอมรับและนำไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา การเร้าใจให้เกิดความแกล้วกล้า มีกำลังใจ ไม่ท้อต่อปัญหา ๔) สัมปหังสนา การขโลมใจให้เกิดความร่าเริงเบิกบานใจ เปี่ยมด้วยความหวัง หลักธรรมคำสอนที่เป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกายอันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่ายและมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน หากต้องการดับทุกข์ทางสังคมทรงสอนหลักประโยชน์เบื้องต้น คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

^{๑๒๓} พระวิชัย ปณฺณารโ (แก้วบัวลา), “ศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระสมุห์สมหวัง ยุติโก (สุวรรณคร)	พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($x = ๒.๙๘$)
พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (ตันศิริ)	บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานครพบว่า พระสงฆ์มีการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($x = ๓.๕๗$)
พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อสุกาโร)	ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมคงคาวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน
พระเทิดศักดิ์ สดุดินโร (ศรีวิรัตน์)	ปัจจัยด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (เทคนิค ๔) และปัจจัยด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อสมรรถนะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสงฆ์สาธุการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน
พระมหาสนอง จำนัล	รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ประกอบด้วย ๖ หลักการ และ ๑๙ แนวทาง
พระวิชัย ปญญารโ (แก้วบัวลา)	วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสาวกนั้นเป็นการนำแบบอย่างของการดำรงชีวิตอันประเสริฐที่เรียกว่าพรหมจรรย์ ออกไปเผยแผ่แก่ประชาชนโดยมีเป้าหมาย คือ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
พระมหาศักรินทร์ คุณปญโญ	การเผยแผ่ธรรมในแต่ละครั้งต้องประกอบไปด้วยวิธีการทั้ง ๔ ประการ คือ ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ ไร้ให้กลัว ปลุกให้รู้แจ้ง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กลัวกลัว ไร้รู้แจ้ง
พระโยธกา ปุญญวิโส (บุญมาวงษา)	สื่อบุคคล ๔ ท่านเป็นบุคคลสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เพราะท่านเหล่านั้นสามารถแก้วิกฤตของพุทธศาสนามาได้เสมอ โดยเฉพาะสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในกรณีธรรมกายและสันติอโศก เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๑๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ต่อ)

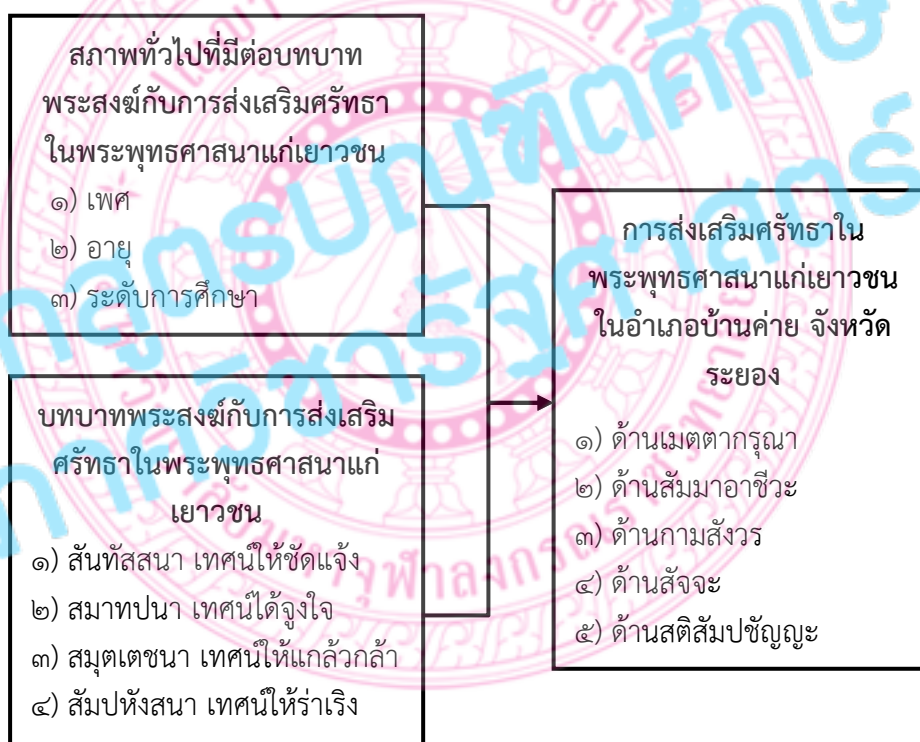
นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระสมุห์อำนาจ สุคนธ์ (เชียงใหม่)	พระสงฆ์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทองโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($x=๓.๓๗$) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้
พระอธิการสุรศักดิ์ สุขมาโล (คงเมือง)	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อเทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕
พระครูศรีสิทธิการ (สมใจ ธรรมเวที)	การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ส่งเสริมแรงบันดาลใจด้วยสันติสนา เกิดความเข้าใจชัดเจน สมาทปนา ปฏิบัติตาม สมุตเตชนาความภูมิอาจกล้าหาญ สัมปหังสนา
พระมหาวัชรชัย วชิรญาณ (สอนศิริ)	แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกตามหลักพุทธวิธีสำหรับพระธรรมวิทยากร สถาบันส่งเสริมและเผยแผ่การพระศาสนาแห่งประเทศไทย ๑) ด้านสันติสนา ผู้สอนต้องเข้าใจเนื้อหา ๒) ด้านสมาทปนา ควรใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ๓) ด้านสมุตเตชนา ควรจัดหาสื่อสร้างแรงจูงใจ ให้มีความกระตือรือร้น ๔) ด้านสัมปหังสนา ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เฟลิดเฟลิน ไม่ให้ตึงเครียด
พระวิชัย ปญญารโ (แก้วบัวลา)	การใช้ภาษาที่นุ่มนวล สละสลวย เหมาะสม ด้วยความตั้งใจสอนหรือเผยแผ่โดยเคารพตามหลักการสอน ๔ อย่าง คือ ๑) สันติสนา อธิบายความชัดเจนแจ่มแจ้ง ๒) สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงชวนคล้อยตามยอมรับ และนำไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา การเข้าใจให้เกิดความกลัวกลัว มีกำลังใจ ไม่ท้อต่อปัญหา ๔) สัมปหังสนา การขโลมใจให้เกิดความร่าเริงเบิกบานใจ เปี่ยมด้วยความหวัง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยสามารถสรุปแผนกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา
๒. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธา แบบออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) สันติสนา เทศน์ให้ชัดแจ้ง ๒) สมาทปนา เทศน์ได้ใจ ๓) สมุตเตชนา เทศน์ให้แก้แล้วกล้า ๔) สัมปหังสนา เทศน์ให้รำเริง^{๑๒๔}
๓. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนด้วยเบญจศีล ๕ ประการ ได้แก่ ๑) เมตตากรุณา ๒) สัมมาอาชีวะ ๓) กามสังวร ๔) สัจจะ ๕) สติสัมปชัญญะ^{๑๒๕}

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๕๑.

^{๑๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประชาชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๙.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ๑) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๓.๑. รูปแบบการวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อประเมินสภาพ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และ เพื่อให้เกิดการอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร ได้แก่ เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๗๔๖ คน^๑

๒. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัย โดยทำการสุ่มจากจำนวน เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๗๔๖ คน โดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่^๒ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด ๔๓๙ รูป เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$\text{แทนค่าในสูตร} \quad n = \frac{746}{1 + 746(0.05)^2}$$

$$n = \frac{746}{1 + 746(0.0025)}$$

$$n = \frac{746}{2.87}$$

$$n = 260$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๖๐ คน

๓. วิธีสุ่มตัวอย่าง

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๒๖๐ คน ข้างต้นผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสมของประชากรแต่ละวัด โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ดังนี้

^๑ โรงเรียนบ้านค่าย, ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านค่าย ปีการศึกษา ๒๕๖๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : shorturl.at/fNRZ3 [๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^๒ พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, (พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๕๑.

$$n = \frac{nN}{N^1}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
 N = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม
 N^1 = จำนวนประชากรทั้งหมด

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสานงานกับ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เพื่อขออนุญาตในการดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จาก เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านค่าย ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	ระดับชั้น	จำนวนประชากร (คน)	สัดส่วน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
๑	มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๒๗๔	$\frac{274 \times 274}{746}$	๙๕
๒	มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๒๕๗	$\frac{257 \times 274}{746}$	๙๐
๓	มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๒๑๕	$\frac{215 \times 274}{746}$	๗๕
รวมกลุ่มประชากร		๗๔๖	รวมกลุ่มตัวอย่าง	๒๖๐

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข จำนวน ๕ ท่าน

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๙. รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

ข. ลักษณะการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งแบบออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง รวมทั้งหมด ๔๕ ข้อ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท (Likert Scale)^๓ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	มากที่สุด
๔	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	มาก
๓	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	ปานกลาง
๒	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	น้อย
๑	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑) การวิเคราะห์ความตรงเชิงพินิจ (Face validity) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence)^๔ โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๐.๖ - ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน

^๓ Likert Rensis, "The Method of Constructing and Attitude Scale", Reading in **Attitude Theory and Measurement**, Fishbein, Matin, Ed. (New York: Wiley & Son, 1967), pp. 90-95.

^๔ สุรีย์ ศิริโกการภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย หรือพื้นที่ในการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ อำเภอปลวกแดง เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๕ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติได้ค่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try out) ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๒๗ แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงสามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจาก หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง. ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือ เพื่อขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๖๐ ชุด และดำเนินการแจกด้วยตนเองและรับกลับคืนด้วยตนเอง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด ๒๖๐ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐% ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบความถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เพื่อทำการคำนวณค่าสถิติต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

^๕ Cronbach, L.J., *Essentials of Psychological Testing*, 3rd ed, (New York: Harper & Row, 1974), pp. 55-100.

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มประชากรตัวอย่าง และพรรณนาความเป็นไปได้ของ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยสถิติดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒. ระดับการปฏิบัติของประชากรต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แต่ละหัวข้อคำถามในแบบสอบถาม โดยมีเกณฑ์พิจารณาให้ค่าเฉลี่ย^๖ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๑ - ๕.๐๐	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๑ - ๔.๕๐	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๑ - ๓.๕๐	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๑ - ๒.๕๐	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๕๐	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ	น้อยที่สุด

๓. ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยทำการรวบรวมจากแบบสอบถามแล้วจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๔. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง หรือ ตาราง

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๙ รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๒ รูปหรือคน

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา / นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระครูปริยัติสุวัฒนารณ, ดร.,	เจ้าคณะตำบลทับมา เจ้าอาวาสวัดทับมา
๒	พระครูสังฆวิสุทธิคุณ, ดร.,	เจ้าคณะตำบลมาบตาบ่ง เจ้าอาวาสวัดขากผักกูด

^๖ สีน พันธุ์พนิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุฬนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙๒.

กลุ่มที่ ๒ พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๒ รูป

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา / นามสกุล	ตำแหน่ง
๓	พระอธิการลำยอง อนุคโณ,	เจ้าอาวาสวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
๔	พระประวิทย์ โชติธมโม,	ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๓ ผู้บริหารโรงเรียนหรือครูอาจารย์ผู้สอน จำนวน ๓ คน

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา / นามสกุล	ตำแหน่ง
๕	ดร.ดำรงค์ ศรีอร่าม	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง,
๖	นายวัชรพงษ์ สุขเสงี่ยม,	อาจารย์โรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
๗	นางสาวคุณัญญา ชำนาญ,	อาจารย์โรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๔ เยาวชนหรือนักเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๒ คน

ลำดับที่	ชื่อ-ฉายา / นามสกุล	ตำแหน่ง
๘	นายอาชิ แผ่นสุวรรณ,	ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
๙	นางสาวธนัญชนก ธรรมเกสร	ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) โดยศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ใน ๓ ประเด็น ดังนี้

- ๑) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒. ทำการนัดวัน เวลาและสถานที่กับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔. นำข้อมูลดิบที่ได้ มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

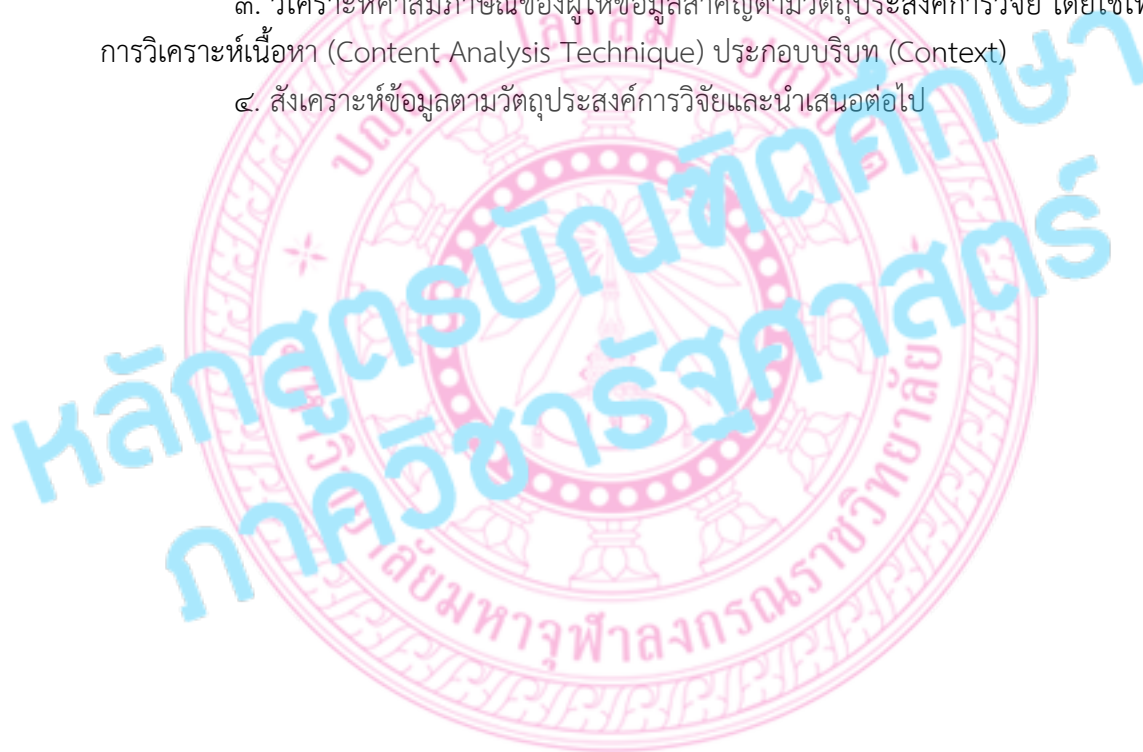
ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการ ดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

๒. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น แล้วเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๓. วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

๔. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จคนในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอมีดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๔.๔ องค์ความรู้

๔.๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๔.๒ องค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๖๐ คน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถามของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

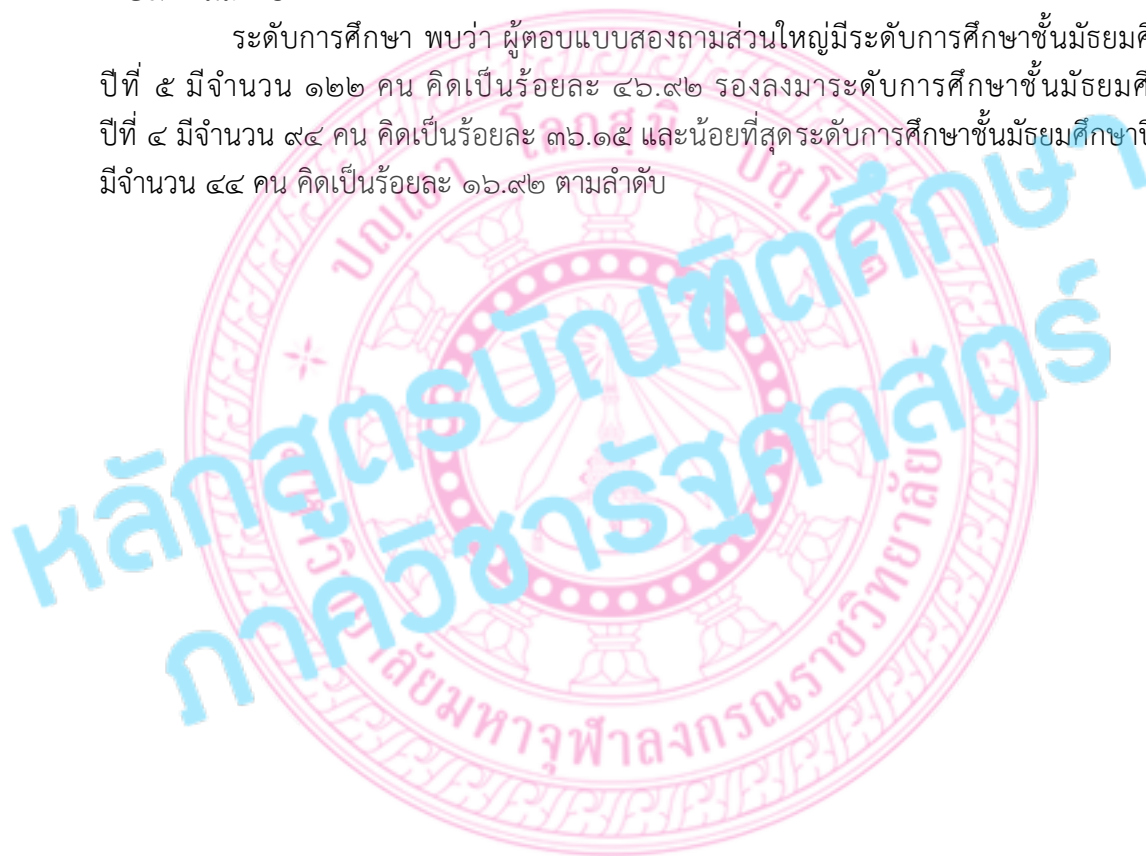
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๙๖	๓๖.๙๒
	หญิง	๑๖๔	๖๓.๐๘
	รวม	๒๖๐	๑๐๐.๐๐
อายุ	๑๕ ปี	๓๖	๑๓.๘๕
	๑๖ ปี	๑๐๖	๔๐.๗๗
	๑๗ ปี	๙๘	๓๗.๖๙
	๑๘ ปีขึ้นไป	๒๐	๗.๖๙
	รวม	๒๖๐	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๙๔	๓๖.๑๕
	มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๒๒	๔๖.๙๒
	มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔๔	๑๖.๙๒
	รวม	๒๖๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐๘ รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๙๒

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๑๖ ปี มีจำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๗๗ รองลงมามีอายุ ๑๗ ปี มีจำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๖๙ ถัดมามีอายุ ๑๕ ปี มีจำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘๕ และน้อยที่สุดมีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๙ ตามลำดับ

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีจำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๙๒ รองลงมา ระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีจำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๑๕ และน้อยที่สุดระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีจำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๒ ตามลำดับ

๔.๑.๒ ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ๒) ด้านการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ดังนี้

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒) ด้านสมานพนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตตนา เฝ้าใจให้อาจหาญ แก่ลั่วกล้า ๔) ด้านสัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยภาพรวม

(n=๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา แก่เยาวชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) ด้านสันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด	๔.๑๗	๐.๔๙๔	มาก
๒) ด้านสมานพนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ	๔.๑๔	๐.๔๘๕	มาก
๓) ด้านสมุตเตตนา เฝ้าใจให้อาจหาญ แก่ลั่วกล้า	๔.๑๘	๐.๔๓๓	มาก
๔) ด้านสัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง	๔.๑๕	๐.๔๗๓	มาก
รวม	๔.๑๖	๐.๓๘๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๔.๑๖, S.D.=๐.๓๘๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- ๑) สมุตเตตนา เฝ้าใจให้อาจหาญ แก่ลั่วกล้า ($\bar{X}$ =๔.๑๘, S.D.=๐.๔๓๓)
- ๒) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ($\bar{X}$ =๔.๑๗, S.D.=๐.๔๙๔)
- ๓) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ($\bar{X}$ =๔.๑๕, S.D.=๐.๔๗๓)
- ๔) สมานพนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ($\bar{X}$ =๔.๑๔, S.D.=๐.๔๘๕)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์
กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด
(n=๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน	ระดับความเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์สอนหรือบรรยายธรรมได้ละเอียดชัดเจน	๔.๑๗	๐.๗๒๔	มาก
๒) พระอาจารย์อธิบายหลักธรรมเข้าใจง่าย ชัดเจน	๔.๒๑	๐.๖๗๓	มาก
๓) พระอาจารย์สามารถชี้แจงและอธิบายคำศัพท์ทาง พระพุทธศาสนาได้อย่างเข้าใจง่าย	๔.๑๓	๐.๗๑๖	มาก
๔) พระอาจารย์มีการบูรณาการหลักธรรมกับการใช้ใน ชีวิตประจำวัน	๔.๑๓	๐.๗๐๔	มาก
๕) พระอาจารย์สามารถยกตัวอย่างให้เห็นตามความเป็น จริงได้ดี	๔.๒๓	๐.๖๘๓	มาก
รวม	๔.๑๗	๐.๔๙๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{X}=๔.๑๗$, S.D.=๐.๔๙๔) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก
ไปหาน้อย ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์สามารถยกตัวอย่างให้เห็นตามความเป็นจริงได้ดี ($\bar{X}=๔.๒๓$, S.D.=
๐.๖๘๓)
- ๒) พระอาจารย์อธิบายหลักธรรมเข้าใจง่าย ชัดเจน ($\bar{X}=๔.๒๑$, S.D.=๐.๖๗๓)
- ๓) พระอาจารย์สอนหรือบรรยายธรรมได้ละเอียดชัดเจน ($\bar{X}=๔.๑๗$, S.D.=๐.๗๒๔)
- ๔) พระอาจารย์สามารถชี้แจงและอธิบายคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเข้าใจง่าย
($\bar{X}=๔.๑๓$, S.D.=๐.๗๑๖)
- ๕) พระอาจารย์มีการบูรณาการหลักธรรมกับการใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=๔.๑๓$, S.D.=
๐.๗๐๔)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์
กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสมาทปนา ชวนให้อยากรับ
เอาไปปฏิบัติ

(n=๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความรู้สึกศรัทธาใน พระพุทธศาสนา	๔.๐๐	๐.๗๐๓	มาก
๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนยึดเอาหลักธรรมกลับไปใช้ ในชีวิตประจำวัน	๔.๐๘	๐.๖๒๕	มาก
๓) พระอาจารย์สอนให้เกิดความเชื่อในหลักธรรมที่ ประกอบด้วยเหตุและผล	๔.๒๓	๐.๖๘๘	มาก
๔) พระอาจารย์สามารถสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญ ของศาสนาและนำไปปฏิบัติ	๔.๒๑	๐.๗๐๑	มาก
๕) พระอาจารย์ใช้คำพูดคำสอนที่ชวนฟังและเข้าใจง่าย	๔.๒๐	๐.๗๑๑	มาก
รวม	๔.๑๔	๐.๔๘๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก
($\bar{X}=๔.๑๔, S.D.=๐.๔๘๕$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก
ไปหาน้อย ดังนี้

๑) พระอาจารย์สอนให้เกิดความเชื่อในหลักธรรมที่ประกอบด้วยเหตุและผล ($\bar{X}=๔.๒๓$,
S.D.=๐.๖๘๘)

๒) พระอาจารย์สามารถสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญของศาสนาและนำไปปฏิบัติ
($\bar{X}=๔.๒๑, S.D.=๐.๗๐๑$)

๓) พระอาจารย์ใช้คำพูดคำสอนที่ชวนฟังและเข้าใจง่าย ($\bar{X}=๔.๒๐, S.D.=๐.๗๑๑$)

๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนยึดเอาหลักธรรมกลับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=๔.๐๘$,
S.D.=๐.๖๒๕)

๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความรู้สึกศรัทธาในพระพุทธศาสนา ($\bar{X}=๔.๐๐$,
S.D.=๐.๗๐๓)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์
กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสมุตเตชนา เร้าใจให้อาจ
หาญ

(n=๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความพยายามในหลัก เบญจธรรมกลับไปปฏิบัติตาม	๔.๐๕	๐.๖๖๒	มาก
๒) พระอาจารย์สอนให้เห็นถึงโทษและอยากนำไปปรับปรุง แก้ไข	๔.๒๘	๐.๖๑๘	มาก
๓) พระอาจารย์สอนให้เห็นถึงประโยชน์จากการระเว้น อบายมุขต่าง ๆ	๔.๒๓	๐.๖๗๕	มาก
๔) พระอาจารย์สอนให้นำเอาหลักธรรมประยุกต์แก้ปัญหา ในชีวิต	๔.๑๙	๐.๖๘๖	มาก
๕) พระอาจารย์มีกลยุทธ์ในการสร้างกำลังใจให้นักเรียน	๔.๑๕	๐.๗๒๔	มาก
รวม	๔.๑๘	๐.๔๓๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{X}=๔.๑๘, S.D.=๐.๔๓๓$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจาก
มากไปหาน้อย ดังนี้

๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความพยายามในหลักเบญจธรรมกลับไปปฏิบัติตาม
($\bar{X}=๔.๐๕, S.D.=๐.๖๖๒$)

๒) พระอาจารย์สอนให้เห็นถึงโทษและอยากนำไปปรับปรุงแก้ไข ($\bar{X}=๔.๒๘, S.D.=$
 ๐.๖๑๘)

๓) พระอาจารย์สอนให้เห็นถึงประโยชน์จากการระเว้นอบายมุขต่าง ๆ ($\bar{X}=๔.๒๓, S.D.=$
 ๐.๖๗๕)

๔) พระอาจารย์สอนให้นำเอาหลักธรรมประยุกต์แก้ปัญหาในชีวิต ($\bar{X}=๔.๑๙, S.D.=$
 ๐.๖๘๖)

๕) พระอาจารย์มีกลยุทธ์ในการสร้างกำลังใจให้นักเรียน ($\bar{X}=๔.๑๕, S.D.=๐.๗๒๔$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์
กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสัมพันธสนา ปลอดภัย
ให้สดชื่นร่าเริง

(n=๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์มีลีลาการสอนสนุกและสอดแทรกธรรมะได้ อย่างดี	๔.๐๗	๐.๗๑๖	มาก
๒) นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วรู้สึกสนุกเพลิดเพลินไป กับการสอนนั้น	๔.๒๒	๐.๖๗๕	มาก
๓) นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความอยากรู้เรื่อง พระพุทธศาสนามากขึ้น	๔.๑๙	๐.๗๐๘	มาก
๔) นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความผ่อนคลาย ความฟุ้งซ่านลำคาญ	๔.๑๐	๐.๗๓๐	มาก
๕) นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดกำลังใจในการใช้ ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรม	๔.๑๙	๐.๖๙๑	มาก
รวม	๔.๑๕	๐.๔๗๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ด้านสมุตเตชนา เร้าใจให้อาหาญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{X}=๔.๑๘, S.D.=๐.๔๓๓$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจาก
มากไปหาน้อย ดังนี้

๑) นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วรู้สึกสนุกเพลิดเพลินไปกับการสอนนั้น ($\bar{X}=๔.๒๒$,
S.D.=๐.๖๗๕)

๒) นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความอยากรู้เรื่องพระพุทธศาสนามากขึ้น
($\bar{X}=๔.๑๙, S.D.=๐.๗๐๘$)

๓) นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดกำลังใจในการใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรม
($\bar{X}=๔.๑๙, S.D.=๐.๖๙๑$)

๔) นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความผ่อนคลายความฟุ้งซ่านลำคาญ ($\bar{X}=๔.๑๐$,
S.D.=๐.๗๓๐)

๕) พระอาจารย์มีลีลาการสอนสนุกและสอดแทรกธรรมะได้อย่างดี ($\bar{X}=๔.๐๗$,
S.D.=๐.๗๑๖)

๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านเมตตากรุณา ๒) ด้านสัมมาอาชีวะ ๓) ด้านกามสังวร ๔) ด้านสัจจะ ๕) ด้านสติสัมปชัญญะ ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม

(n=๒๖๐)

การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) ด้านเมตตากรุณา	๔.๓๓	๐.๔๔๘	มาก
๒) ด้านสัมมาอาชีวะ	๔.๓๕	๐.๔๗๒	มาก
๓) ด้านกามสังวร	๔.๒๗	๐.๔๘๑	มาก
๔) ด้านสัจจะ	๔.๓๑	๐.๔๕๘	มาก
๕) ด้านสติสัมปชัญญะ	๔.๓๕	๐.๔๖๑	มาก
รวม	๔.๓๒	๐.๓๗๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๓๒, S.D.=๐.๓๗๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- ๑) ด้านสัมมาอาชีวะ ($\bar{X}=๔.๓๕, S.D.=๐.๔๗๒$)
- ๒) ด้านสติสัมปชัญญะ ($\bar{X}=๔.๓๕, S.D.=๐.๔๖๑$)
- ๓) ด้านเมตตากรุณา ($\bar{X}=๔.๓๓, S.D.=๐.๔๔๘$)
- ๔) ด้านสัจจะ ($\bar{X}=๔.๓๑, S.D.=๐.๔๕๘$)
- ๕) ด้านกามสังวร ($\bar{X}=๔.๒๗, S.D.=๐.๔๘๑$)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตา
กรุณา

(n=๒๖๐)

การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับความเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์สอนนักเรียนรู้จักให้อภัยกัน	๔.๒๓	๐.๖๗๐	มาก
๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	๔.๓๕	๐.๖๒๐	มาก
๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน	๔.๓๖	๐.๖๕๒	มาก
๔) พระอาจารย์สอนให้รู้จักการไม่เบียดเบียนผู้อื่น	๔.๓๕	๐.๖๔๘	มาก
๕) พระอาจารย์สอนให้เมตตาทุกสัตว์ทั้งหลาย	๔.๓๖	๐.๖๔๕	มาก
รวม	๔.๓๓	๐.๔๔๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา
แก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากรุณา โดยรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.448) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก
ไปหาน้อย ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.652)
- ๒) พระอาจารย์สอนให้เมตตาทุกสัตว์ทั้งหลาย ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.645)
- ๓) พระอาจารย์สอนให้รู้จักการไม่เบียดเบียนผู้อื่น ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.648)
- ๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.620)
- ๕) พระอาจารย์สอนนักเรียนรู้จักให้อภัยกัน ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.670)

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้าน
สัมมาอาชีวะ

(n=๒๖๐)

การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต	๔.๓๐	๐.๖๕๘	มาก
๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตนเอง	๔.๓๕	๐.๖๖๘	มาก
๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความรับผิดชอบ	๔.๓๖	๐.๖๙๒	มาก
๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่คดโกงผู้อื่น	๔.๓๘	๐.๖๖๗	มาก
๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักพอเพียง	๔.๓๕	๐.๖๔๙	มาก
รวม	๔.๓๕	๐.๔๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา
แก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ อยู่ในระดับมาก
($\bar{X}=๔.๓๕, S.D.=๐.๔๗๒$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไป
หาน้อย ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่คดโกงผู้อื่น ($\bar{X}=๔.๓๘, S.D.=๐.๖๖๗$)
- ๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความรับผิดชอบ ($\bar{X}=๔.๓๖, S.D.=๐.๖๙๒$)
- ๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตนเอง ($\bar{X}=๔.๓๕, S.D.=๐.๖๖๘$)
- ๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักพอเพียง ($\bar{X}=๔.๓๕, S.D.=๐.๖๔๙$)
- ๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X}=๔.๓๐, S.D.=๐.๖๕๘$)

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร
(n=๒๖๐)

การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักรักตัวเอง	๔.๓๕	๐.๗๑๖	มาก
๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความรักอย่างถูกต้อง	๔.๒๓	๐.๖๗๕	มาก
๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักโทษของกามคุณ	๔.๒๓	๐.๖๕๖	มาก
๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องของ ความรักในวัยเรียนอย่างเหมาะสม	๔.๒๖	๐.๖๗๖	มาก
๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้การสำรวมในกามคุณ	๔.๒๘	๐.๖๖๙	มาก
รวม	๔.๒๗	๐.๔๘๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๒๗, S.D.=๐.๔๘๑$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักรักตัวเอง ($\bar{X}=๔.๓๕, S.D.=๐.๗๑๖$)
- ๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้การสำรวมในกามคุณ ($\bar{X}=๔.๒๘, S.D.=๐.๖๖๙$)
- ๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องของความรักในวัยเรียนอย่างเหมาะสม ($\bar{X}=๔.๒๖, S.D.=๐.๖๗๖$)
- ๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความรักอย่างถูกต้อง ($\bar{X}=๔.๒๓, S.D.=๐.๖๗๕$)
- ๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักโทษของกามคุณ ($\bar{X}=๔.๒๓, S.D.=๐.๖๕๖$)

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ

(n=๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนพูดแต่ความจริง	๔.๒๕	๐.๖๔๒	มาก
๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเห็นโทษของการพนดปด	๔.๓๒	๐.๖๕๓	มาก
๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนพูดจาไพเราะ	๔.๓๕	๐.๕๙๙	มาก
๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนรักษาคำพูด	๔.๒๗	๐.๖๙๕	มาก
๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่พูดทำร้ายจิตใจเพื่อน	๔.๓๔	๐.๖๕๙	มาก
รวม	๔.๓๑	๐.๕๕๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ โดยรวมอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{X}=4.31, S.D.=0.558$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับ
จากมากไปหาน้อย ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนพูดจาไพเราะ ($\bar{X}=4.35, S.D.=0.599$)
- ๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่พูดทำร้ายจิตใจเพื่อน ($\bar{X}=4.34, S.D.=0.659$)
- ๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเห็นโทษของการพนดปด ($\bar{X}=4.32, S.D.=0.653$)
- ๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนรักษาคำพูด ($\bar{X}=4.27, S.D.=0.695$)
- ๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนพูดแต่ความจริง ($\bar{X}=4.25, S.D.=0.642$)

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้าน
สถิติสัมพัทธ์

(n=๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสติในการเรียน	๔.๓๕	๐.๖๘๙	มาก
๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน	๔.๓๘	๐.๖๒๕	มาก
๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนใช้เหตุผลในการตัดสินใจ	๔.๓๑	๐.๖๔๕	มาก
๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีมารยาทที่ดีงาม	๔.๓๗	๐.๖๗๗	มาก
๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนคิดอย่างรอบคอบก่อนลงมือ ทำงาน	๔.๓๖	๐.๖๕๗	มาก
รวม	๔.๓๕	๐.๕๖๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริม
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสถิติสัมพัทธ์ โดยรวมอยู่
ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๓๕, S.D.=๐.๕๖๑$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดย
เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- ๑) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสติในการเรียน ($\bar{X}=๔.๓๕, S.D.=๐.๖๘๙$)
- ๒) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน ($\bar{X}=๔.๓๘, S.D.=๐.๖๒๕$)
- ๓) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ($\bar{X}=๔.๓๑, S.D.=๐.๖๔๕$)
- ๔) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีมารยาทที่ดีงาม ($\bar{X}=๔.๓๗, S.D.=๐.๖๗๗$)
- ๕) พระอาจารย์สอนให้นักเรียนคิดอย่างรอบคอบก่อนลงมือทำงาน ($\bar{X}=๔.๓๖, S.D.=๐.๖๕๗$)

๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตามรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ เยาวชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเพศ

(n = ๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริม ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	เพศ				t	sig
	ชาย		หญิง			
	๙๖ คน		๑๖๔ คน			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑) ด้านเมตตากรุณา	๔.๓๓	๐.๔๑๘	๔.๓๓	๐.๔๖๖	๐.๐๙๒	๐.๙๒๗
๒) ด้านสัมมาอาชีวะ	๔.๓๐	๐.๔๓๐	๔.๓๘	๐.๔๙๓	-๑.๒๖๙	๐.๒๐๕
๓) ด้านกามสังวร	๔.๓๐	๐.๕๐๑	๔.๓๐	๐.๕๐๑	-๑.๑๖๙	๐.๒๔๔
๔) ด้านสัจจะ	๔.๒๘	๐.๔๘๗	๔.๓๒	๐.๔๔๒	-๐.๕๙๓	๐.๕๕๔
๕) ด้านสติสัมปชัญญะ	๔.๓๗	๐.๔๖๑	๔.๓๕	๐.๔๖๒	๐.๓๔๓	๐.๗๓๒
รวม	๔.๓๐	๐.๓๗๗	๔.๓๓	๐.๓๗๗	-๐.๖๕๔	๐.๕๑๓

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม พบว่า เยาวชนที่มีเพศต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ เยาวชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ

(n = ๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง		SS	DF	MS	F	Sig.
๑) ด้านเมตตากรุณา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๕๖	๓	๐.๒๑๙	๑.๐๙๑	๐.๓๕๔
	ภายในกลุ่ม	๕๑.๓๑๐	๒๕๖	๐.๒๐๐		
	รวม	๕๑.๙๖๖	๒๕๙			
๒) ด้านสัมมาอาชีวะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๘๕	๓	๐.๒๙๕	๑.๓๓๒	๐.๒๖๔
	ภายในกลุ่ม	๕๖.๗๐๔	๒๕๖	๐.๒๒๒		
	รวม	๕๗.๕๘๙	๒๕๙			
๓) ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๗๐	๓	๐.๓๙๐	๑.๖๙๙	๐.๑๖๘
	ภายในกลุ่ม	๕๘.๗๗๒	๒๕๖	๐.๒๓๐		
	รวม	๕๙.๙๔๑	๒๕๙			
๔) ด้านสัจจะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๙๙	๓	๐.๑๓๓	.๖๓๐	๐.๕๙๖
	ภายในกลุ่ม	๕๔.๐๓๔	๒๕๖	๐.๒๑๑		
	รวม	๕๔.๔๓๒	๒๕๙			
๕) ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๔๖	๓	๐.๑๘๒	๐.๘๕๗	๐.๔๖๔
	ภายในกลุ่ม	๕๔.๔๒๐	๒๕๖	๐.๒๑๓		
	รวม	๕๔.๙๖๖	๒๕๙			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๔๕	๓	๐.๐๑๕	๐.๑๐๖	๐.๙๕๗
	ภายในกลุ่ม	๓๖.๖๒๖	๒๕๖	๐.๑๔๓		
	รวม	๓๖.๖๗๒	๒๕๙			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านพรรษา กับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวมพบว่า เยาวชนที่มีอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ เยาวชนที่มีระดับชั้นการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับชั้นการศึกษา

(n = ๒๖๐)

บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง		SS	DF	MS	F	Sig.
๑) ด้านเมตตากรุณา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๓๑	๒	๐.๔๑๕	๒.๐๘๘	๐.๑๒๖
	ภายในกลุ่ม	๕๑.๑๓๕	๒๕๗	๐.๑๙๙		
	รวม	๕๑.๙๖๖	๒๕๙			
๒) ด้านสัมมาอาชีวะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๕๕	๒	๐.๑๒๘	๐.๕๗๒	๐.๕๖๕
	ภายในกลุ่ม	๕๗.๓๓๔	๒๕๗	๐.๒๒๓		
	รวม	๕๗.๕๘๙	๒๕๙			
๓) ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๗๕	๒	๐.๐๓๗	๐.๑๖๐	๐.๘๕๒
	ภายในกลุ่ม	๕๙.๘๖๗	๒๕๗	๐.๒๓๓		
	รวม	๕๙.๙๔๑	๒๕๙			
๔) ด้านสัจจะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๘๒	๒	๐.๐๙๑	๐.๔๓๐	๐.๖๕๑
	ภายในกลุ่ม	๕๔.๒๕๑	๒๕๗	๐.๒๑๑		
	รวม	๕๔.๔๓๒	๒๕๙			
๕) ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๓๑	๒	๐.๐๖๖	๐.๓๐๗	๐.๗๓๖
	ภายในกลุ่ม	๕๔.๘๓๕	๒๕๗	๐.๒๑๓		
	รวม	๕๔.๙๖๖	๒๕๙			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๘๘	๒	๐.๐๔๔	๐.๓๑๑	๐.๗๓๓
	ภายในกลุ่ม	๓๖.๕๘๓	๒๕๗	๐.๑๔๒		
	รวม	๓๖.๖๗๒	๒๕๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับชั้นการศึกษา กับ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวมพบว่า เยาวชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๖ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่	ผลการศึกษา		t	F	Sig.
	ยอมรับ	ปฏิเสธ			
สมมติฐานที่ ๑ เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา แก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัด ระยอง แตกต่างกัน	✓		-๐.๖๕๔		๐.๕๑๓
สมมติฐานที่ ๒ เยาวชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา แก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัด ระยอง แตกต่างกัน	✓			๐.๑๐๖	๐.๙๕๗
สมมติฐานที่ ๓ เยาวชนที่มีระดับชั้น การศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธา ในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน	✓			๐.๓๑๑	๐.๗๓๓

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า เยาวชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๔.๓.๑ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

จากผลการศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากุณา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑) พระสงฆ์มีการสอนที่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปในทางเดียวกันในการสอนให้เยาวชนรู้จักเมตตากุณา	๑) ควรจัดให้มีอบรมพระสงฆ์นักเผยแผ่ให้มีหลักการสอนที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถนำไปใช้ได้ง่าย	๗
๒) เยาวชนส่วนใหญ่ยังมีการจับสัตว์น้ำเป็นการเล่น หรือนำมาประกอบอาหาร	๒) พระสงฆ์ควรมีสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนได้รู้จักเมตตากุณา	๔
๓) เนื้อหาการสอนยังเป็นเนื้อหาที่เก่าเกินไป และยากต่อความเข้าใจของเยาวชน	๓) ควรมีการอบรมพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สอนเยาวชนให้รู้จักประยุกต์เนื้อหาสาระให้เข้ากับยุคใหม่เข้าใจง่าย	๒

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า เยาวชนมีความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากุณา ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรค คือ พระสงฆ์มีการสอนที่แตกต่างกันไป ไม่เป็นไปในทางเดียวกันในการสอนให้เยาวชนรู้จักเมตตากุณา เยาวชนส่วนใหญ่ยังมีการจับสัตว์น้ำเป็นการเล่นหรือนำไปประกอบอาหาร และเนื้อหาการสอนยังเป็นเนื้อหาที่เก่าเกินไป และยากต่อความเข้าใจของเยาวชน

ข้อเสนอแนะ ควรจัดให้มีอบรมพระสงฆ์นักเผยแผ่ให้มีหลักการสอนที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถนำไปใช้ได้ง่าย พระสงฆ์ควรมีสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนได้รู้จักเมตตากุณา ควรมีการอบรมพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สอนเยาวชนให้รู้จักประยุกต์เนื้อหาสาระให้เข้ากับยุคใหม่เข้าใจง่าย

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑) เยาวชนยังไม่มี การวางแผนชีวิตในการจะประกอบสัมมาอาชีพในอนาคต	๑) พระสงฆ์ควรแนะแนวทางในการประกอบสัมมาอาชีพให้เยาวชนในการตัดสินใจสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดจากด้านสัมมาอาชีวะ	๗
๒) เยาวชนยังขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายและความซื่อสัตย์ในการทำงาน	๒) พระสงฆ์ควรแนะนำอบรมเยาวชนให้ตระหนักถึงหน้าที่และความสำคัญก่อนหลัง เพื่อให้เยาวชนมีความรับผิดชอบมากขึ้น	๖
๓) เยาวชนยังไม่เข้าใจการประกอบสัมมาอาชีพที่สุจริตมีอะไรบ้าง	๓) พระสงฆ์ควรแนะนำการประกอบสัมมาอาชีพสุจริตที่ไม่เกี่ยวข้องกับมิจฉาณิชชา ๕ อย่าง และเกื้อกูลส่งเสริมหลักสัมมาอาชีวะ	๓

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า เยาวชนมีความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ ดังนี้

ปัญหา อุปสรรค คือ เยาวชนยังไม่มี การวางแผนชีวิตในการจะประกอบสัมมาอาชีพในอนาคต ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายและความซื่อสัตย์ในการทำงาน และเยาวชนยังไม่เข้าใจการประกอบสัมมาอาชีพที่สุจริตมีอะไรบ้าง

ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ควรแนะแนวทางในการประกอบสัมมาอาชีพให้เยาวชนในการตัดสินใจสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดจากด้านสัมมาอาชีวะ พระสงฆ์ควรแนะนำอบรมเยาวชนให้ตระหนักถึงหน้าที่และความสำคัญก่อนหลัง เพื่อให้เยาวชนมีความรับผิดชอบมากขึ้น พระสงฆ์ควรแนะนำการประกอบสัมมาอาชีพสุจริตที่ไม่เกี่ยวข้องกับมิจฉาณิชชา ๕ อย่าง และเกื้อกูลส่งเสริมหลักสัมมาอาชีวะ

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑) เยาวชนขาดการยับยั้งชั่งใจในคู่ครองของตนเอง	๑) พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนในการมี ความรักในวัยเรียน	๗
๒) เยาวชนมีการขึ้นขอบเพศตรงข้ามที่มี เจ้าของแล้ว หรือแอบรักคนมีเจ้าของ	๒) พระสงฆ์ควรแนะนำเกี่ยวกับความรัก และคู่ครองตามหลักกามสังวร	๕
๓) เยาวชนไม่มีการสำรวจในกิริยามารยาทที่ ดีงามตามความเหมาะสมของวัย	๓) พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนให้ปฏิบัติตน ให้มีกาย วาจา ที่ดีงามตามหลักกามสังวร	๓

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า เยาวชนมีความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะ ในบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้าน ค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร ดังนี้

ปัญหา และ อุปสรรค ได้แก่ เยาวชนขาดการยับยั้งชั่งใจในคู่ครองของตนเอง เยาวชนมี การขึ้นขอบเพศตรงข้ามที่มีเจ้าของแล้ว หรือแอบรักคนมีเจ้าของ และเยาวชนไม่มีการสำรวจใน กิริยามารยาทที่ดีงามตามความเหมาะสมของวัย

ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนในการมีความรักในวัยเรียน พระสงฆ์ควร แนะนำเกี่ยวกับความรักและคู่ครองตามหลักกามสังวร พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนให้ปฏิบัติตนให้มี กาย วาจา ที่ดีงามตามหลักกามสังวร

ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑) เยาวชนมีการพูดแก้ตัวปกป้องตัวเอง เพื่อให้ตนเองพ้นความผิดที่ได้กระทำเอง	พระสงฆ์ควรแนะนำการพูดการจากต่าง ๆ ว่าสิ่งใดที่ผิด เป็นการพูดจาเพื่อเจ้า ไม่ใช่เป็นที่ยอมรับของสังคม และแนะนำให้เยาวชนหันมาพูดจาไพเราะน่าฟังเหมาะสมแก่วัยของตนเอง	๕
๒) เยาวชนพูดจาไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ว่ากล่าวด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย	หันมาพูดจาไพเราะน่าฟังเหมาะสมแก่วัยของตนเอง	๓
๓) เยาวชนยังมีการพูดจาขก่ล้อดูแคลนเพื่อนที่ทำผิดพลาด		๒

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า เยาวชนมีความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ ดังนี้

ปัญหา และ อุปสรรค ได้แก่ เยาวชนมีการพูดแก้ตัวปกป้องตัวเองเพื่อให้ตนเองพ้นความผิดที่ได้กระทำเอง เยาวชนพูดจาไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ว่ากล่าวด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย และ เยาวชนยังมีการพูดจาขก่ล้อดูแคลนเพื่อนที่ทำผิดพลาด

ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ควรแนะนำการพูดการจากต่าง ๆ ว่าสิ่งใดที่ผิด เป็นการพูดจาเพื่อเจ้า ไม่ใช่เป็นที่ยอมรับของสังคม และแนะนำให้เยาวชนหันมาพูดจาไพเราะน่าฟังเหมาะสมแก่วัยของตนเอง

ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑) เยาวชนยังขาดการควบคุมตนเองใน ขณะที่มีอารมณ์โกรธหรือขณะไม่พอใจ	๑) พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนในรู้จักควบคุม ตัวเองให้มีสติในขณะที่มีอารมณ์โกรธ	๕
๒) เยาวชนขาดสติยับยั้งชั่งใจในการ ตัดสินใจในการกระทำของตนเอง	๒) พระสงฆ์ควรแนะนำการทำงานอย่างมี สติ และมีสมาธิในการทำงานนั้น ๆ	๓
๓) เยาวชนยังแสดงกริยาอย่างไม่เหมาะสม ในที่สาธารณะ	๓) พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนให้มีการใช้ กริยาที่เหมาะสมในที่สาธารณะ	๒

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า เยาวชนมีความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ ดังนี้

ปัญหา และ อุปสรรค คือ เยาวชนยังขาดการควบคุมตนเองในขณะที่มีอารมณ์โกรธหรือ
ขณะไม่พอใจ เยาวชนขาดสติยับยั้งชั่งใจในการตัดสินใจในการกระทำของตนเอง เยาวชนยังแสดง
กริยาอย่างไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ

ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนในรู้จักควบคุมตัวเองให้มีสติในขณะที่มีอารมณ์
โกรธ พระสงฆ์ควรแนะนำการทำงานอย่างมีสติ และมีสมาธิในการทำงานนั้น ๆ พระสงฆ์ควรแนะนำ
เยาวชนให้มีการใช้กริยาที่เหมาะสมในที่สาธารณะ

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ แนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

๑. ด้านเมตตากรุณา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) เยาวชนส่วนใหญ่อยังสนุกสนานตามวัย จึงยังไม่รู้ผิดถูกบางครั้งสนุกสนานเกินขอบเขตไป เช่น การเล่นกับสุนัขอาจมีการกลั่นแกล้งให้สุนัขเกิดการบาดเจ็บ หรือทำร้ายสุนัขโดยการใช้ไม้ฟาด หรือก้อนหินขว้างปาสุนัข จึงควรบอกกล่าวให้เยาวชนว่าสิ่งในถูกสิ่งให้ผิดไม่ควรทำ ^๑

๒) เยาวชนสมัยนี้มีจิตใจดี การเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้ง่าย ครูบาอาจารย์หรือพระสงฆ์ ต้องเข้าใจในตัวของเด็กเยาวชนเหล่านี้ ว่าเค้าเป็นคนนิสัยอย่างไร มีการบอกกล่าวแนะนำเค้าให้มีการปฏิบัติไปในทางที่ดี^๒

๓) การสอนตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาควรอธิบายให้เยาวชนหรือเด็กได้เข้าใจ หรือมีการอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบให้เด็กสามารถคิดตามได้ ไม่ควรสอนให้เค้าทำตามอย่างเดียวซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กสมัยนี้อาจเกิดการต่อต้านได้^๓

๔) เยาวชนบางกลุ่มได้รวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสังคมหรือชุมชน หรือภายในโรงเรียนของตนเอง เช่นการจัดกิจกรรมช่วยสอนการบ้านน้องหลังเลิกเรียน หรือ ช่วยครูอาจารย์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ^๔

๕) จัดโครงการนำข้าราชการและประชาชนทั่วไปร่วมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ ๆ ต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่^๕

๖) กิจกรรมต่าง ๆ ที่เยาวชนได้ร่วมกันแสดงออกภายในโรงเรียนนั้น มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นเพื่อทำกิจกรรมดี ๆ ตอบแทนสังคม หรือโรงเรียน และยังเป็นคนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี^๖

๗) ภายในโรงเรียนต่าง ๆ มีการคัดเลือกกรรมการนักเรียน สภเด็กและเยาวชน เพื่อให้ นักเรียนได้เข้ามาเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน รวมถึงกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม^๗

^๑ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^๓ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๖.

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

๘) การช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากนักเรียนที่เข้ามาช่วยกันโดยการนำของครูอาจารย์ที่จัดกิจกรรม และคณะกรรมการนักเรียนเป็นตัวแทนนักเรียนที่สนับสนุนกิจกรรมของอ^๔

๙) นักเรียนต่าง ๆ เข้ารับการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ที่ทางโรงเรียนได้จัดเข้าค่ายปีละครั้ง มีพระอาจารย์เป็นพระวิทยากรเข้ามาให้การอบรม มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามพระอาจารย์กำหนด^๕

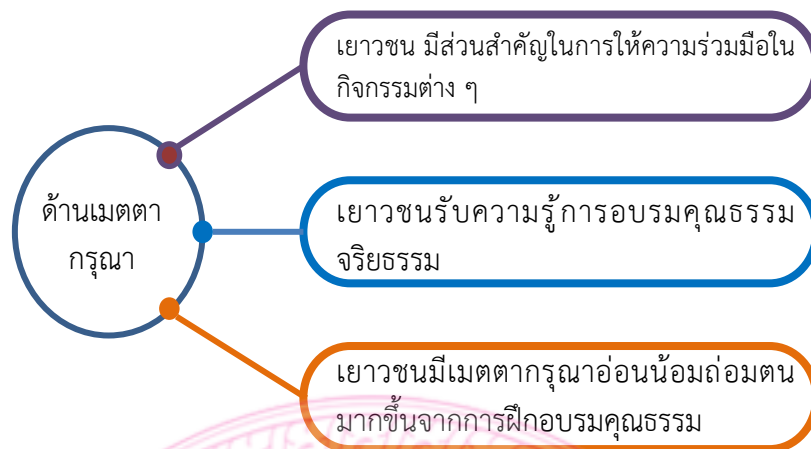
สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการนักเรียนและกลุ่มนักเรียนที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยเหลือครูอาจารย์ ซึ่งแสดงออกถึงการมีความเมตตา กรุณาของนักเรียน ก่อให้เกิดความเคารพรักและสามัคคีขึ้นภายในโรงเรียน พระสงฆ์จึงมีบทบาทเข้าไปช่วยเสริมกิจกรรมการอบรมคุณธรรมจริยธรรม

ตารางที่ ๔.๒๒ สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากรุณา

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) เยาวชน มีส่วนสำคัญในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ	๙	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙
๒) เยาวชนรับรู้การอบรมคุณธรรมจริยธรรม	๗	๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙
๓) เยาวชนมีเมตตากรุณาอ่อนน้อมถ่อมตนมากขึ้นจากการฝึกอบรมคุณธรรม	๖	๑, ๓, ๕, ๖, ๗, ๘

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๑ ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเมตตากรุณา
 สังกะระห์โดย : พระฤทธิเดช อนุบาลโย (เวทวงศ์) ผู้วิจัย

๒. ด้านสัมมาอาชีวะ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) เยาวชนเป็นวัยที่แตกต่างกัน เป็นวัยที่กำลังศึกษาเรียนรู้ พระสงฆ์ควรให้ความสำคัญแก่เยาวชนในการแนะนำและชี้ทางให้เยาวชนรู้ถึงการประกอบสัมมาอาชีวะที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา^{๑๐}

๒) เยาวชนมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสิทธิภาพ และความประพฤติ ที่แตกต่างกัน ควรเข้าใจลักษณะบุคลิกและนิสัยของเยาวชน และชี้แนะให้เยาวชนเห็นถึงความสามารถของตนเองว่าสามารถทำได้อย่างดีและถูกต้อง^{๑๑}

๓) เยาวชนอาจมีพฤติกรรมการเรียนรู้แบบจากบุคคลที่เขาชื่นชอบและนำไลฟ์สไตล์ของเขามาใช้ในชีวิตประจำวัน ควรมีการแนะนำให้เยาวชนมีการคิดวิเคราะห์แยกแยะว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ไม่ควรทำตามทั้งหมด^{๑๒}

๔) พระสงฆ์ควรมีการส่งเสริมแนะนำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีที่มีความรับผิดชอบของต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายและมีการให้เกียรติคนอื่น ช่วยเหลือตามกำลังที่ตนเองมีอย่างไม่เกี่ยงงอล แม้งานนั้นจะหนัก^{๑๓}

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

๕) ควรปลูกฝังให้เยาวชนนักเรียนหลีกเลี่ยงจากอบายมุข เช่น การพนันต่าง ๆ สุรา บุหรี่ และสิ่งเสพติด รวมทั้ง ภัยยา ไขกระตอม สอนให้เห็นถึงโทษภัยของสิ่งเสพติดเหล่านี้ ทำให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายและทรัพย์สิน^{๑๔}

๖) การสร้างความรับผิดชอบต่อครอบครัวในการประกอบหน้าที่การงานที่ถูกต้องและไม่ผิดศีลธรรมร้ายแรง มุ่งเน้นให้เยาวชนมีจิตสำนึกในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้สมกับวัยของตนเอง^{๑๕}

๗) นักเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการร่วมกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรม การบำเพ็ญตน การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นเยาวชนจิตอาสา มีความเสียสละต่อส่วนรวม^{๑๖}

๘) คณะกรรมการนักเรียนมีหน้าที่ช่วยเหลือครูอาจารย์ และเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียนมีความเสียสละ ขยัน อดทน มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่พึ่งพาของเพื่อน ๆ นักเรียนได้^{๑๗}

๙) เยาวชนที่เป็นนักเรียนมีส่วนช่วยเหลือครูอาจารย์จัดเตรียมสถานที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในการทำงานทั้งภายในโรงเรียนและช่วยเหลือพ่อแม่ที่บ้าน^{๑๘}

สรุปได้ว่า เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสามารถช่วยเหลือครูอาจารย์ในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่ด้วยความขยันขันแข็ง แม้งานนั้นจะยากแต่สามารถทำได้อย่างมีความอดทนต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบ ช่วยเหลือสังคมในโรงเรียน มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์สุจริต พึ่งพาได้ทั้งพ่อแม่ครูอาจารย์และเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

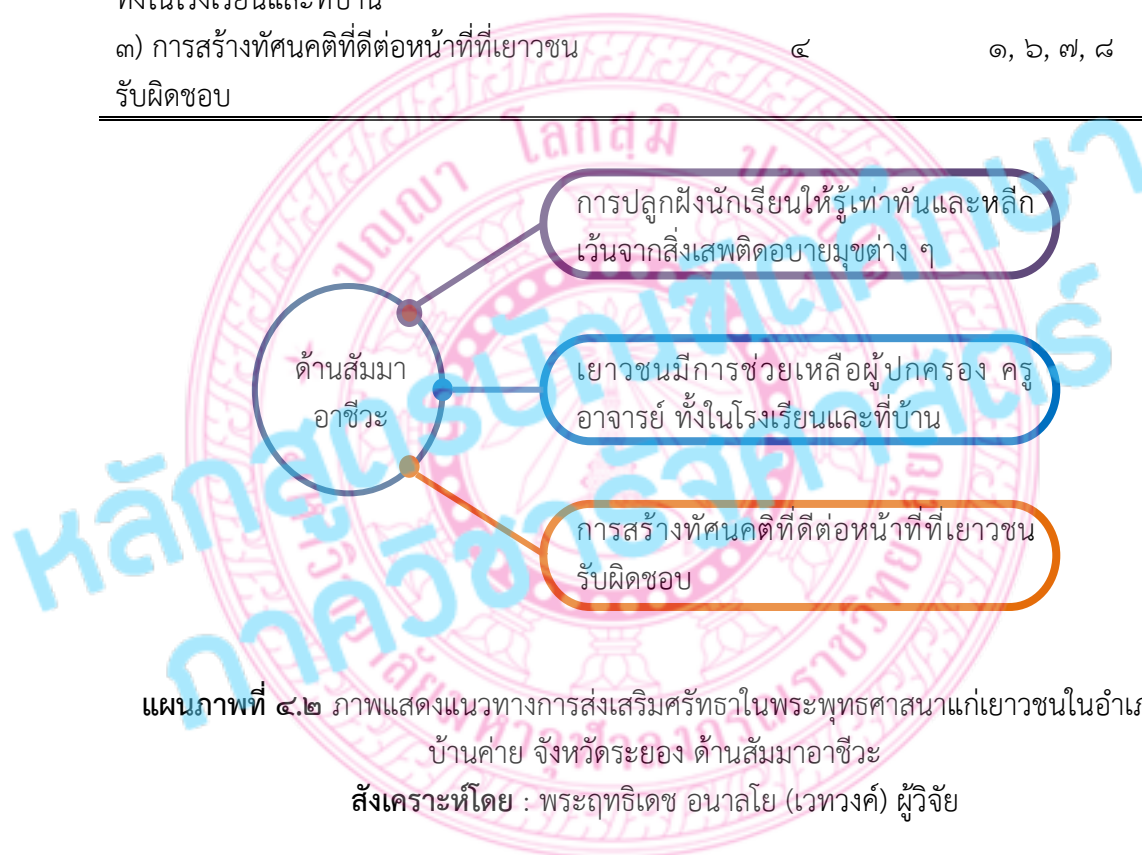
^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๒๓ สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) การปลูกฝังนักเรียนให้รู้เท่าทันและหลีกเลี่ยงจาก สิ่งเสพติดอบายมุขต่าง ๆ	๖	๑, ๓, ๔, ๕, ๗, ๙
๒) เยาวชนมีการช่วยเหลือผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน	๕	๓, ๕, ๗, ๘, ๙
๓) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ที่เยาวชน รับผิดชอบ	๔	๑, ๖, ๗, ๘

แผนภาพที่ ๔.๒ ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัมมาอาชีวะ

สังเคราะห์โดย : พระฤทธิเดช อนุบาลโย (เวทวงศ์) ผู้วิจัย

๓. ด้านกามสังวร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) เยาวชนควรมีการสำรวจการวาจาใจ ให้มีความสะอาด ยึดถือเอาหลักเบญจศีล เบญจธรรม มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จะทำให้เยาวชนมีจิตใจที่ดีงาม อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ให้เกียรติกับเพศตรงข้าม^{๑๙}

๒) การให้เกียรติซึ่งกันและกันเป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่เยาวชนควรตระหนักถึงการเรียนรู้ และให้เกียรติ ไม่พูดจาสองแง่สองงาม ให้เข้าใจผิด^{๒๐}

๓) พระสงฆ์มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำผิดศีลข้อที่ ๓ ในการกระทำผิดเรื่องกามคุณ ไม่จะเป็นการพูดจาหว่านเสน่ห์ให้ฝ่ายตรงข้ามเข้ามาสนใจในตัวผู้พูด หรือการแต่งตัวไม่สุภาพ เรียบร้อยสำหรับเยาวชนเพศหญิง^{๒๑}

๔) เยาวชนมีการพูดจาหยอกล้อกัน ให้เข้าใจผิด การพูดจาหยาบคาย การพูดจาเล้าโลม การให้คนอื่นเข้าใจผิด ว่าตนเองยังไม่มีคนคบหาใจ^{๒๒}

๕) การกระทำที่แสดงออกด้วยสัมผัสทั้ง ๕ ได้แก่ ทางหู ทางตา ทางปาก ทางจมูก และการสัมผัสทางร่างกาย เป็นการแสดงออกซึ่งสามารถสังเกตได้ว่าคน ๆ นั้น มีพฤติกรรมอย่างไร คิดอย่างไรกับเรา^{๒๓}

๖) การสังวรในกามคุณ เป็นศีลข้อที่ ๓ ที่เปรียบเหมือนกฎหมายที่บัญญัติไว้ทางศาสนาที่ห้ามไม่ให้ล่วงละเมิด ผู้ใดที่สามารถปฏิบัติได้จะทำให้ผู้นั้นอยู่อย่างมีความสุข และไม่มีใครคิดมาเบียดเบียนเรา^{๒๔}

๗) ศีลข้อ ๓ ช่วยให้คนเราสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข มีความอดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ทำให้สถาบันครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวกัน ไม่หว่านดะแวงซึ่งกันและกันว่าอีกฝ่ายจะคิดนอกใจ เมื่อรักษาศีลข้อ ๓ ไว้^{๒๕}

๘) เยาวชนที่เป็นนักเรียนอยู่ ยังสนุกกับชีวิตไม่คิดถึงการรักษาศีล เมื่อพระอาจารย์ได้เข้ามาอบรมคุณธรรมจริยธรรม บอกถึงคุณประโยชน์ในการรักษาศีล ทำให้คิดได้และสามารถยับยั้งชั่งใจไม่ให้ทำผิดศีล^{๒๖}

๙) ด้านกามสังวร หรือ การละเว้นจากการประพฤตินกาม คือ ศีลข้อ ๓ ที่ไม่ทำร้ายต่อสิ่งที่รักและหวงแหน หรือเข้าไปเป็นมือที่สามทำให้ครอบครัวเขาต้องมีปัญหาเลิกรากัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำอย่างยิ่ง^{๒๗}

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

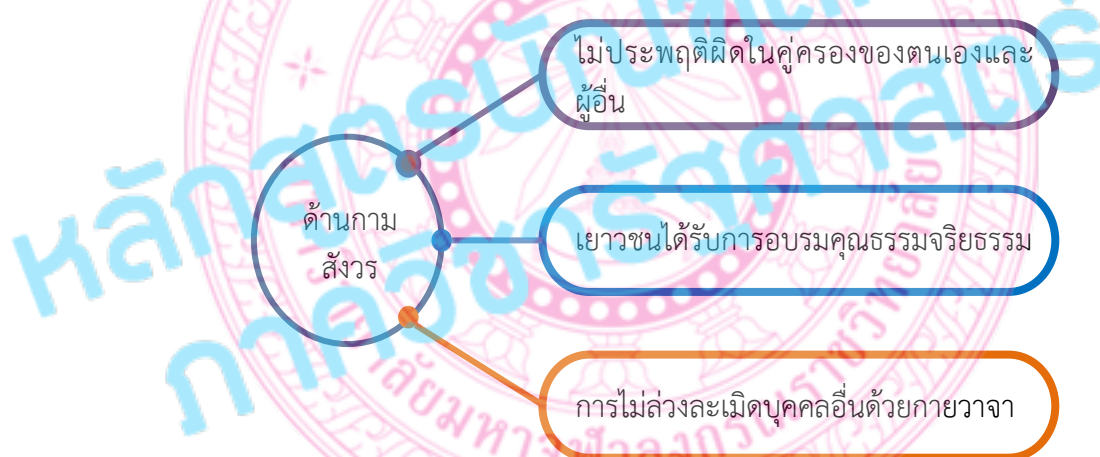
^{๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

สรุปได้ว่า เยาวชนควรมีการระมัดระวังควบคุมตนเองไม่ให้คิดล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งเป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่ถือปฏิบัติร่วมกับเบญจศีล รู้จักควบคุมตนเองไม่ให้หลงไหลไปกับผัสสะ ๕ ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสอันอ่อนนุ่ม หรือการหลงไหลไปในกระแสความนิยมของสังคมที่เกินความพอดี จนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน จึงควรทำแต่ความพอดีพองาม

ตารางที่ ๔.๒๔ สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) ไม่ประพฤติผิดในคูครองของตนเองและผู้อื่น	๖	๑, ๓, ๔, ๕, ๗, ๙
๒) เยาวชนได้รับการอบรมคุณธรรมจริยธรรม	๕	๓, ๕, ๗, ๘, ๙
๓) การไม่ล่วงละเมิดบุคคลอื่นด้วยกายวาจา	๔	๑, ๖, ๗, ๘

แผนภาพที่ ๔.๓ ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านกามสังวร
 สักระบายโดย : พระฤทธิเดช อนาคตโย (เวทวงศ์) ผู้วิจัย

๔. ด้านสัจจะ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) การยึดหลักความสมานฉันท์เท่าเทียมกันถือเอาสัจจะ คือความจริง พุดจริง ทำจริง จะทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ก็เพราะการถือสัจจะ พระสงฆ์ควรสอนเยาวชนให้เป็นคนที่ดีดี ทำดี ทำใจให้ใสสะอาด ด้วยเบญจศีลเบญจธรรม ^{๒๘}

๒) เบญจศีล เบญจธรรม เป็นข้อพึงปฏิบัติ ๕ ประการสำหรับคฤหัสถ์ เป็นสิ่งดีงาม ทำให้ผู้ที่ยึดมั่นถือมั่นมีความเจริญก้าวหน้า ละเว้นจากอบายมุขต่าง ๆ สร้างคนให้เป็นคนดีโดยเฉพาะการถือสัจจะ คือการพูดความจริง ^{๒๙}

๓) เยาวชนควรมีความซื่อสัตย์สุจริต ตั้งอยู่ในเบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ให้อยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นสิ่งที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชนได้ ^{๓๐}

๔) การเคารพซึ่งกันและกัน พุดจริง ทำจริง เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นคนดีของสังคม เคารพกฎหมาย วัฒนธรรมประเพณีที่ดีของคนสังคม ยึดหลักสุจริตตามหลักเบญจธรรมจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ^{๓๑}

๕) พระสงฆ์มีการนำเอาหลักธรรมประยุกต์ให้นักเรียนได้นำไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่เก้อเขิน จะทำให้เป็นที่รักของพ่อแม่และญาติมิตร ^{๓๒}

๖) พระพุทธเจ้าได้บัญญัติศีล ๕ หรือศีลปกติ ให้คฤหัสถ์ได้นำไปใช้ประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา และใจ ให้ตั้งอยู่ในคุณความดี ละเว้นความชั่วต่าง ๆ ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ^{๓๓}

๗) ความซื่อสัตย์ เป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบัน ไม่ว่าจะทำอะไร ถ้าหากไม่ซื่อสัตย์แล้ว จะไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้น เยาวชนจึงควรยึดความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้งในการใช้ชีวิต การเรียน การสอบ ^{๓๔}

๘) นักเรียนสมัยนี้ไม่ค่อยมีพุดจาดี ๆ ต่อกัน การนิทาอาจารย์หรือการไม่กระทำตามคำสั่งของอาจารย์ รวมถึงการเถียงพ่อเถียงแม่ การอบรมคุณธรรมจริยธรรมจึงทำให้นักเรียนได้รู้อะไรผิดอะไรถูก ปฏิบัติตัวให้ดีขึ้น ^{๓๕}

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

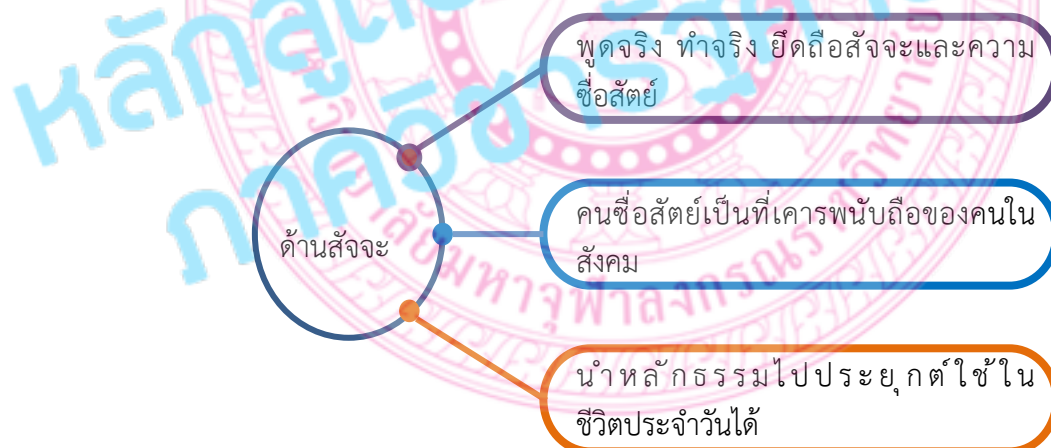
^{๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

๙) การอบรมคุณธรรมจริยธรรม พระอาจารย์สอนให้รู้ถึงความกตัญญูทวดที่ต่อผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่ครูอาจารย์และญาติผู้ใหญ่ ที่ให้การอุปการะคุณแก่ตัวเราสามารถเอาไปใช้ในชีวิตได้^{๓๖}

สรุปได้ว่า สัจจะ ต้องเริ่มจากการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชน การอบรมคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะด้านสัจจะหรือความซื่อสัตย์ ต้องให้เยาวชนตระหนักถึงคุณธรรมข้อนี้ เพื่อให้สังคมน่าอยู่อาศัยมากขึ้น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อเยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีความซื่อสัตย์จะเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนร่วมงาน และสังคม

ตารางที่ ๔.๒๕ สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) พูดจริง ทำจริง ยึดถือสัจจะและความซื่อสัตย์	๙	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙
๒) คนซื่อสัตย์เป็นที่เคารพนับถือของคนในสังคม	๕	๑, ๒, ๕, ๗, ๘
๓) นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๓	๖, ๗, ๘

แผนภาพที่ ๔.๔ ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสัจจะ

สังเคราะห์โดย : พระฤทธิเดช อนาลโย (เวทวงศ์) ผู้วิจัย

^{๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

๔. ด้านสติสัมปชัญญะ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) สติสัมปชัญญะมีความสำคัญอย่างมากในการควบคุมตนเองไม่ให้ก่อปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมารบกวนจิตใจ หรือควบคุมพฤติกรรมของเราไม่ให้ขาดสติ เผลอเล่น ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา^{๓๗}

๒) การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดคุณธรรมทางจิตใจเสริมสร้างสติปัญญา แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามสติกำลังของตนเองได้ เยาวชนจึงต้องหมั่นฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาสติสัมปชัญญะให้สมบูรณ์^{๓๘}

๓) การมีสติอยู่ตลอดเวลา สามารถช่วยให้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและ ไม่หลงสามารถดึงสติให้กลับมาได้อย่างรวดเร็ว ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนและยังสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อีกด้วย^{๓๙}

๔) เมื่อนักเรียนมีสติ มีสมาธิ สามารถเรียนหนังสือหรือฟังครูอาจารย์บรรยายวิชาที่เรียนอยู่ สามารถทำความเข้าใจ และเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ตั้งใจค้นคว้าหาข้อมูลที่เรียนได้อย่างรวดเร็ว มีสติปัญญาที่เฉียบแหลม^{๔๐}

๕) การขาดสติของเยาวชนนักเรียนในวัยนี้ ในสังคมไทยมีมากขึ้น เป็นผลจากการที่นักเรียนสนใจอย่างอื่นมากกว่าการศึกษาเล่าเรียน หรือมีการเล่นกันระหว่างเรียนไม่ฟังครูอาจารย์ที่กำลังสอนอยู่^{๔๑}

๖) การจัดให้นักเรียนเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนตนเองให้มีระเบียบมากขึ้น มีสมาธิมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการสวดมนต์ เป็นการฝึกสติสัมปชัญญะได้เป็นอย่างดี^{๔๒}

๗) การฝึกสมาธิเป็นการช่วยลดความเครียดให้กลับเยาวชน การให้นักเรียนนได้ทำสมาธิก่อนการเรียนในรายวิชาทำให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนในรายวิชานั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี^{๔๓}

๘) การฝึกทำสมาธิ สามารถทำได้ทุกเพศ ทุกวัย ไม่จำกัดสถานที่และเวลา เพียงแต่ให้เรา มีสติรู้ตัวตลอดเวลาว่าทำอะไร ในขณะที่ทำก็ให้รู้เอาสมาธิจดจ่อในสิ่งที่ทำ เป็นการฝึกให้มีสมาธิมากขึ้นด้วย^{๔๔}

^{๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

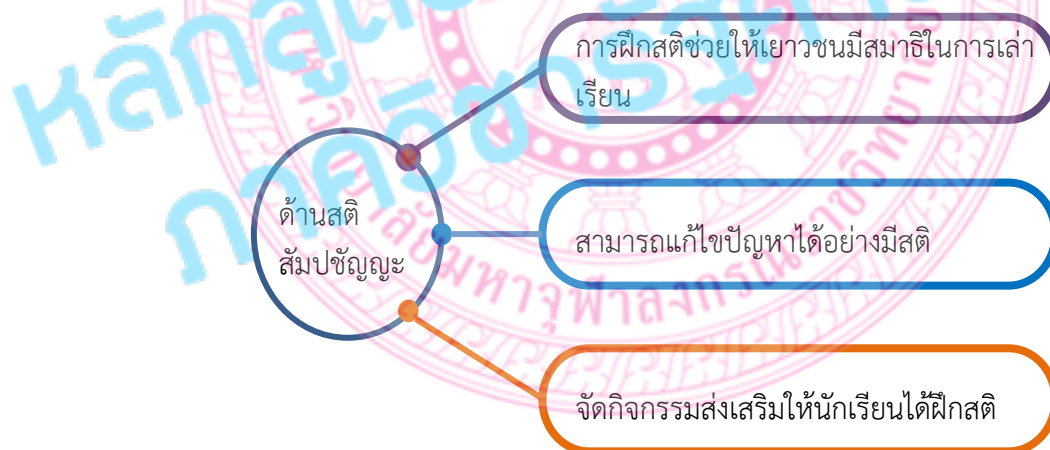
^{๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

๙) การฝึกสติสัมปชัญญะสามารถให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการฝึกได้ อย่างเช่น การเล่นเกมที่ฝึกสมาธิ ทำให้สนใจการในทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น และยังสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้เป็นอย่างดี^{๔๕}

สรุปได้ว่า การฝึกสติช่วยให้เกิดการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะทำกิจกรรมอะไร สติช่วยให้นักเรียนเรียนหนังสือดีขึ้น มีสติที่มั่นคง ไม่ปล่อยให้อารมณ์ฟุ้งซ่าน ก็สามารถจดจำบทเรียนได้ดีขึ้น เพราะการฝึกสติสัมปชัญญะ อาศัยการจดต่อในสิ่งที่ทำ และช่วยให้สามารถตัดสินใจต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี และเกิดความระมัดระวังรอบคอบขึ้น คิดทบทวนก่อนที่จะพูดซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการฝึกสมาธิสติสัมปชัญญะได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ ๔.๒๖ สรุปแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) การฝึกสติช่วยให้เยาวชนมีสมาธิในการเล่าเรียน	๙	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙
๒) สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีสติ	๕	๑, ๒, ๕, ๗, ๘
๓) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกสติ	๓	๖, ๗, ๘

แผนภาพที่ ๔.๕ ภาพแสดงแนวทางการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ

บ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสติสัมปชัญญะ
 สักระยะโดย : พระฤทธิเดช อนุโลโย (เวทวงศ์) ผู้วิจัย

^{๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

๔.๔ องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีในการสอน แบบออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) สันตัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒) สมาทปนา ชวนให้ยอมรับเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา เข้าใจให้อาจหาญ แก่กลัวกลัว ๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง และศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนด้วยเบญจธรรม ๕ ประการ ได้แก่ ๑) เมตตาการุณา ๒) สัมมาอาชีวะ ๓) กามสังวร ๔) สัจจะ ๕) สติสัมปชัญญะ จากประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๖๐ คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน ๙ รูปหรือคน ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ดังนี้

๔.๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงตามแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ที่มา : จากการสังเคราะห์จากผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่

๑. บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

ด้านสันติศาสนา ชี้แจงให้เห็นชัด - พระอาจารย์สามารถยกตัวอย่างให้เห็นตามความเป็นจริงได้ดี พระอาจารย์อธิบายหลักธรรมเข้าใจง่ายชัดเจน พระอาจารย์สอนหรือบรรยายธรรมได้ละเอียดชัดเจน

ด้านสมาธิปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ พระอาจารย์สอนให้เกิดความเชื่อในหลักธรรมที่ประกอบด้วยเหตุและผล พระอาจารย์สามารถสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญของศาสนา และนำไปปฏิบัติ พระอาจารย์ใช้คำพูดคำสอนที่ชวนฟังและเข้าใจง่าย

ด้านสมุตเตชนา เร้าใจให้อาหาญ แก่กล้า พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความพยายามในหลักเบญจธรรมกลับไปปฏิบัติตาม พระอาจารย์สอนให้เห็นถึงโทษและอยากนำไปปรับปรุงแก้ไข พระอาจารย์สอนให้เห็นถึงประโยชน์จากการระเว้นอบายมุขต่าง ๆ

ด้านสัมปหังสนา ปลอบใจให้สดชื่นร่าเริง นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วรู้สึกสนุกเพลิดเพลินไปกับการสอนนั้น นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความอยากรู้อะไรเรื่องพระพุทธศาสนา มากขึ้น นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดกำลังใจในการใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรม

๒. การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

ด้านเมตตากรุณา พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน พระอาจารย์สอนให้เมตตากับสัตว์ทั้งหลาย พระอาจารย์สอนให้รู้จักการไม่เบียดเบียนผู้อื่น เยาวชน มีส่วนสำคัญในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ

ด้านด้านสัมมาอาชีวะ พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่คดโกงผู้อื่น พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความรับผิดชอบ พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตนเอง การปลูกฝังนักเรียนให้รู้เท่าทันและหลีกเลี่ยงจากสิ่งเสพติดอบายมุขต่าง ๆ

ด้านกามสังวร พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักรักตัวเอง พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้การสำรวมในกามคุณ พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องของความรักในวัยเรียนอย่างเหมาะสม ไม่ประพฤติผิดในคู่ครองของตนเองและผู้อื่น

ด้านสัจจะ พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนพูดจาไพเราะ พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่พูดทำร้ายจิตใจเพื่อน พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเห็นโทษของการพูดปด พูดจริง ทำจริง ยึดถือสัจจะและความซื่อสัตย์

ด้านสัมปชัญญะ พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสติในการเรียน พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน พระอาจารย์สอนให้นักเรียนใช้เหตุผลในการตัดสินใจ การฝึกสติช่วยให้เยาวชนมีสมาธิในการเล่นเรียน

๔.๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ดังภาพที่ ๔.๗

จากแผนภาพที่ ๔.๗ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย แสดงให้เห็นถึง บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง สอดคล้องกับหลักเบญจศีลเบญจธรรม ๕ ข้อ ได้แก่ ๑) เมตตากรุณา ๒) สมาธิ ๓) กามสังวร ๔) สัจจะ ๕) สติสัมปชัญญะ ซึ่งจะช่วยให้พระสงฆ์มีหลักในการอบรมสั่งสอนให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณและโทษในการประพฤติปฏิบัติตนเอง เสริมสร้างศรัทธาให้เยาวชนได้เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติ ให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยง่าย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในอำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุน แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐๘ มีอายุ ๑๖ ปี มีจำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๗๗ มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕ มีจำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๙๒

๒. ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๒.๑ เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16, S.D.=0.385$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ๑) สมุดเทศนา เข้าใจให้อาจารย์ แก่แล้วกล้า ($\bar{X}=4.18, S.D.=0.433$) ๒) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ($\bar{X}=4.17, S.D.=0.444$) ๓) สัมผัสสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง ($\bar{X}=4.15, S.D.=0.433$) ๔) สมาทปนาชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ($\bar{X}=4.14, S.D.=0.485$)

๒.๒ เยาวชนมีความคิดเห็นต่อ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.32, S.D.=0.376$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ๑) ด้านสัมมาอาชีวะ ($\bar{X}=4.35, S.D.=0.472$) ๒) ด้านสติสัมปชัญญะ ($\bar{X}=4.35, S.D.=0.461$) ๓) ด้านเมตตากรุณา ($\bar{X}=4.33, S.D.=0.448$) ๔) ด้านสัจจะ ($\bar{X}=4.31, S.D.=0.458$) ๕) ด้านกามสังวร ($\bar{X}=4.27, S.D.=0.481$)

๕.๑.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ ๑ เยาวชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ($Sig=0.513$)

สมมติฐานที่ ๒ เยาวชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ($Sig=0.957$)

สมมติฐานที่ ๓ เยาวชนที่มีระดับชั้นการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ($Sig=0.733$)

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า เยาวชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา แก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑) ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา แก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ด้านเมตตาการุณา คือ พระสงฆ์มีการสอนที่แตกต่างกันไป ไม่เป็นไปในทางเดียวกันในการสอนให้เยาวชนรู้จักเมตตาการุณา เยาวชนส่วนใหญ่ยังมีการจับสัตว์น้ำเป็นการเล่นหรือนำไปประกอบอาหาร และเนื้อหาการสอนยังเป็นเนื้อหาที่เก่าเกินไป และยากต่อความเข้าใจของเยาวชน

ด้านสัมมาอาชีวะ คือ เยาวชนยังไม่มีการวางแผนชีวิตในการจะประกอบสัมมาอาชีพในอนาคต ขาดความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายและความซื่อสัตย์ในการทำงาน และเยาวชนยังไม่เข้าใจการประกอบสัมมาอาชีพที่สุจริตมีอะไรบ้าง

ด้านกามสังวร คือ เยาวชนขาดการยับยั้งชั่งใจในคู่ครองของตนเอง เยาวชนมีการขึ้นขอบเขตตรงข้ามที่มีเจ้าของแล้ว หรือแอบรักคนมีเจ้าของ และเยาวชนไม่มีการสำรวจในกิริยามารยาทที่ดีงามตามความเหมาะสมของวัย

ด้านสัจจะ คือ เยาวชนมีการพูดแก้ตัวปกป้องตัวเองเพื่อให้ตนเองพ้นความผิดที่ได้กระทำเอง เยาวชนพูดจาไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ว่ากล่าวด้วยถ้อยคำที่หยาบคาบ และ เยาวชนยังมีการพูดจากยอกล้อดูแคลนเพื่อนที่ทำผิดพลาด

ด้านสติสัมปชัญญะ คือ เยาวชนยังขาดการควบคุมตนเองในขณะที่มีอารมณ์โกรธหรือขณะไม่พอใจ เยาวชนขาดสติยับยั้งชั่งใจในการตัดสินใจในการกระทำของตนเอง เยาวชนยังแสดงกิริยาอย่างไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ

๒) ข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ด้านเมตตาการุณา ควรจัดให้มีอบรมพระสงฆ์นักเผยแผ่ให้มีหลักการสอนที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถนำไปใช้ได้จริง พระสงฆ์ควรมีสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนได้รู้จักเมตตาการุณา ควรมีการอบรมพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สอนเยาวชนให้รู้จักประยุกต์เนื้อหาสาระให้เข้ากับยุคใหม่เข้าใจง่าย

ด้านสัมมาอาชีวะ พระสงฆ์ควรแนะแนวทางในการประกอบสัมมาอาชีพให้เยาวชนในการตัดสินใจสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดจากด้านสัมมาอาชีวะ พระสงฆ์ควรแนะนำอบรมเยาวชนให้ตระหนักถึงหน้าที่และความสำคัญก่อนหลัง เพื่อให้เยาวชนมีความรับผิดชอบมากขึ้น พระสงฆ์ควรแนะนำการประกอบสัมมาอาชีพสุจริตที่ไม่เกี่ยวข้องกับมิชฉาณชชา ๕ อย่าง และถือกุศลส่งเสริมหลักสัมมาอาชีวะ

ด้านกามสังวร พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนในการมีความรักในวัยเรียน พระสงฆ์ควรแนะนำเกี่ยวกับความรักและคู่ครองตามหลักกามสังวร พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนให้ปฏิบัติตนให้มีกาย วาจา ที่ดีงามตามหลักกามสังวร

ด้านสัจจะ พระสงฆ์ควรแนะนำการพูดการจากต่าง ๆ ว่าสิ่งใดที่ผิด เป็นการพูดจา เพื่อ
เจ้อ ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม และแนะนำให้เยาวชนหันมาพูดจาไพเราะน่าฟังเหมาะสมแก่วัยของ
ตนเอง

ด้านสติสัมปชัญญะ พระสงฆ์ควรแนะนำเยาวชนในรู้จักควบคุมตัวเองให้มีสติในขณะที่มี
อารมณ์โกรธ พระสงฆ์ควรแนะนำการทำงานอย่างมีสติ และมีสมาธิในการทำงานนั้น ๆ พระสงฆ์ควร
แนะนำเยาวชนให้มีการใช้กริยาที่เหมาะสมในที่สาธารณะ

๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ แนวทางการ ส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ด้านเมตตากรุณา การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนได้รับความร่วมมือจาก
คณะกรรมการนักเรียนและกลุ่มนักเรียนที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยเหลือครูอาจารย์ ซึ่งแสดงออกถึงการมี
ความเมตตากรุณาของนักเรียน ก่อให้เกิดความเคารพรักและสามัคคีขึ้นภายในโรงเรียน พระสงฆ์จึงมี
บทบาทเข้าไปช่วยเสริมกิจกรรมการอบรมคุณธรรมจริยธรรม

ด้านสัมมาอาชีวะ เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสามารถช่วยเหลือครูอาจารย์ใน
กิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่ด้วยความขยันขันแข็ง แม้งานนั้นจะยากแต่สามารถทำได้อย่างมีความ
อดทนต่อหน้าที่ที่รับชอบ ช่วยเหลือสังคมในโรงเรียน มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์สุจริต พึ่งพาได้ทั้งพ่อ
แม่ครูอาจารย์และเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

ด้านกามสังวร เยาวชนควรมีการระมัดระวังควบคุมตนเองไม่ให้คิดล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่ง
เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่ถือปฏิบัติร่วมกับเบญจศีล รู้จักควบคุมตนเองไม่ให้หลงใหลไปกับผัสสะ ๕ ได้แก่
รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสอันอ่อนนุ่ม หรือการหลงใหลไปในกระแสความนิยมของสังคมที่เกิน
ความพอดี จนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน จึงควรทำแต่ความพอดีพองาม

ด้านสัจจะ ต้องเริ่มจากการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชน การอบรมคุณธรรมจริยธรรม
โดยเฉพาะด้านสัจจะหรือความซื่อสัตย์ ต้องให้เยาวชนตระหนักถึงคุณธรรมข้อนี้ เพื่อให้สังคมน่าอยู่
อาศัยมากขึ้น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อเยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีความซื่อสัตย์จะ
เป็นที่รักใคร่ของเพื่อนร่วมงาน และสังคม

ด้านสติสัมปชัญญะ การฝึกสติช่วยให้เกิดการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะทำกิจกรรมอะไร
สติช่วยให้นักเรียนเรียนหนังสือดีขึ้น มีสติที่มั่นคง ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่าน ก็จะสามารถจดจำบทเรียน
ได้ดีขึ้น เพราะการฝึกสติสัมปชัญญะ อาศัยการจดต่อในสิ่งที่ทำ และช่วยให้สามารถตัดสินใจต่อ
สถานการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี และเกิดความระมัดระวังรอบคอบขึ้น คิดทบทวนก่อนที่จะพูดซึ่ง
เป็นการแสดงออกถึงการฝึกสมาธิสติสัมปชัญญะได้เป็นอย่างดี

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา แก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและนำเสนอใจและนำมาอภิปรายดังนี้

๕.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑) ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16, S.D.=0.385$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ๑) สมุดเทศนา เข้าใจให้อาจหาญ แก่ลูกหลาน ($\bar{X}=4.18, S.D.=0.433$), ๒) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ($\bar{X}=4.17, S.D.=0.454$), ๓) สัมปหังสนา ปลอบขวัญใจให้สดชื่นร่าเริง ($\bar{X}=4.15, S.D.=0.433$), ๔) สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอา ไปปฏิบัติ ($\bar{X}=4.14, S.D.=0.485$) พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนั้นบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระจันท์ จิตตสวโร (คอน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}= 4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรม ในโรงเรียนที่จัดทำขึ้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับรองลงมา คือ ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียน และอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม^{๑๘๔} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิสุทธิธรรมา (วิชิต วิชิโต) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่าครูและนักเรียน มีความพึงพอใจต่อบทบาทพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

^{๑๘๔} พระจันท์ จิตตสวโร (คอน), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

และด้านที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านเทคนิคการสอน^{๑๘๕} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๘๖}

๒) ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเยาวชนมีความคิดเห็นต่อ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.32, S.D.=0.376$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ๑) ด้านสัมมาอาชีวะ ($\bar{X}=4.35, S.D.=0.472$) ๒) ด้านสติสัมปชัญญะ ($\bar{X}=4.35, S.D.=0.461$) ๓) ด้านเมตตากรุณา ($\bar{X}=4.33, S.D.=0.448$) ๔) ด้านสัจจะ ($\bar{X}=4.31, S.D.=0.455$) ๕) ด้านกามสังวร ($\bar{X}=4.27, S.D.=0.451$) พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนั้น การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสนธยา อธิจิตโต (แฝกสูงเนิน)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสงฆ์ ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.006, S.D.=0.7314$)^{๑๘๗} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (ตันศิริ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานครพบว่า พระสงฆ์มีการปฏิบัติงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($x= 3.57$) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก^{๑๘๘} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูโสภณธรรมวิจารณ์**

^{๑๘๕} พระครูวิสุทธิโสทรคุณ (วิชิต วิจิโต), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๘๖} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๘๗} พระสนธยา อธิจิตโต (แฝกสูงเนิน), “ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

^{๑๘๘} พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (ตันศิริ), “บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

(ทรงพล อัสกาโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๘๙}

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑) เยาวชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าเพศที่แตกต่างกันไม่มีผลแตกต่างกันในการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจันทิ จิตตสวโร (คอน)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนังนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนังนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีโรงเรียนที่ศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๙๐} **พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิชิต วิชิโต)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า เปรียบเทียบความคิดเห็นของครู และนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมของพระสงฆ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษา พบว่า สถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษาของครูและนักเรียนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรีโดย

^{๑๘๙} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๙๐} พระจันทิ จิตตสวโร (คอน), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนังนครปฐม จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๙๑} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปรางทิพย์ วงศ์วรชาติ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของนักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้นปีต่างกัน รายได้ของบิดาหรือมารดาต่างกัน ที่อยู่อาศัยต่างกัน มีการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอาชีพของบิดาหรือมารดาต่างกันมีการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ไม่แตกต่างกัน^{๑๙๒}

๒) เยาวชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าอายุที่แตกต่างกันไม่มีผลแตกต่างกันในการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิชิต วิชิโต)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า เปรียบเทียบความคิดเห็นของครู และนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมของพระสงฆ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษา พบว่า สถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษาของครูและนักเรียนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๙๓} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปรางทิพย์ วงศ์วรชาติ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของนักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้นปีต่างกัน รายได้ของบิดาหรือมารดาต่างกัน ที่อยู่อาศัยต่างกัน มีการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนักเรียนที่มี

^{๑๙๑} พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิชิต วิชิโต), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๙๒} ปรางทิพย์ วงศ์วรชาติ, “การใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๙๓} พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิชิต วิชิโต), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

อาชีพของบิดาหรือมารดาต่างกันมีการใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ไม่แตกต่างกัน^{๑๙๔} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชัย วิชิโต (สืปศรี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า เปรียบเทียบความคิดเห็นของของประชาชนทั่วไปในอำเภออุทัย ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยรวม กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๙๕}

๓) เยาวชนที่มีระดับชั้นการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่มีผลแตกต่างกันในการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูรัตนภัทรคุณ (สุรพล อติภโท) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนไม่แตกต่างกันจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๙๖} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระริน อคฺคเตโช (เปิ้ล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดปุณณวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดปุณณวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยรวมแต่ละด้านมีความเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองในปัจจุบัน และอาชีพของผู้ปกครอง พบว่า การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนวัด

^{๑๙๔} ปรางทิพย์ วงศ์วรชาติ, “การใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๙๕} พระมหาชัย วิชิโต (สืปศรี), “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๙๖} พระครูรัตนภัทรคุณ (สุรพล อติภโท), “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ปฐมนาวาส มีความเห็นไม่แตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน ณ ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕^{๑๓๗} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไพโรจน์ สุจิตโต (เทพพิทักษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เยาวชนที่มีสถานภาพส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรมของเยาวชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ ไม่มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน^{๑๓๘}

^{๑๓๗} พระริน อคฺคเตโช (เปิ้ล), “การศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดปฐมนาวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๓๘} พระไพโรจน์ สุจิตโต (เทพพิทักษ์), “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. คณะสงฆ์ในระดับอำเภอ ควรมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสร้างศรัทธาให้แก่เยาวชนทุกระดับชั้น

๒. คณะสงฆ์ในระดับอำเภอ ควรมีการจัดการอบรมพระสงฆ์ให้เป็นนักเผยแผ่ เพื่อส่งเสริมและสร้างความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา

๓. คณะสงฆ์ในระดับอำเภอ ควรกำหนดแผนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนทุกระดับ ให้เกิดความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีการอบรมพระสงฆ์นักเผยแผ่ในเขตการปกครองทั้งในหลักสูตรระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการส่งเสริมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทุกระดับชั้น

๒. คณะสงฆ์ควรสนับสนุนให้มีการจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรม ทั้งในโรงเรียน ชุมชน เชิงรุก อย่างสม่ำเสมอและมีการติดตามประเมินผลทุกครั้ง

๓. คณะสงฆ์ควรจัดให้พระสงฆ์ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีทันสมัย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความน่าสนใจมากขึ้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์อื่น

๒. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน รวมถึงปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ ที่ส่งผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๓. ควรศึกษากระบวนการในบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ให้ทันสมัยสามารถสร้างความสนใจให้กับเยาวชนศรัทธาพระพุทธศาสนามากขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๓.

งามพิศ สัตย์สงวน. การจัดระเบียบทางสังคมในสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. แนวคิดเชิงพุทธเกี่ยวกับการพัฒนาประชากร : สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและกรมการศาสนา, ๒๕๕๐.

_____ . สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.

ธีรพงษ์ มหาวิโร. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดอะบุคส์, ๒๕๕๐.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. สถานภาพและบทบาท. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระดั่งปลิว ราหุล. พระพุทธเจ้าสอนอะไร. แปลโดย ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระเทพกิตติปัญญาคณ (กิตติวุฒโฒ ภิกขุ). ปรมัตถธรรม ๔ จิต เจตสิก รูป นิพพาน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๙.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี สุรเตโช. พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ชุดคำวัด. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. กรุงเทพมหานคร : ผลิตีเอ็ม, ๒๕๕๗.
- _____. **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖.
- พระราชวรภุช (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **การพัฒนาคน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๐.
- _____. **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๗.
- พิเชษฐ์ วรกรวิน. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๕๖.
- พุทธทาสภิกขุ. **ใจความสำคัญแห่งคัมภีร์มุนนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๓๓.
- _____. **พุทธศาสนากับความสำเร็จของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สุขภายในใจ, ๒๕๕๗.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๕๖.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. **มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นามมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๔.
- วราคม ทีสุภะ. **สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๔.
- วิทย์ เทียงบุญธรรม. **พจนานุกรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชุมทองการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๕๕.
- สนธยา พลศรี. **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **รสแห่งความเมตตา ชุ่มเย็นยิ่งนัก**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๐.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลและเบญจธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๓๘.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษา. **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๓๕**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๕.
- อุทัย หิรัญโต. **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๒.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ :

ปรางทิพย์ วงศ์วรชาติ. “การใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูรัตนภักทรคุณ (สุรพล อติภทฺโท). “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิชิต วิชิโต). “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูศรีสิทธิการ (สมใจ ธรรมเวที). “รูปแบบการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูสมุห์นพดล ปิยะมโ (เขาแก้ว). “รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสำหรับผู้สูงอายุในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุการ). “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุการ). “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระจันท์ จิตตสวโร (คอน). “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนังนครปฐม จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระณัฐพงษ์ สิริวิโส ต้นศิริ. “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระธีรนิติ ธีรธมโม. “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระไพโรจน์ สุจิตโต (เทพพิทักษ์). “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

พระมหากำพล คุณงกโร. “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาชัย วิชิโต (สืปศรี). “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาปภิตต์ ฐิตวโส (สุพรรณไสว). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาวัชรชัย วชิรญาโณ (สอนศิริ). “การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกตามหลักพุทธวิธีสำหรับ พระธรรมวิทยากร สถาบันส่งเสริมและเผยแพร่การพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระมหาศักรินทร์ คุณปณโย. “ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท”. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๖๒ : ๘๒.

พระมหาสนอง จำนิล. “การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระโยธกา ปุณณวุโส (บุญมาวงษา). “วิเคราะห์เรื่องสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระริน อคฺคเตโช (เปิ้ล). “การศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดปทุมवास เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระวิชัย ปณฺญารโ (แก้วบัวลา). “ศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระวิชัย ปณฺญารโ (แก้วบัวลา). “ศึกษาวิเคราะห์การใช้ปาฏิหาริย์สามของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระสนธยา อธิจิตโต แฝกสูงเนิน. “ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.
- พระสมุห์สมหวัง ยุติโก (สุวรรณคร). “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระสมุห์อำนวย สุขนโธ (แช่อึ้ง). “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระสุรินทร์ จิตตกาโร (ประเสริฐวาทิ). “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๖.
- พระอธิการสุรศักดิ์ สุขุมโละ (คงเมือง). “เทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
- พระอุดมศักดิ์ ปณฺญาวโร (แก้วพันธวงศ์). “ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวพุทธลาว”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- ไพฑูรย์ พวงยอด. “ความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่องมงคล ๓๙ ประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.
- ละเอียต ศรีโสภา. “การประยุกต์หลักเบญจศีลเบญจธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนโรงเรียนบ้านคำข่า อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อารี จำปาทอง. “การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.

(๓) รายงานวิจัย :

งามตา วินิตานนท์. “ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิณฑบาตที่เกี่ยวข้องกับ การอบรมเลี้ยงดูบุตร”. รายงานการวิจัยฉบับที่ ๕๐. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖.

(๔) บทความ/วารสาร :

พระครูปลัดดิลกวัฒน์ ชุมพร. “ภูมิปัญญาสาธารณะทางพระพุทธศาสนา”. วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. ปีที่ ๑๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๒๕-๓๑.

พระเทิดศักดิ์ สดุดินธโร ศรีวิรัตน์. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการ เผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระสังฆาธิการ”. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๒) : ๘๓.

สุเมธชา คณาเจริญ. “ศรัทธาในพระพุทธศาสนา”. วารสารวงการศึกษา. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน ๒๕๕๕) : ๙๘-๑๐๑.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. เล่าสู่กันฟัง เรื่อง “เบญจศีล-เบญจธรรม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=5431&filename=i [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

กษิดิศ บวกขุนทด. การจัดเวทีขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ คณะสงฆ์ภาค ๑๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG190900000234124> [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

จรรยาพร ธรณินทร์. ความหมายและหลักการของคุณธรรมศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณและ ธรรมมาภิบาล. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www.iadopa.org/KM2557/general/ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และธรรมมาภิบาล.doc> [๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

ธนิตพล ไชยนันทน์. วิกฤตสุขภาพพระสงฆ์ไทยนับแสนรายวัยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เหตุพฤติกรรม เสี่ยงสุขภาพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.hfocus.org/content/2019/09/17751> [๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓].

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นางนุชศรัณย์ จิตอารีย์. ภาควิชาการส่วนร่วมขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.nationalhealth.or.th/node/2818> [๒๙ มีนาคม ๒๕๖๓].
- พระครูศรีปัญญาวิกรม. การแพทย์สมัยพุทธกาล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.oknation.net/blog/bunruang/2008/08/17/entry-1> [๑ ก.พ. ๒๕๖๓].
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์. แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.prachuapkhirikhan.go.th/_2018/files/com_rules/2019-06_00cc19742731f4d.pdf [๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์. แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.prachuapkhirikhan.go.th/_2018/files/com_rules/2019-06_00cc19742731f4d.pdf [๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].
- พุทธทาสภิกขุ. ชุมนุมเรื่องสั้นพุทธทาสภิกขุ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.openbase.in.th/files/ptbook_short-articles.pdf [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].
- วินัย เสนอจิต. เบญจศีล เบญจธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://winainoechit.blogspot.com/2014/12/1.html> [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

- Bhikkhu, Bodhi. **The Noble Eightfold Path**. Kandy: BPS., 1999.
- Cronbach, L.J. **Essentials of Psychological Testing**, 3rd ed, (New York: Harper & Row, 1974).
- David, B. Brinkerhoff and Lynn, K. White. **Sociology**. New York: West Publishing Company, 2012.
- Likert Rensis. "The Method of Constructing and Attitude Scale". Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein, Martin. Ed. (New York: Wiley & Son, 1967).
- Rodney Stark. **Sociology**. 4th ed. California: Wadsworth Publishing Company, 2011.
- Stephen, P. Robbins. **Organizational Behavior**. 7th ed.. New Jersey: Prentice Hall, 2010.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

แบบสอบถาม

ชื่อเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้ใช้สำหรับสอบถามเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับศึกษาค้นคว้าและเพื่อประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ และขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาจากท่านในการตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง และตามความเห็นของท่าน ทั้งนี้เพื่อจะได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ดังที่กล่าว ซึ่งข้อมูลที่ท่านตอบจะถือเป็นความลับและผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของท่านในภาพรวมเท่านั้น

แบบสอบถามมีทั้งหมด ๔ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา หลักพุทธวิธีในการสอน ๔ ประการ

ส่วนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนด้วยหลักเบญจธรรม ๕ ประการ

ส่วนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open – Ended - Questionnaire) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้เป็นอย่างสูง

พระฤทธิเดช อนาลโย (เวทวงศ์)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ ๑ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่กำหนดให้หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๑๕ ปี

☐ ๑๖

☐ ๑๗ ปี

☐ ๑๘ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษาปีที่ ๔

☐ มัธยมศึกษาปีที่ ๕

☐ มัธยมศึกษาปีที่ ๖

ส่วนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาหลัก
พุทธวิธีในการสอน

คำชี้แจง โปรดทำ เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการ
ส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาหลักพุทธวิธีในการสอน ตามเกณฑ์ความคิดเห็นดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น มากที่สุด
๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น มาก
๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น บานกลาง
๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น น้อย
๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ข้อ ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑. สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด						
๑.๑	พระอาจารย์สอนหรือบรรยายธรรมได้ละเอียดชัดเจน					
๑.๒	พระอาจารย์อธิบายหลักธรรมเข้าใจง่าย ชัดเจน					
๑.๓	พระอาจารย์สามารถชี้แจงและอธิบายคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเข้าใจง่าย					
๑.๔	พระอาจารย์มีการบูรณาการหลักธรรมกับการใช้ในชีวิตประจำวัน					

ข้อ ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑.๕	พระอาจารย์สามารถยกตัวอย่างให้เห็นตามความเป็นจริงได้อย่างดี					
๒ สมាทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ						
๒.๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา					
๒.๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนยึดเอาหลักธรรมกลับไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
๒.๓	พระอาจารย์สอนให้เกิดความเชื่อในหลักธรรมที่ประกอบด้วยเหตุและผล					
๒.๔	พระอาจารย์สามารถสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญของศาสนาและนำไปปฏิบัติ					
๒.๕	พระอาจารย์ใช้คำพูดคำสอนที่ชวนฟังและเข้าใจง่าย					
๓. สมุตเตขนา เราใจให้อาหาญ						
๓.๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความพยายามในหลักเบญจธรรมกลับไปปฏิบัติตาม					
๓.๒	พระอาจารย์อนให้เห็นถึงโทษและอยากรนำไปปรับปรุงแก้ไข					
๓.๓	พระอาจารย์สอนให้เห็นถึงประโยชน์จากการระเว้นอบายมุขต่าง ๆ					
๓.๔	พระอาจารย์สอนให้นำเอาหลักธรรมประยุกต์แก้ปัญหาในชีวิต					
๓.๕	พระอาจารย์มีกลยุทธ์ในการสร้างกำลังใจให้นักเรียน					
๔ สัมปหังสนา ปลอดขโถมใจให้สดชื่นร่าเริง						
๔.๑	พระอาจารย์มีลีลาการสอนสนุกและสอดแทรกธรรมะได้อย่างดี					
๔.๒	นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วรู้สึกสนุกเพลิดเพลินไปกับการสอนนั้น					

ข้อ ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๔.๓	นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความอยากรู้เรื่องพระพุทธศาสนามากขึ้น					
๔.๔	นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความผ่อนคลายความฟุ้งซ่านลำคาญ					
๔.๕	นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดกำลังใจในการใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรม					

ส่วนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนด้วยหลักเบญจธรรม ๕ ประการ

ข้อ ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑. ด้านเมตตากรุณา						
๑.๑	พระอาจารย์สอนนักเรียนรู้จักให้อภัยกัน					
๑.๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น					
๑.๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้ที่ เดือดร้อน					
๑.๔	พระอาจารย์สอนให้รู้จักการไม่เบียดเบียนผู้อื่น					
๑.๕	พระอาจารย์สอนให้เมตตาทุกสัตว์ทั้งหลาย					
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ						
๒.๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต					
๒.๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตนเอง					
๒.๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความรับผิดชอบ					
๒.๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่คดโกงผู้อื่น					
๒.๕	พรอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักพอเพียง					

ข้อ ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๓. ด้านกามสังวร						
๓.๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักรักตัวเอง					
๓.๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความรักอย่างถูกต้อง					
๓.๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักโทษของกามคุณ					
๓.๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องของความรักในวัยเรียนอย่างเหมาะสม					
๓.๕	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้การสำรวมในกามคุณ					
๔. ด้านสังกะ						
๔.๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนพูดแต่ความจริง					
๔.๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเห็นโทษของการพูดปด					
๔.๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนพูดจาไพเราะ					
๔.๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนรักษาคำพูด					
๔.๕	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่พูดทำร้ายจิตใจเพื่อน					
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ						
๕.๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสติในการเรียน					
๕.๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน					
๕.๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนใช้เหตุผลในการตัดสินใจ					
๕.๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีมารยาทที่ดีงาม					
๕.๕	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนคิดอย่างรอบคอบก่อนลงมือทำงาน					

ส่วนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนด้วยหลักเบญจธรรม

๕ ประการ

๑. ด้านเมตตากรุณา

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๒. ด้านสัมมาอาชีวะ.

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๓. ด้านกามสังวร

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๔. ด้านสัจจะ

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๕. ด้านสติสัมปชัญญะ

ปัญหา อุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน
ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....
 ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์.....
 วันที่สัมภาษณ์..... สถานที่.....

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อ การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้วยหลักธรรมเบญจธรรม ๕ ประการ

๑. ท่านมีความคิดเห็นต่อวาทะบทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง **ด้านเมตตากรุณา** ว่าควรทำอย่างไร
๒. ท่านมีความคิดเห็นต่อวาทะบทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง **ด้านสัมมาอาชีวะ** ว่าควรทำอย่างไร
๓. ท่านมีความคิดเห็นต่อวาทะบทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง **ด้านกามสังวร** ว่าควรทำอย่างไร
๔. ท่านมีความคิดเห็นต่อวาทะบทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง **ด้านสัจจะ** ว่าควรทำอย่างไร
๕. ท่านมีความคิดเห็นต่อวาทะบทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง **ด้านสติสัมปชัญญะ** ว่าควรทำอย่างไร

พระฤทธิเดช อนุโลโย (เวทวงศ์)
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชาวิศวกรรมศาสตร์

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

 บันทึกข้อความ	
ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์	โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐
ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๓๑๑	วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๖
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสำรณิพนธ์	
เจริญพร อ.ดร.นิกร ศรีราช อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ เนื่องด้วย พระฤทธิเดช ฉายา อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๕๐๑๒๐๕๒๐๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาริฉัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสำรณิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออณูโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ ณ โอกาสนี้ จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ (พระครูสุจิตต์บัณฑิต, รศ.ดร.) ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (อาจารย์ ดร.นิกร ศรีราช) ๑๓ ก.ย. ๒๕๖๖ ผู้ประสานงาน : พระฤทธิเดช อนาลโย โทร. ๐๘๑ - ๑๒๓๔ - ๕๖๗๘	

ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
(Index of Item objective congruence = IOC)
เรื่อง : บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ผู้วิจัย พระฤทธิเดช อนุบาล (เวทวงศ์)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อที่	ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					สรุปและแปลผล	
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC แปลผล
๑. บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาหลักพุทธวินัยในการสอน								
๑.1 สันติสนทนา ชี้แจงให้เห็นชัด								
๑	พระอาจารย์สอนหรือบรรยายธรรมได้ละเอียดชัดเจน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	พระอาจารย์อธิบายหลักธรรมเข้าใจง่าย ชัดเจน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	พระอาจารย์สามารถชี้แจงและอธิบายคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเข้าใจง่าย	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔	พระอาจารย์มีการรวมการหลักธรรมกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	พระอาจารย์สามารถยกตัวอย่างให้เห็นความหมายจริงได้เป็นอย่างดี	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒. สนาทปาณา ขวนใจโดยชักชวนปฏิบัติ								
๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนยึดเอาหลักธรรมกลับไปใช้ในชีวิตประจำวัน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีความเชื่อในหลักธรรมที่ปรากฏด้วยเหตุและผล	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔	พระอาจารย์สามารถสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญต่อศาสนาและนำไปปฏิบัติ	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	พระอาจารย์ใช้คำพูดสอนที่ชวนฟังและเข้าใจง่าย	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓. สมุทตสนทนา เข้าใจโดยหาเหตุ								
๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเกิดความพยายามในหลักเบญจธรรมกลับไปปฏิบัติด้วย	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเห็นโทษของการขาดปฏิบัติเบญจธรรม	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีเหตุอันควรจากพระวินัยบัญญัติต่าง ๆ	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้

ข้อที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					สรุปและแปลผล	
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC แปลผล
๔	พระอาจารย์สอนให้นำเอาหลักธรรมประยุกต์แก้ปัญหาในชีวิต	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	พระอาจารย์มีกลยุทธ์ในการสร้างกำลังใจให้นักเรียน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔. สัมปัทสนทนา มอบบทโมทนาใจให้ศิษย์ร่วมใจ								
๑	พระอาจารย์มีวิธีการสอนสนุกสนานและสอดคล้องธรรมชาติ	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับการสอนนั้น	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความอยากรู้อยากเห็นพระพุทธานุภาพมากขึ้น	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔	นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดความผ่อนคลายความหึงหวงเข้าหาครู	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	นักเรียนฟังพระอาจารย์สอนแล้วเกิดกำลังใจในการใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรม	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕. การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนด้วยหลักเบญจธรรม ๕ ประการ								
๕.๑ ด้านแนวความคิด								
๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักให้อภัยกัน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักเป็นของกันไม่ใช่อื่น	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเดือดร้อน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่เบียดเบียนผู้อื่น	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่ผิดหลักกับสัตว์ทั้งห้า	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕.๒ ด้านแนวปฏิบัติ								
๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตนเอง	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความรับผิดชอบ	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่คบกับผู้อื่น	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักพอเพียง	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕.๓ ด้านการเสริมแรง								
๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักรักตัวเอง	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักความก้าวหน้า	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักพอประมาณ	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้

ข้อที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					สรุปและแปลผล	
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC แปลผล
๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องของความดีในวัยเรียนอย่างเหมาะสม	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนรู้จักการทำความดีในยามคุณ	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔. ด้านสิ่งจะ								
๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเห็นโทษของการขาดปฏิบัติ	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนไม่พูดทำร้ายจิตใจเพื่อน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕. ด้านหลักปฏิบัติ								
๑	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีจิตในการเรียน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๒	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๓	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีเหตุผลในการตัดสินใจ	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๔	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีการเอาใจใส่	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้
๕	พระอาจารย์สอนให้นักเรียนมีความอดทน	+	+	+	+	+	๕	๑.๐๐ ไปได้

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น
ของแบบสอบถาม (Try Out)

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๕๐๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น ๕ ห้อง 8๕๐๔
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๐๙๓
E-mail: gps@mcu.ac.th

๒๕

กันยายน ๒๕๖๖

โรงเรียนนิคมวิทยา

เลขที่รับ

๒๕๒๕

วันที่รับ ๒๕ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

เวลา ๐๙.๕๐ น.

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายปิยบุตร เอมโอฐ ผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมวิทยา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓๐ ชุด

เนื่องด้วย พระฤทธิเดช ฉายา อนาคตโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๕๐๑๒๐๔๒๐๕
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแบบสอบถาม เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามในหน่วยงานของท่าน และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน ผู้ดำเนินการโรงเรียนนิคมวิทยา

ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือ

เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เสนอเกิด

☐ โปรดทราบ

☐ พิจารณา

☒ เห็นควรแจ้ง

☒ บริหารวิชาการ

☐ บริหารงานบุคคล

☐ บริหารทั่วไป

☐ บริหารงบประมาณ

เจ้าหน้าที่ที่สารบรรณ

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีศักดิ์บัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เห็นควรแจ้ง

๒๕ พ.ย. ๖๖

ผู้ประสานงาน : พระฤทธิเดช อนาคตโย

โทร. ๐๘๑ - ๑๒๙ - ๕๒๕๓

☒ ทราบ

☒ ดำเนินการ / ๐๙/๑๑/๖๖

☐ ลงนามแล้ว

☐ เห็นชอบตามเสนอ

☐ ลงมติ

☒ 1/1๕/๑๑/๖๖/๐๙/๑๑/๖๖

(นายปิยบุตร เอมโอฐ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมวิทยา

๒๕ พ.ย. ๖๖

ภาคผนวก จ

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)

ผลการหาค่า Reliability Alpha

เรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน
ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

พระฤทธิเดช อนุบาลโย (เวทวงศ์)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's	
Alpha	N of Items
.827	45

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
b11	188.53	131.499	-.089	.839
b12	189.07	132.754	-.145	.837
b13	188.17	110.489	.677	.807
b14	187.87	121.085	.457	.818
b15	187.37	125.344	.248	.824
b21	187.30	128.079	.175	.826
b22	187.43	124.530	.362	.822
b23	187.47	121.016	.556	.816

b24	187.60	122.869	.525	.818
b25	187.87	116.671	.812	.812
b31	188.23	115.082	.694	.809
b32	187.73	121.306	.530	.817
b33	188.13	116.395	.539	.814
b34	188.33	111.678	.762	.805
b35	188.83	113.454	.546	.813
b41	188.30	115.528	.633	.811
b42	188.03	117.344	.674	.811
b43	188.27	121.444	.411	.819
b44	188.17	119.868	.489	.817
b45	188.83	113.799	.648	.810
c11	188.77	117.702	.518	.815
c12	187.53	130.189	.003	.829
c13	187.33	130.299	-.004	.829
c14	187.47	127.361	.250	.824
c15	187.47	130.257	-.003	.829
c21	187.47	131.637	-.121	.831
c22	187.47	131.913	-.145	.831
c23	187.33	130.713	-.042	.829
c24	187.20	128.097	.241	.825
c25	187.33	129.402	.078	.827
c31	187.13	131.706	-.169	.830
c32	187.50	131.569	-.115	.831
c33	187.47	127.706	.220	.825
c34	187.40	127.628	.232	.825
c35	187.57	131.978	-.151	.831
c41	187.53	130.602	-.033	.829
c42	187.47	131.361	-.098	.830
c43	187.53	129.982	.021	.828
c44	187.33	127.954	.180	.826
c45	187.33	125.885	.406	.822
c51	187.37	129.344	.081	.827
c52	187.47	130.257	-.003	.829
c53	187.37	131.137	-.080	.830
c54	187.13	129.706	.083	.827
c55	187.50	131.155	-.080	.830

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

[illegible]

ที่ บว ๘๐๐๕๒/ ๑ ๒๕๖๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
อาคารพระราชมณเฑียร (นคร เขมรปาลี)
เลขที่ ๘๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอร้อยเอ็ด
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๙๐ โทร. ๐-๓๕๖๐๔-๘๐๙๓

๑๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งเอกสารเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวณัฐชยา อรรถเมธ นักเรียนโรงเรียนวัดหัวถนน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบฟอร์มการขอใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระพุทธรูป ฉายา อนาโณ หรือประจำตัวนิติ ๒๕๐๑๒๐๔๐๕ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษารายเรื่อง "บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอ
บ้านค่าย จังหวัดระยอง" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์
การศึกษารายเรื่องมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องสำคัญ เพื่อการวิจัย
ขอความอนุเคราะห์ที่โปรดพิจารณาอนุญาตให้มิติดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือเป็นอย่างไรจึงได้ขอความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรขอโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสุจิตต์บัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ณัฐชยา อรรถเมธ
นางสาวณัฐชยา อรรถเมธ
๒๑/๙/๒๕๖๖

ผู้ประสานงาน : พระพุทธรูป อนาโณ
โทร. ๐๘๑ - ๑๒๐ - ๕๕๕๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาศิลปศาสตร์

ภาคผนวก ข
ประมวลภาพผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสุวัฒนาพร, ดร.
เจ้าคณะตำบลทับมา เจ้าอาวาสวัดทับมา,
เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆวิสุทฺธิคุณ, ดร.,
เจ้าคณะตำบลมาบข่า เจ้าอาวาสวัดซากผักกูด,
เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พระประวิทย์ โชติธมโม
ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พระอธิการลำยอง อนุโคณ
เจ้าอาวาสวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ ดร.ดำรง ศรีอร่าม
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ นางสาวคุณัญญา ชำนาญ
อาจารย์โรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ นางสาวณัฏชนก ธรรมเกษตร
ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง,
เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

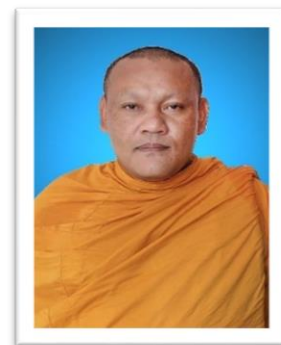
สัมภาษณ์ นายอาชิ แผ่นสุวรรณ
ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ นายวัชรพงษ์ สุขเสวยมศรี
 อาจารย์โรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
 เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๖.

หลักสูตร
 ภาควิชารัฐศาสตร์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา นาสกุล : พระฤทธิเดช อนาลโย (เวทวงศ์)
- รหัสนิสิต : ๖๕๐๑๒๐๔๒๐๕
- ภูมิลำเนา : บ้านหนองหว้า ตำบลชาก
อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- อุปสมบท : วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๗
- การศึกษา : พ.ศ.๒๕๔๗ จบนักธรรมชั้นตรี
: พ.ศ.๒๕๕๑ จบนักธรรมชั้นโท
: พ.ศ.๒๕๖๐ จบนักธรรมชั้นเอก
: พ.ศ.๒๕๖๑ จบประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
: พ.ศ.๒๕๖๒ จบปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เข้าศึกษา : ปีพุทธศักราช ๒๕๖๕
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๖๕ หมู่ที่ ๓ วัดห้วงหิน ตำบลชากบก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- เบอร์โทรศัพท์ : ๐๘๑ ๑๒๙ ๕๒๕๓